

PS II
214

ALMANAHUL BANATULUI

PE ANUL

1931

(VOL. III)

TIMIȘOARA 1931

Editura și proprietatea „ALMANAHUL BANATULUI”
Virgil Molin, Craiova, „Scrișul Românesc” S. A.

SĂRBĂTORILE

PREVĂZUTE ÎN LEGEA REPAUSULUI DUMINICAL

1. Toate Duminicile de peste an.
2. Anul nou (1 Ianuarie).
3. Botezul Domnului (6 Ianuarie).
4. Unirea Țărilor Române (24 Ianuarie).
5. Paștile 2 zile (12 Aprilie).
6. Sf. Gheorghe (23 Aprilie).
7. Sărbătoarea muncii (1 Mai).
8. Independența României (10 Maiu).
9. Înălțarea Domnului, Ziua eroilor și Sf. Constantin Elena (21 Mai).
10. Nașterea Domnului, 2 zile (25 și 26 Decemvrie).

DATELE PASCALIEI PE ANUL 1931

	După vechiul calendar Iulian	După calen- darul Gregorian	După calen- darul Iulian îndreptat
Indictul	14	14	14
Crugul soarelui	19	8	19
Litera Duminicii	C	D	D
Crugul lunii	10	13	10
Epacta	23	XI	11
Slova pascaliei	3	—	Φ
Paștile	30 Martie 12 Aprilie	5 Aprilie	12 Aprilie

CELE PATRU ANOTIMPURI

- Primăvara începe în 21 Martie.
 Vara începe în 21 Iunie.
 Toamna începe în 23 Septemvrie.
 Iarna începe în 22 Decemvrie.

Sărbători bis

Nașterea
Septemvrie. Sf.
8 Noemvrie. Int.
Intâmpinarea D.
23 Aprilie. Sf. C.
Pogorârea Duhu

b) Sărbători naț

Unirea Ță
regatului Româ
tomvrie. Ziua n
Vacanța C
clusiv. Vacanța
Tomei. Vacanța
iar la școalele s

Miercurea
la 7 Ianuarie; în
de Paști și în t
August și la 14

Pe lângă
Duminical, jude
Ioan), 25 Martie
Maiu (Sf. Consta
Rusalii (31 Mai s
temvrie (ziua c
și Gavril) 6 Dec
Curtea de
vacanțe: la Cră
Joia patimilor (S
de vară dela 1
vacanța de Crăc
Aprilie până la

P. 22

SĂRBĂTORI

CARI SE ȚIN DE CĂTRE TOATE ȘCOALELE

Sărbători bisericești:

Nașterea Maicei Domnului, 8 Septemvrie. Înălțarea sfintei cruci, 14 Septemvrie. Sf. Dumitru 26 Octomvrie. Sfinții arhangheli Mihail și Gavril 8 Noemvrie. Intrarea în biserică, 21 Noemvrie. Sf. Nicolae, 6 Decemvrie. Întâmpinarea Domnului 2 Fevruarie. Bunavestire, 25 Martie. Sf. Gheorghe 23 Aprilie. Sf. Constantin și Elena, 21 Maiu. Înălțarea Domnului, 21 Maiu. Pogorârea Duhului sfânt, 31 Mai.

b) Sărbători naționale:

Unirea Țărilor Române, 24 Ianuarie. Independența și întemeierea regatului României, 10 Maiu. Ziua nașterii M. S. Regelui Carol II 16 Octomvrie. Ziua nașterii M. S. Maria, 29 Octomvrie. Ziua patronală a școlii. Vacanța Crăciunului ține dela 24 Decemvrie până la 7 Ianuarie inclusiv. Vacanța Paștilor ține dela Duminica Floriilor până la Duminica Tomei. Vacanța de vară la școalele primare dela 10 Iulie până la 15 Sept., iar la școalele secundare dela 10 Iunie până la 1 Septemvrie.

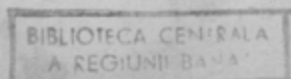
NU SE CELEBREAZĂ NUNȚI

După calendarul iulian, Miercurea și Vinerea; în ziua de Crăciun și în zilele următoare până la 7 Ianuarie; în săptămâna brânzei (albă); în cele patru posturi; în ziua de Paști și în toată săptămâna următoare (săptămâna luminată); la 29 August și la 14 Septemvrie: ori în care zi s'ar întâmpla.

ZILELE CÂND NU SE JUDECĂ

Pe lângă Duminici și sărbătorile prevăzute în Legea Repausului Duminical, judecătorii mai țin și următoarele sărbători: 7 Ianuarie (Sf. Ioan), 25 Martie (Bunavestire), 8 zile de Paști (12, 13 și 14 Aprilie), 21 Maiu (Sf. Constantin și Elena), 29 Iunie (Sf. Petru și Pavel), 2 zile de Rusalii (31 Mai și 1 Iunie) 8 Septemvrie (Nașterea Maicei Domnului), 14 Septemvrie (ziua crucii), 26 Octomvrie (Sf. Dumitru), 8 Noemvrie (Sf. Mihail și Gavril) 6 Decemvrie (Sf. Nicolae).

Curtea de Casație, Curțile de Apel și Tribunalele țin următoarele vacanțe: la Crăciun din 24 Decemvrie până la 1 Ianuarie; la Paști din Joia patimilor (9 Aprilie) până la Duminica Tomei (19 Aprilie) și vacanța de vară dela 1 Iulie până la 31 August. La judecătorii se țin numai vacanța de Crăciun, 4 zile (24—27 Decemvrie) și cea de Paști, 6 zile (9 Aprilie până la 14 Aprilie).

Ianuarie (Gerar)

31
Zile

- 1 Joi
- 2 Vineri
- 3 Sâmbătă
- 4 Duminică

(+) An. nou. Sf. Vasile (Te-Deum)
Sf. Silvestru. In. prăz. Bot. D.
Sf. prooroc Malahia
Duminică în. de Bot. gl. 5. voscr. 8
Ev. Marcu c. 1 st. 1-8. Inceperea evan-
gheliei lui Isus Hristos...

- 5 Luni
- 6 Marți
- 7 Miercuri
- 8 Joi
- 9 Vineri
- 10 Sâmbătă
- 11 Duminică

Ajunul Botez. Domnului
(+) Botezul Domnului (Sfânt. apei)
(+) Sf. Ioan Botezătorul
Cuv. Gheorghe și Domnica
Sf. muc. Polieuct. 255
Sf. Grigorie Nisis
Dum. după Botez, gl. 6, voscr. 9
Ev. Mateiu c. 4, 12-17 In vremea aceea
auzind Isus că Ioan a fost prins...

- 12 Luni
- 13 Marți
- 14 Miercuri
- 15 Joi
- 16 Vineri
- 17 Sâmbătă
- 18 Duminică

Sf. muc. Tatiana 290
Cuv. p. Maxim 1320
Odovania Botez. Domnului
Cuv. Pavel 350
Sf. muc. Damaschin 1771
Cuv. Antonie.
D. 29 d. rosalii (a leproș.), gl. 7, v. 10
Ev. Luca c. 17, st. 12-19. In vremea aceea
intrând Isus într'un sat...

- 19 Luni
- 20 Marți
- 21 Miercuri
- 22 Joi
- 23 Vineri
- 24 Sâmbătă
- 25 Duminică

Cuv. Macarie
Sf. muc. Zaharia 1782
Cuv. Maxim 662
Sf. apostol Timoteiu
Sf. muc. Climent
Unirea Țăr. Rom. 1859 (Te-Deum)
D. 32 d. r. (a lui Zahen), gl. 8, v. 11
Ev. Luca c. 19, st. 1-10. In vremea aceea
trecea Isus prin Ierihon...

- 26 Luni
- 27 Marți
- 28 Miercuri
- 29 Joi
- 30 Vineri
- 31 Sâmbătă

Cuv. Xenofont
Sf. Ioan. gură de aur
Cuv. Efrem
Sf. muc. Dimitrie 1784
† Sf. 3 ierarhi: Vas. Grig. și Ioan
Sf. muc. Ilie 1686.

Povește economice pe luna Ianuarie

La casă și curte: Abonează o foaie, trimițând banii înainte. Citește cărți folositoare. Adu-ți lemne de foc și de zidit. Drege unelte economice; car, plug, grapă, furci, greble etc., Repară gardurile de pe lângă casă. Cară gunoiul la câmp, că altcum nu-ți răsplătește munca.

In grajd: Cât ține gerul aspru, lasă gunoiul sub vite și așterne paie deajuns, ca să le fie cald. Când e soare, lasă vitele pe afară, scoate gunoiul din grajd și-l aerisează. Dă vitelor nutrețul învrăstat, că-l mănca mai bine. Dă-le mai adese-ori sare. Deprinde juncii la jug, și caii la ham. Seroafele și oile fată, deci ai grijă să nu-și piardă fătul.

In grădină și pe câmp: Sapă adânc pământul pentru straturi și-l gunoiește. Scoate pomii uscați și fă gropi pentru ceice îi sădești în primăvară. Târsește spinii și tufele de pe locurile de arat și de cosit. Grijește să nu stea apă pe sămănături. Fă șanțuri pentru scurgerea ei.

In stupină: Albinele încă odihnesc, grijește să nu le tulburi liniștea umblând pela coșnițe.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Ianuarie

Soarele răsare: 1,—7⁵⁰; 15,—7⁴¹.

apune: 1,—4⁵⁷; 15,—5¹⁶.

Semne de timp: Ger tare în Ianuarie, căldură mare în Iunie. Când norii să trag spre miazăzi urmează senin și frig; când norii să trag spre miazănoapte, urmează cald și ploaie.

1—4 senin, vânt și ger, 5 zăpadă, 6—8 ger, 9—18 cald, 19—22 vânt, 23—28 ger, 29—31 moale.

Februarie (Faur)

28
Zile

1 Duminică

D. vameș. și faris. gl. 1, voscr. 1

Ev. Luca c. 18, st. 10-14. Zis-a Dl pilda aceasta: Doi oameni s'au suit în Biserică...

2 Luni

(+) Întâmpinarea Domnului

3 Marți

Sf. Simeon și Ana

4 Miercuri

Cuv. Izidor 440

5 Joi

Sf. muc. Antonie 1674.

6 Vineri

Cuv. Vucol

7 Sâmbătă

Odovania întâmpinării Domnului

8 Duminică

D. fiului rătăcit, gl. 2, v. 2

Ev. Luca c. 15, st. 1-32. Zis-a Dl pilda aceasta: Un om avea doi feciori...

9 Luni

Sf. muc. Nichifor 260

10 Marți

Sf. muc. Haralambie 198

11 Miercuri

Sf. muc. Gheorghe 1515

12 Joi

Sf. Meletie 381

13 Vineri

Cuv. Martinian 415

14 Sâmbătă

Pomenirea răposaților

15 Duminică

D. lăsatului de carne. gl. 3, v. 3.

Ev. Mateiu 25, st. 31-46. Zis-a Dl: Când va veni Fiul omului...

16 Luni

Sf. muc. Pamfil

17 Marți

Sf. muc. Teodor Vizantiul 1795

18 Miercuri

Sf. Leon papa Romei 461

19 Joi

Sf. Apostol Arhip

20 Vineri

Sf. Leon episcopul Cataniei 888

21 Sâmbătă

Pomenirea cuvioșilor părinți

22 Duminică

D. lăsatului de brânză, gl. 4, v. 4

Ev. Mateiu c. 6 st. 14-21. Zis-a Dl: De veți ierta oamenilor greșelile lor...

23 Luni

Începutul postului mare

24 Marți

Aflarea capului sf. Ioan Botez.

25 Miercuri

Sf. Tarasie 806

26 Joi

Sf. Porfirie 450

27 Vineri

Cuv. Procopie 750

28 Sâmbătă

† Sf. muc. Teodor Tiron 297

Povește economice pe luna Fevruarie

La casă și curte: Pregătește sămânțele de primăvară. Curăță cucuruzul (porumbul) și vântură bucatele. Răscolește cartofii încolțiți. Reparează gardurile și unelte de lucru.

În grajd: Dă vitelor de lucru și de prasilă nutreț mai bun ca până acum. Supraveghează fătutul vacilor, iepelor, scroafelor și oilor. Dă-le tărâțe ori urluială de cucuruz, orz, ovăz.

În grădină și pe câmp: Samănă răsaduri. Dacă timpul e bun, pune salată, ceapă, aiu (usturoiu), morcovi, pătrunjel, mazăre etc. Curăță pomii de mușchiu, crengi uscate și omide. Sapă împrejur și gunoiește pomii cu compost. Taie mlădițele de altoit pe timp frumos și le pune în năsip. Rărește crengile prea dese ale pomilor tineri, ca să crească frumos. Uge tăieturile cu ceară de altoit. Sădește orice pomi. Fă arături de primăvară. Samănă grâu de primăvară, orz, ovăz. Destupă șanțurile și trage brazde să se scurgă apa de pe locuri.

În stupină: Scutește stupii de șoareci, celor slabi, dă-le miere (ori sirop de zahăr).

NOTIȚE

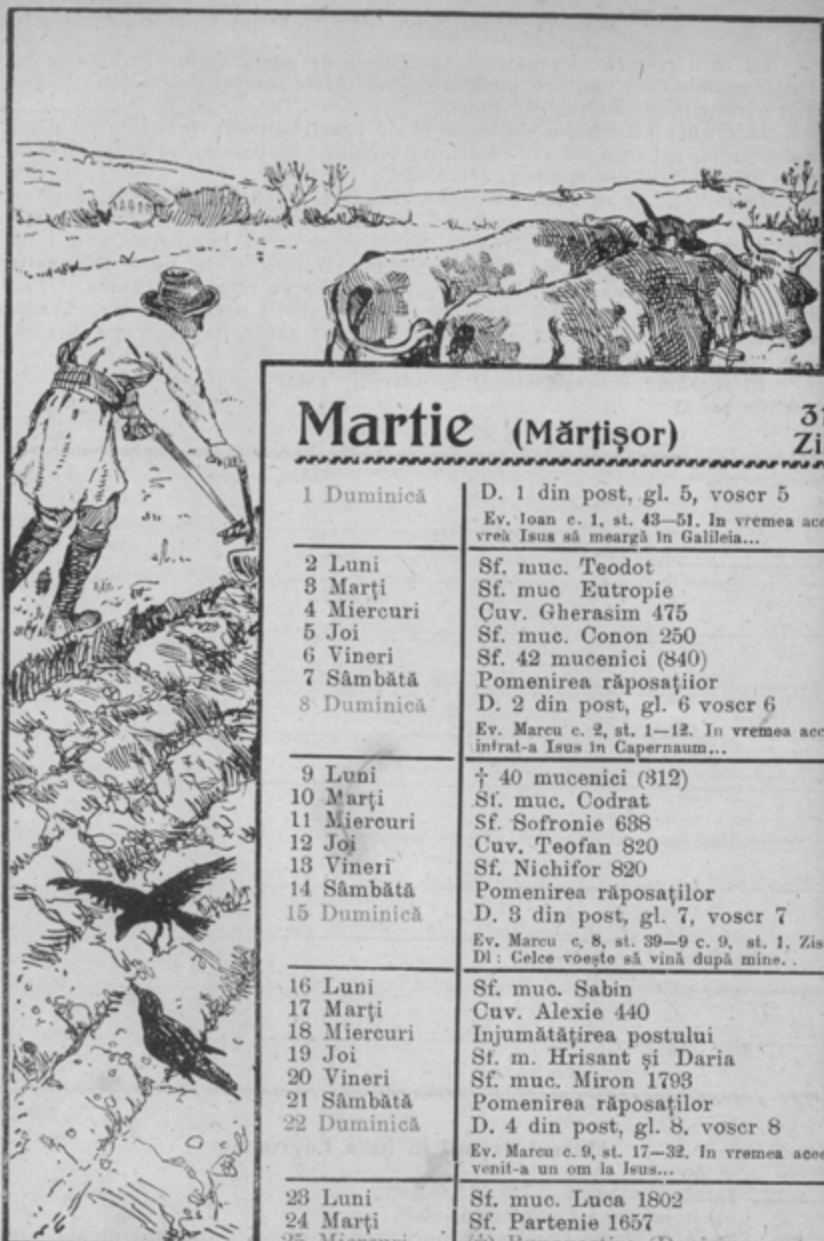
Mersul vremii în luna Fevruarie.

Soarele răsare: 1,—7.³⁰; 15,—6.⁵⁰.

apune: 1,—5.⁴⁰; 15,—5.⁵⁰.

Semne de timp: Când sunt nori roșii la răsărit, urmează ploaie. Nori roșii ca arama la apusul soarelui înseamnă vânt sau ploaie. Când e înorat, dar soarele asfințește în senin (luminos să uită înapoi) semn de vreme bună a 2-a zi.

1—2 moină, 3—4 vânt, 5—6 senin, 7—9 ploaie, 10—19 zăpadă, 20—24 vânt, 25—28 zăpadă.

Martie (Mărțișor)

31
Zile

1 Duminică

D. 1 din post, gl. 5, voscr 5

Ev. Ioan c. 1, st. 43-51. În vremea aceea
vreă Isus să meargă în Galileia...

2 Luni

Sf. muc. Teodot

3 Marți

Sf. muc. Eutropie

4 Miercuri

Cuv. Gherasim 475

5 Joi

Sf. muc. Conon 250

6 Vineri

Sf. 42 mucenici (840)

7 Sâmbătă

Pomenirea răposaiilor

8 Duminică

D. 2 din post, gl. 6 voscr 6

Ev. Marcu c. 2, st. 1-12. În vremea aceea
intra-a Isus în Capernaum...

9 Luni

† 40 mucenici (812)

10 Marți

Sf. muc. Codrat

11 Miercuri

Sf. Sofronie 638

12 Joi

Cuv. Teofan 820

13 Vineri

Sf. Nichifor 820

14 Sâmbătă

Pomenirea răposaiilor

15 Duminică

D. 3 din post, gl. 7, voscr 7

Ev. Marcu c. 8, st. 39-9 c. 9, st. 1, Zis-a
Dl: Celce voește să vină după mine...

16 Luni

Sf. muc. Sabin

17 Marți

Cuv. Alexie 440

18 Miercuri

Injumătățirea postului

19 Joi

St. m. Hrisant și Daria

20 Vineri

Sf. muc. Miron 1793

21 Sâmbătă

Pomenirea răposaiilor

22 Duminică

D. 4 din post, gl. 8, voscr 8

Ev. Marcu c. 9, st. 17-32. În vremea aceea
venit-a un om la Isus...

23 Luni

Sf. muc. Luca 1802

24 Marți

Sf. Partenie 1657

25 Miercuri

(†) Bunavestire (Denie)

26 Joi

Cuv. Andreiu Critianul

27 Vineri

Sf. muc. Matrona (Denie)

28 Sâmbătă

Acatistul Născăt. de D-zeu

29 Duminică

D. 5 din post, gl. 1, voscr 9

Ev. Marcu c. 10, st. 32-45. În vremea
aceea luând Isus pe cei 12.

30 Luni

Sf. muc. Zaharia 1684

31 Marți

Cuv. Ipatie 378

Povește economice pe luna Martie

La casă și curte: Văruie în casă. Mătură curtea și arde gunoalele. Curăță cucuruzul (porumb). Vântură bucatele și macină bucate pe timp mai îndelung. Găinile, găștele, curcile și rațele ouă, muierea harnică pune cloțe de tot soiul.

In grajd: Vitelor de lucru și celor fătate li se dă nutreț bun și din destul. Celelalte se scot ziua la pășune. Se aerisează și se văruie grajdul și cotețele de galițe, spre a se stărpi microbii și insectele stricătioase. Ferește vitele de musca columbace.

In grădină și pe câmp: Fă straturi și samănă tot felul de legume. Pune cartofii și mazărea. Pune orice pomi. Curăță pomii de omide, văruie-i, sapă-i și-i gunoiește d'ajuns. Altoiește cireșii, caisii și prunii cât mai de timpuriu, cu mlădițe luate încă din toamnă. Samănă încă grâu de primăvară, orz, ovăz, trifoi, lucernă, mazărică. Grapă sămănăturile de toamnă și le samănă cu tritoiu. Desgroapă și gunoiește via.

In stupină: Nutrește stupii mai slabi cu miere ori sirop de zahăr. In zile frumoase albinele ies afară spre a curăți. Curăță stupii de albinele moarte și rămășițe de faguri.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Martie

Soarele răsare: 1,—6.³⁴; 15,—6.²⁸.

apune: 1,—6.¹⁸; 14,—6.²⁵.

Semne de timp: Martie și Septemvrie sunt luni surori. Când fumul se lasă jos și se întinde pe pământ, urmează ploaie. Când cântă brotăceii, a trecut iarna.

1—4 ziua cald și noaptea frig, 5—8 zăpadă, 9—12 nor, 13—16 ploaie, 17—20 nor, 21—24 ploaie, 25—31 bine.

Aprilie (Prier)

30
Zile

- 1 Miercuri
- 2 Joi
- 3 Vineri
- 4 Sâmbătă
- 5 Duminică

Cuv. Maria Egiptiana 520

Cuv. Tit. 850 :

Cuv. Nichita 820

Sâmbăta lui Lazăr

(†) Floriile

Ev. Ioan c. 12, st. 1-18. Mainainte de paști cu 6 zile...

- 6 Luni
- 7 Marți
- 8 Miercuri
- 9 Joi
- 10 Vineri
- 11 Sâmbătă
- 12 Duminică

Lunia patimilor

Marția patimilor

Miercuria patimilor

Joia patimilor (Denie)

(†) Vineria patimilor (Denie)

Sâmbăta patimilor (Denie)

(†) Duminica Paștilor

Ev. Ioan c. 1, st. 1-17. La început era Cuvântul...

- 13 Luni
- 14 Marți
- 15 Miercuri
- 16 Joi
- 17 Vineri
- 18 Sâmbătă
- 19 Duminică

(†) Lunia Paștilor

(†) Marția Paștilor

Sf. apostol Aristarh

Sf. muc. Agapia, Irina, Hionia

Izvorul Născăt. de D-zeu.

Sf. muc. Ioan dela Ianina 1527

D. Tomei, gl. 1, voscr 1

Ev. Ioan c. 20, st. 19-31. Fînd seară în ziua aceea...

- 20 Luni
- 21 Marți
- 22 Miercuri
- 23 Joi
- 24 Vineri
- 25 Sâmbătă
- 26 Duminică

Pomenirea răposaiilor

Sf. muc. Ianuarie

Cuv. Teodor

(†) Sf. muc. Gheorghe 300

Cuv. Elisabeta

Sf. apostol Marcu

D. mironosițelor, gl. 1, voscr 2

Ev. Marcu c. 15 st. 43-c. 16, st. 8 În vremea aceea venit-a Iosif din Arimatea...

- 27 Luni
- 28 Marți
- 29 Miercuri
- 30 Joi

Sf. muc. Simeon

Sf. apost. Iason

Sf. 9 mucenici din Chizic

St. apost. Iacov al lui Zevedeu

Povește economice pe luna Aprilie

La casă și curte: De Paști, văruie casa pe dinăuntru și pe dinafară. Aerisează podromul (pivnița). Vântură bucatele. Curăță fântâna.

In grajd: Scoate vitele la pășune. Ca să nu se umfle, dă-le fân uscat, apoi trifoiu verde. Vitelor de lucru dă-le și grăunțe. Ca să nu slăbească. Ferește vitele de musca columbace.

In grădină și pe câmp: Grăbește cu altoirea merilor și perilor. Curăță de lăstari sălbateci pomii tineri. Caută omidele și le stărpește. Sfârșește cu semănatul legumelor și al cucuruzului (porumb). Plivește sămănăturile de buruieni. Livezile și locurile de cositură nu se mai pășunează cu vitele. Sapă via și pune pari.

In stupină: Caută și vezi dacă nu cumva-i moartă matca. Pe cei slabi îi împreună câte doi laolaltă. Dacă-i delipsă, dă-le miere.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Aprilie

Soarele răsare: 1,—5³⁸; 15,—5¹⁵.

apune: 1,—6⁵⁸; 15,—7¹⁴.

Semne de timp: Va fi timp frumos când cântă ciocârlia înălțându-se în sus; când sburdă vitele pe câmp; când muștele joacă în aier.

1—6 ploaie, 7—11 ceață, 12—15 ploaie, 16—19 vânt, 20—22 zăpadă, 23—26 ploaie cu zăpadă, 27—30 bine,

Maiu (Florar)

31
Zile

- 1 Vineri
2 Sâmbătă
3 Duminică

Sărbătoarea muncii

Sf. Atanasie

D. slăbănogului, gl. 3, voscr. 4

Ev. Ioan c. 5, st. 1-15. În vremea aceea s'a suit Isus în Ierusalim...

- 4 Luni
5 Marți
6 Miercuri
7 Joi
8 Vineri
9 Sâmbătă
10 Duminică

Cuv. muceniță Pelaghia

Sf. muc. Irina

Injumatătirea praznicului

Sf. muc. Achachie

Sf. apostol Ioan

Sf. prooroc Isaia

D. samar. gl. 4, voscr 7 (Te-Deum)

Ev. Ioan c. 4, st. 5-42. În vremea aceea venit-a Isus în cetatea Samariei..

- 11 Luni
12 Marți
13 Miercuri
14 Joi
15 Vineri
16 Sâmbătă
17 Duminică

Sf. mucenic Mochie 288

Sf. Epifanie 403

Sf. muceniță Gligheria 140

Sf. muc. Izidor

Cuv. Pahomie 350

Cuv. Teodor 360

D. orbului, gl. 5, voscr 8

Ev. Ioan c. 9, st. 1-38. În vremea aceea trecând Isus a văzut un om orb..

- 18 Luni
19 Marți
20 Miercuri
21 Joi
22 Vineri
23 Sâmbătă
24 Duminică

Sf. muc. Teodot, Petru, Dionisie

Sf. muc. Patrichie 363

Odovania paștilor

Înălț. D. Ziua eroilor. Sf. C. și Elena

Sf. muc. Vasilise 370

Sf. Mihail

D. părinților, gl. 6 voscr 10

Ev. Ioan c. 17, st. 1-13. În vremea aceea ridicând Isus ochii la cer...

- 25 Luni
26 Marți
27 Miercuri
28 Joi
29 Vineri
30 Sâmbătă
31 Duminică

Atlearea cap. Sf. Ioan Botez.

Sf. muc. Alexandru 1794

Sf. muc. Eladie

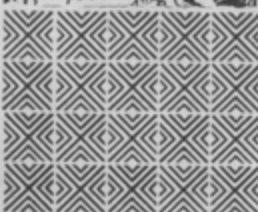
Cuv. Nichita

Odovania înălțării Domnului

Pomenirea răposaților

(†) Pogorârea Duhului sfânt

Ev. Ioan c. 7, st. 37-53, c. 8, st. 12. În ziua cea de pe urmă, cea mare, a praznicului...

Povește economice pe luna Maiu

La căsă și curte: Văruie casa pe dinăuntru. Aerisează lăsând fereștrele ilnic deschise. Scoate peste zi straietele de pat afară. Ține curtea curată.

in grajd: Se începe regulat pășunarea tuturor vitelor. Se tund oile. Să caștează armăsarii, taurencii și vierii

În grădină și pe câmp: Samănă castraveți, pepeni, căneapă și in. Gată cu presădirea legumelor timpurii: varză, ardei sau pipercă, paradaise, sfeclă roșii de zahăr și pentru vite. Udă și plivește regulat straturile cu verdețuri. sapă cucuruzul. Cosește lucerna și trifoiul. Incepe cu stropitul viei: La 100 litre apă 2 kgr. piatră vânăta și 4 kgr. var stâns. Sapă via a 2-a oară.

In stupină: Stupii încep a roi. Pune o coșniță într-o prăjină lungă sau într'un pom lângă stupină, poate că trage roiul la ea.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Maiu

Soarele rsare: 1,—4⁵³; 15,—4³⁸.

" aune: 1,—7³²; 15,—7⁴⁷.

Semne de timp: Va fi timp frumos, când negura de prin văi se împărăștie îndată după răsăritul soarelui. Ploaie, când negura se ridică anevoie și se așează pe vârful munților.

1—3 bine, 4—6 ploaie, 7—13 bine, 14—16 ploaie, 17—22 bine, 23—27 amestecat, 28—? ploaie.

Iunie (Cireșar)

30
Zile

1 Luni	(†) Lunia Rosaliilor
2 Marți	Sf. muc. Ioan dela Suceava 1332
3 Miercuri	Sf. muc. Luchilian 276
4 Joi	Sf. Mitrofan
5 Vineri	Sf. muc. Doroteiu
6 Sâmbătă	Odovania Rosaliilor
7 Duminică	D. 1 d. Rosalii, gl. 3, voscr, 1 Ev. Mateiu, 10, st. 32, 33, 37, 38, c. 19, 27-30. Zis-a Dl ucenicilor săi: Tot celce mă va mărturisi...
8 Luni	Incep. postului sf. apostoli
9 Marți	Sf. Chiril.
10 Miercuri	Sf. muc. Alexandru
11 Joi	Sf. apost. Vartolomeu și Varnava
12 Vineri	Cuv. Onufrie
13 Sâmbătă	Sf. muc. Achilina
14 Duminică	D. 2 d. Rosalii, gl. 2, v. 3 Ev. Mateiu, c. 4, st. 18-3. In vreme, aceea umflând Isus pe lângă lărea Galileii...
15 Luni	Sf. prooroc Amos
16 Marți	Sf. Tihon
17 Miercuri	Sf. muc. Manuil
18 Joi	Sf. muc. Leontie
19 Vineri	Sf. apost. Iuda fratele Domnului
20 Sâmbătă	Sf. muc. Metodie
21 Duminică	D. 3 d. Rosalii, gl. 2, v. 3. Ev. Mateiu, c. 6, st. 2-33. Zis-a D-l: Luminătorul trupului...
22 Luni	Sf. muc. Evsevie
23 Marți	Sf. muc. Agripin 260
24 Miercuri	† Nașterea sf. Ian Botez.
25 Joi	Sf. muc. Procop 1811
26 Vineri	Cuv. David din Tesalonie
27 Sâmbătă	Cuv. Samson
28 Duminică	D. 4. d. Rosalii gl. 3, v. 4 Ev. Matei, c. 8, st. 1-13. In vremea aceea intrând Isus in Capernaum...
29 Luni	(†) Sf. apostoli Petru și Pavel 67
30 Marți	Soborul tuturor apostolilor

Povește economice pe luna lunie

La casă și curte: Fă reparaturi și zidiri noi. Asigură casa contra focului și recolta contra grindinei. Mătură podurile și hambariu. Cumpără-ți coase. Muierile harnice ciupelesc găștele de pene. Pun cireșe și vișine în borcane pentru iarnă.

In grajd: Vitele de lucru nu le mână prea repede prin căldură. Apără vitele contra muștelor. Termină tunsul oilor.

In grădină și pe câmp: Udă și plivește straturile. Oculează trandafirii și pălureții. Sapă a doua oară cucuruzul, cartofii etc. Cosăște trifoiul și fânețele când sunt mai în floare. Cum cari măzarichea ogărăște miriștea pentru grâu. La finea lunii începe secerișul. Înainte de înflorit leagă, sapă și stropește via: 3 kgr, piatră vânăță și 4 kgr. var stâns.

In supină: Urmărește zilnic roitul stupilor de dimineața până seara.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna lunie

Soarele răsare: 1,—4³⁸; 15,—4³⁴.

" apune: 1,—7⁵⁰; 15,—8³.

Semne de timp: Când mîța stă la soare sau se joacă, e semn de vreme bună; când să perie (linge) va să ploaie.

1—5 ploaie, 6—12 vînt, 13—18 bine, 19—21 ceață, 22—25 senin, 26—30 ameteat.

Iulie (Cuptor)

31
Zile

1 Miercuri	Sf. Cosma și Damin
2 Joi	Veșmântul Maicii Domnului
3 Vineri	Sf. muc. Iachint 10
4 Sâmbătă	Cuv. Andrei 726
5 Duminică	D. 5 d. Rosalii, gl. 4, vers 5 Ev. Matei c. 8, st. 27—9, st. 1. În vremea aceea trecând Isus o cea parte...
6 Luni	Cuv. Sisoe 350
7 Marți	Cuv. Toma 990
8 Miercuri	Sf. muc. Procopie
9 Joi	Sf. muc. Pangratie
10 Vineri	Sf. 45 mucenici
11 Sâmbătă	Sf. muceniță Eufesia.
12 Duminică	D. 6 d. Rosalii gl. 5, v. 6 Ev. Matei c. 9, st. 1—8 În vremea aceea intrând Isus în corabie.
13 Luni	Soborul arhang. Gavril
14 Marți	Sf. apost. Achila
15 Miercuri	Sf. muc. Chiric și Iulita
16 Joi	Sf. muc. Antinogen
17 Vineri	Sf. muc. Marina
18 Sâmbătă	Sf. muc. Emilian
19 Duminică	D. 7 d. R. (a sf. prinți), gl. 6, v. 7 Ev. Matei c. 9, st. 27—35, În vremea aceea au mers după Isus doi rbi...
20 Luni	† Sf. prooroc Ilie 900 în Hr.
21 Marți	Sf. prooroc Iezecil
22 Miercuri	Sf. Maria Magdalena (Te-Deum)
23 Joi	Sf. mucenic Foca
24 Vineri	Sf. muc. Hristina
25 Sâmbătă	Sf. Ana
26 Duminică	D. 8 d. Rosalii, g. 7, v. 8 Ev. Matei c. 14, st. 14—22. În vremea aceea văzând Isus popor mult.
27 Luni	Sf. muc. Pantelimon 905
28 Marți	Cuv. Pavel Xiropoamiteanul 820
29 Miercuri	Sf. muc. Calinic 29
30 Joi	Lăsatul secului
31 Vineri	Incepe postul Născ. ie D-zeu

Povețe economice pe luna Iulie

La casă și curte: Asigură casa și recolta contra focului. Curăță podurile casei și hambarul. Muierile spală lâna, culeg cânepa și inul, pun caise și zarzăre pentru iarnă, ori fac lecuar (magiun) din ele.

In grajd: Vitele de lucru, peste amiază lasă-le să odihnească. Pe călduri mari le spală zilnic și le scaldă adeseori.

In grădină și câmp: Scoate ceapa și aiu (usturoiu). Sădește ridichii și curechii de iarnă. Incepe a strânge sămânțe de verdețuri și legume. Adună fânul și fă-l clăi. Gată cât de grabă cu secerișul. Strânge-ți recolta la mașina de treerat și caută să și treeri. Ogorește miriștea pentru grâu. Sapă via și o stropește a 3-a oară: 5 kgr. piatră vânăță și 6 kgr. var stâns.

In stupină: Oprește stupii de a mai roi. Pune în stupină un vas cu apă, aruncă pe deasupra paie ori mușchiu, ca să nu se înecă albinele.

NOTIȚE

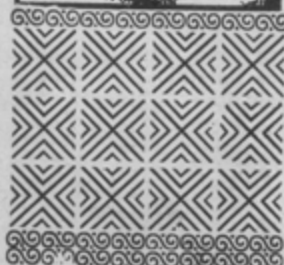
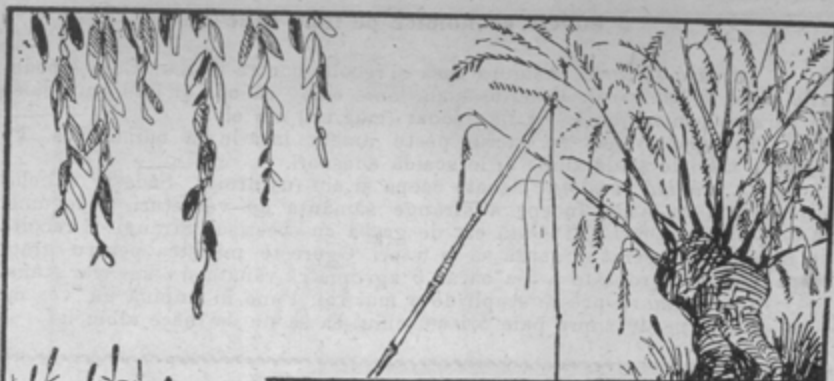
Mersul vremii în luna Iulie

Soarele răsare: 1,—445; 15,—458.

apune: 1,—757; 15,—745.

Semne de timp: Va să ploaie când cântă cocoșii seara, când se scaldă paserile, când sboară rândunelele pe jos, când mușcă muștile.

1—3 bine, 4—6 ploaie, 7—11 bine, 12—14 ploaie, 15—18 bine, 19—25 ploaie, 26—31 bine.

August (Mășalar)

31
Zile

1 Sâmbătă
2 Duminică

Scoaterea crucii

D. 9 d. Rosalii, gl. 8 voser 9

Ev. Mateiu c. 14, st. 22-34. In vremea aceea a silit Iisus pe ucenici să intre în corabie...

3 Luni
4 Marți
5 Miercuri
6 Joi
7 Vineri
8 Sâmbătă
9 Duminică

Cuv. Isachie 430

St. 7 coconi din Efes

Sf. muc. Eusignie. Inainte praz.

(†) Schimbarea la față a Domn.

Cuv. Teodosie 862

Cuv. Emilian 815

D. 10 d. Rosalii, gl. 1, voser 10

Ev. Mateiu c. 17, st. 14-23. In vremea aceea s'a apropiat de Iisus un om ingenunchind...

10 Luni
11 Marți
12 Miercuri
13 Joi
14 Vineri
15 Sâmbătă
16 Duminică

Sf. muc. Laurentie 258

Sf. muc. Evplu 800. Cuv. Nifon 1508

Sf. muc. Fotie și Anichit

Odovania schimbării la față

Sf. prooroc Miheia Inainte praz.

(†) Adomirea Maicei Domnului

D. 11 d. Rosalii, gl. 2, voser 11

Ev. Mateiu c. 18, st. 23-35. Zis-a Dl pilda aceasta: Asemănatu-s'a împărăția cerurilor omului împărat, care a vrut să ia seama...

17 Luni
18 Marți
19 Miercuri
20 Joi
21 Vineri
22 Sâmbătă
23 Duminică

Sf. muc. Miron 250

Sf. muc. Flor și Lavru

Sf. muc. Andreiu

Sf. proroc Samuil

Sf. mucenița Vasa

Sf. mucenic Agatonie

D. 12 d. Rosalii, gl. 3, v. 1

Ev. Mateiu c. 19, at. 16-26. In vremea aceea s'a apropiat de Iisus un tânăr...

24 Luni
25 Marți
26 Miercuri
27 Joi
28 Vineri
29 Sâmbătă
30 Duminică

Sf. muc. Eutihie

Sf. apost. Vartolomeu și Tit

Sf. muc. Adrian și Natalia

Cuv. Pimen 430

Cuv. Moise Arapul

† Taierea capului sf. Ioan Botez.

D. 13 d. Rosalii, gl. 4, voser 2

Ev. Mateiu c. 21, 33-42. Zis-a Dl pilda aceasta: Un om eră stăpân al casei...

31 Luni

Braul Maicei Domnului.

Povețe economice pe luna August

La casă și curte : Înainte de Sântă-Mărie, vâruiți casa în lăuntru și pe dinafară. Curăța fântâna. Muierile adună ouă și pun castraveți pentru iarnă. Strâng semințe de tot felul. Topesc cânepa și inul. Culege prunele.

In grajd : Vitele de lucru trebuie ținute bine pentru lucrările de toamnă. Dacă sunt călduri mari și nu prea mănâncă, trebuie mai des adăpate, dar să nu bea prea multă apă, că poate să le fie rău.

In grădină și pe câmp : Sădește varză de iarnă. Strânge mazărea și fasolea. Scoate mereu cartofi. Ca să ai legume tinere toamna târziu, seamănă acum mazăre și fasole oloagă, spinat, salată iernatică și pătrunjel. Gată cu treieratul. Fă mereu ogor. Samănă rapiță, orz și săcară. Sapă via și stropește dacă-i mai delipsă.

In stupină : Incepe a aduna mierea. Stupii slabi îi împreună.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna August

Soarele răsare : 1,—5¹⁸ ; 15,—5³³.

apune : 1,—7²³ ; 15,—7—.

Semne de timp. Va să ploaie, când cântă răcânelul, când se umezește sarea, când simțești dureri în oase și încheeturi.

1—3 bine, 4—6 vânt, 7—13 bine, 14—20 ploaie, 21—24 bine, 25—27 ploaie, 28—31 bine.

Septemvrie (Răpcliune) 30 Zile

- 1 Marți
- 2 Miercuri
- 3 Joi
- 4 Vineri
- 5 Sâmbătă
- 6 Duminică

Cuv. Simeon Stălpnicul 460

Sf. muc. Mamant

Sf. muc. Antim 310

Sf. muc. Vavila

Sf. prooroc Zaharia

D. 14 d. Rosalii, gl. 5, voscr 3.

Ev. Mateiu c. 22, st. 1-14. Zis-a Dl pilda aceasta: Asemănatu-s'a împărăția cerurilor omului împărat, care a făcut nunta...

- 7 Luni
- 8 Marți
- 9 Miercuri
- 10 Joi
- 11 Vineri
- 12 Sâmbătă
- 13 Duminică

Sf. muc. Sozont. Înainte praznic.

(†) Nașterea Maicei Domnului

Sf. Ioachim și Ana

Sf. muc. Minodora

Cuv. Teodora

Odovania nașt. Maicei D-lui

D. înainte de înălț. crucii, gl. 6, v 4.

Ev. Ioan c. 3 st. 13-17. Zis-a Dl Nimenea nu s'a suit în cer...

- 14 Luni
- 15 Marți
- 16 Miercuri
- 17 Joi
- 18 Vineri
- 19 Sâmbătă
- 20 Duminică

(†) Înălțarea cinstitei cruci

Sf. muc. Nichita 930

Sf. muc. Eufimia

Sf. muc. Sofia

Cuv. Eumenie

Sf. m. Trofin, Savatie, Dorimedont

D. d. înălț. crucii, gl. 7, v. 5

Ev. Marcu c. 8, st. 3 4-c. 9, st. 1 Zis-a Dl: cele voește să vină după mine...

- 21 Luni
- 22 Marți
- 23 Miercuri
- 24 Joi
- 25 Vineri
- 26 Sâmbătă
- 27 Duminică

Odovania praznic. crucii

Cuv. Cosma 1323

Sf. muc. Nicolae Pentapolitul 1670

Sf. muc. Tecla 140

Cuv. Eufrosina 460

Sf. apost. Ioan

D. 18 d. Rosalii, gl. 8, voscr 6

Ev. 1 Luca c. 5, st. 1-11. În vremea aceea stă Isus lângă iezorul Ghenezaretului...

- 28 Luni
- 29 Marți
- 30 Miercuri

Cuv. Hariton

Cuv. Chiriack 408

Sf. muc. Grigorie

Povețe economice pe luna Septembrie

La casă și curte: Se începe anul școlar. Dă-ți copii la școală și le cumpără cărțile de lipsă. Sfârșeste cu repararea și zidirea clădirilor economice. Curăță pivnița (podrumul) și pregătește vasele pentru vin și rachie. Se face magion (lecuar), se uscă prune (poame) se fierbe bulion (zamă) de paradize și se pun castraveți și ardei pentru iarnă. Se uscă și se bate fasolea. Se fierbe crăciun.

In grajd: Vitelor de lucru dă-le grăunțe d'ajuns. Celelalte după cositul oavei pot paște prin livezi. Lasă berbecii în oi. Porcii pune-i pe îngrășat.

In grădina și pe câmp: Se culeg prunele de toamnă. Culege poamele cu mâna și pe timp uscat. Înainte de a le așeza pentru iarnă, în pivniță, pune-le la loc svântat, ca să iese umezeala din ele. Adună sămburi de poame. Cosăște otava. Samănă grâu, săcară, și orz în ogor. Culege cucuruzul și tabacul. Scoate cartofii și sfecele.

In stupină : Scoate fagurii de prisos. Impreună stupii mai slabi. Strâmtează urdinișul și păzește-i de albine răpitoare.

NOTITE

Mersul vremii în luna Septembrie

Soarele răsare : 1, — 5⁵⁵; 15, — 6¹⁰.

apune: 1, -6^{29} ; 15, -6^{36} .

Semne de timp: Septembrie ploios, — va fi și Martie ploios. După cum e toamna, așa va fi și primăvara. Dacă pomii înfloresc a 2-a oară, toamna va fi lungă, iarna grea. Nucile și alunele de sunt seci, iarnă grea.

1-2 ploaie, 5-8 bine, 9-11 ploaie, 12-15 nor, 16-20 senin, 21-24 brumă, 25-30 bine.

Octomvrie (Brumărel) ³¹ Zile

- 1 Joi
2 Vineri
3 Sâmbătă
4 Duminică

Acoperem. Maicei Domn. 911
Sf. muc. Ciprian și Iustina
Sf. muc. Dionisie
D. 19 d. Rosalii, gl. 1, voscr 7
Ev. 2 Luca c. 6, st. 31-36. Zis-a Dl: Pre-
cum voiți să vă faceți vouă oamenii...

- 5 Luni
6 Marți
7 Miercuri
8 Joi
9 Vineri
10 Sâmbătă
11 Duminică

Sf. muc. Haritina
Sf. apostol Toma
Sf. m. Serghie și Vah
Sf. muc. Ignatie 1814
Sf. apost. Iacov al lui Alfeu
Sf. muc. Eulampie
D. 20 d. Rosalii (sf. păr.) gl. 2, v. 8
Ev. 4 Luca c. 8, st. 4-15. Zis-a Dl: pilda
aceasta: Ieșit-a semăntorul...

- 12 Luni
13 Marți
14 Miercuri
15 Joi
16 Vineri
17 Sâmbătă
18 Duminică

Sf. Prob. Tarah, și Andronic
Sf. muc. Hrisi 1795
† Cuv. Paraschiva 1050
Sf. muc. Luchian 310
Sf. Longhin (Te-Deum)
Cuv. muc. Andrei 767
D. 21 d. Rosalii, gl. 3, voscr 9
Ev. 3 Luca c. 7, st. 11-16. În vremea aceea
mergea Isus într-o cetate ce se cheama Nain...

- 19 Luni
20 Marți
21 Miercuri
22 Joi
23 Vineri
24 Sâmbătă
25 Duminică

Sf. prooroc Ioil
Sf. muc. Artemie 360
Cuv. Ilarion 370
Sf. Averchie
Sf. apostol Iacov fratele Domn.
Pomenirea răposaților
D. 22 d. Rosalii, gl. 4, voscr 10
Ev. 6 Luca c. 8, st. 26-39. În vremea
aceea venit-a Isus cu corabia în latura Ga-
darenilor...

- 26 Luni
27 Marți
28 Miercuri
29 Joi
30 Vineri
31 Sâmbătă

(†) Sf. m. Dimitrie 290, C. Dim. 1300
Sf. muc. Nestor 290
Sf. muc. Terentie și Neonila
Sf. muc. Anastasia (Te-Deum)
Sf. muc. Zinovie și Zinovia
Pomenirea răposaților

Povește economică pe luna Octomvrie

La casă și curte: Văruie grajdul și cotețele. Fierbe rachiu. Pune varză pentru iarnă.

In grajd: Dă vitelor cu încetul nutreț uscat. Lasă berbecii în oi.

In grădină și pe câmp: Culege încă poame ertainice. Fă gropi pentru pomii ce-i sădești în toamnă. Ară cucuruziștele și samănă grâu și orz. Alege grăul de sămânță și-l văruie cu var și piatră vânăță, (1/4 kgr. la 100 kgr. grâu) ori dă-i cu praful numit Porzol. Adună tuleii de pe câmp și-i fă stup, glugă. Culege via.

In stupină: Cât mai sunt zile frumoase—călduțe, lasă albinele să iasă afară. Strămtează urdinișul, ca să-i scutești de șoareci.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Octomvrie

Soarele răsare: 1,—6²⁸; 15,—6⁴⁷.

apune: 1,—5³⁴; 15,—5¹⁰.

Semne de timp: Dacă ploaie cu fulgere și tunete în luna asta, toamnă lungă va fi. Ciuperci multe pe câmp: toamnă lungă, iarnă grea, an mănos înămnă.

1—6, bine, 7—9 ploaie, 10—17 bine, 18—26 brumă, 27—31 ploaie și zăpadă.

Noemvrie (Brumar) 31 Zile

1 Duminică	D. 23 d. Rosalii, gl. 5, voscr 11 Ev. 5 Luca c. 16, st. 19—31. Zis-a D-l: Era un om bogat.
2 Luni	Sf. muc. Achindin 380
3 Marți	Sf. muc. Achepsima 330
4 Miercuri	Cuv. Ioanichie 840
5 Joi	Sf. muc. Galaction 350
6 Vineri	Sf. Pavel arhiepisc. Const. 310
7 Sâmbătă	Pomenirea răposăților
8 Duminică	D. 24 d. R., gl. 6, v. 1 Arh. Mih. și G. Ev. Luca c. 10 st. 16—21. Zis-a D-l: uce- nicilor săi: Celce ascultă pe voi...
9 Luni	Sf. muc. Onisifor
10 Marți	Sf. muc. Orest
11 Miercuri	Sf. m. Victor, Mina, Vichentie
12 Joi	Sf. Ioan înduratul
13 Vineri	Sf. Ioan Gură de aur
14 Sâmbătă	Lăsatul secului p. postul Crăciun.
15 Duminică	D. 25 d. Rosalii, gl. 7, voscr. 2 Ev. 8 Luca c. 10, st. 25—37. În vremea aceea venit-a un legiuitor la Isus.
16 Luni	Sf. apostol Mateiu
17 Marți	Sf. Grigorie al Neocezariei
18 Miercuri	Sf. muc. Platon și Romano
19 Joi	Sf. muc. Varlaam
20 Vineri	Sf. Grigorie Decap. 870 In. prazn.
21 Sâmbătă	(†) Intrarea în biserică
22 Duminică	D. 26 d. Rosalii, gl. 8, voscr 3 Ev. 9 Luca c. 12 st. 16—21. Zis-a D-l pilda aceasta: Unui om bogat foarte ia rodit țarina.
23 Luni	Sf. Amfilochie
24 Marți	Sf. m. Climent, Petru, Ecaterina
25 Miercuri	Odoavană intrării în biserică
26 Joi	Cuv. Alimpie și Stelian
27 Vineri	Sf. muc. Iacov Persul
28 Sâmbătă	Cuv. Ștefan cel nou 766
29 Duminică	D. 27 d. Rosalii, gl. 1, voscr 4 Ev. 13 Luca c. 18, st. 16—27. În vremea aceea un om carecare s'a apropiat de Isus...
30 Luni	Sf. apostol Andreiu

Povește economice pe luna Noemvrie

La casă și curte: Curăță și văruie în casă. Macină bucate pe timp mai lung. Așeară în iernat: cartofi, morcovi, hrean etc. în pivniță. Adu-ți lemne pentru iarnă. Taie varza. Rărește cucuruzu în pod s'au hambar și alege pe cel stricat, ori necopt. Muierile încep cu torsul lânăii și a fuioarelor în serile cele lungi. Vezi la fiertul mustului să nu se întâmple nici prea repede nici prea încet. Termină cu fiertul rachiei.

In grajd: Vitele nu se mai țin pe câmp. Sustrage din grăunțe îndată ce ai împușinat cu lucrul câmpului. Vinde vitele bătrâne.

In grădină și pe câmp: Samănă sâmburi de poame. Pune pomi și fă gropi pentru ceice îi vei sădi la primăvară. Spoiește pomii cu var și balegă. Sapă-i și îi gunoiește. Cară la gunoi și scoate spinii din livezi.

In stupină: Pregătește stupii pentru iernare. Grijește să nu umble șoarecii la ei.

NOTIȚE

Mersul vremii pe luna Noemvrie

Soarele răsare: 1.—7¹¹; 15.—7³⁸.
apune: 1.—4³⁶; 15.—4⁴⁹.

Semne de timp: Noemvrie uscat și Mai tot uscat va fi. Dacă sunt multe mușuroane de șoarece, va fi iarnă grea. După cum și splina porcului de tăiat e mai grasă într-o parte, așa și iarna va fi.

1—6 bine, 7—17 ger, 18—21 moină, 22—25 zăpadă, 26—31 ger și zăpadă.

Decembrie (Andrea) ³¹ Zile

- 1 Marți
- 2 Miercuri
- 3 Joi
- 4 Vineri
- 5 Sâmbătă
- 6 Duminică

Sf. pr. Naum. Cuv. Filaret 800

Sf. pr. Avacum

Sf. pr. Sofonie

Sf. m. Varvara și C. Ioan Dam.

Cuv. Sava 532

D. 28 d. R. gl 2, v. 5. Sf. Nicolae 350
Ev. 10 Luca c. 13, st. 10-17. In vremea
aceea învăța Isus întruna din sinagoge.

- 7 Luni
- 8 Marți
- 9 Miercuri
- 10 Joi
- 11 Vineri
- 12 Sâmbătă
- 13 Duminică

Sf. muc. Filoteia 1520

C. Patapie

Zămislirea sfintei Ana

Sf. m. Mina, Ermoghen, Eugraf

C. Danil stălpnicul

Sf. Spiridon 350

D. strămoșilor, gl. 3, v. 6

Ev. 11 Luca c. 14, st. 16-24. Zis-a Dl pilda
aceasta: Un om oarecare făcu cină mare...

- 14 Luni
- 15 Marți
- 16 Miercuri
- 17 Joi
- 18 Vineri
- 19 Sâmbătă
- 20 Duminică

Sf. muc. Tirs

Cuv. Pavel 990

Sf. prooroc Agheu

Sf. prooroc Danil

Sf. muc. Sevastian

Sf. muc. Vonifatie

D. în de Nașt. D. gl. 8 v. 7 In. praz.

Ev. Mateiu c. 1, st. 1-24. Cartea neamului
lui Isus Hristos.

- 21 Luni
- 22 Marți
- 23 Miercuri
- 24 Joi
- 25 Vineri
- 26 Sâmbătă
- 27 Duminică

Sf. m. Iuliana. In. prazn. Nașt. D.

Sf. m. Anastasia Inaint. pranz.

Sf. 10 muc. din Crit. In. prazn.

Ajunul Nașterii Domnului

(+) Nașterea Domnului

(+) Soborul Născăt. de D-zeu

(+) Sf. Ștefan, Iosif, Iacov, David

Ev. Mateiu c. 2, st. 13-23. Dacă s-au dus
magii...

- 28 Luni
- 29 Marți
- 30 Miercuri
- 31 Joi

Sf. 28,000 muc. din Nicomidia

Sf. 14.000 prunci uciși de Irod

Sf. Anisia și Melania

Odovania Nașterii Domnului

Povește economice pe luna Decemvrie

La casă și curte: Cumpără-ți Almanahul Banatului pe anul viitor. În seriile cele lungi de iarnă citește cărți folositoare, nu-ți petrece timpul în lenevie. Intoarce bucatelile. Macină bucate să ai peste iarnă. Făina așează-o la loc uscat. Alege poamele și legumele stricate din cele puse la păstrare. Muierile harnice torc, țese, suveica și socala sbârne prin casă. Cară la gunoi. Adu lemne. Drege uneltele economice. Taie porcii.

În grajd: Așterne din gros, ca să fie căldură în grajd; atunci vitele mănâncă mai puțin. Ține vitele în curățenie: țasală și perie. Dă vitelor nutreț mai slab, sarea însă să nu le lipsească. Pe timp frumos lasă vitele la soare și aerisează grajdul. Galițelor dă-le grăunțe d'ajuns, ca să înceapă ouatul de timpuriu. Grijește să aibe apă de băut.

În grădină și pe câmp: Sapă straturile vechi și gunoeste ca peste iarnă să degere pământul. Adună mlădițe de altoit dela cireși, caiși și pruni și le așează în pivniță. Scoate pomii bătrâni și fă gropi pentru cei ce îi sădești în primăvară. Acopere salata și spinatul cu crengi și frunze, dacă nu-i neaună. Cară la gunoi. Fă arături pentru primăvară. Gunoeste via.

NOTIȚE

Mersul vremii în luna Decemvrie

Soarele răsare: 1, —7⁴⁵; 15; —7⁵³.

" apune: 1, —4³⁷; 15; —4⁵⁰.

Semne de timp: Va ninge în curâng, când ciorile vin în sat; când porcii de îngrășat poartă paie în gură la începutul iernii. Multă neaună în Decemvrie, —multă ploaie în Iunie.

GENEALOGIA CASEI DOMNITOARE A ROMÂNIEI

AUGUSTA FAMILIE REGALĂ

M. S. Regele:

Carol al II-lea, născut la 16 Octombrie 1893.

M. S. Regina *Elena*, născută la 20 Aprilie 1896

Moștenitorul Tronului

Marele Voevod *Mihail I*, s'a născut la 25 Octombrie 1921, la Sinaia.

Maria, Regina văduvă, a Regelui Ferdinand I, Făuritorul României-Mari; s'a născut la Edinburg la 29 Octombrie 1875.

A. S. R. Nicolae, principe de România: născut la 5 August 1903.

A. S. R. Elisaveta, principesă de România, născută la 29 Septembrie 1894; căsătorită cu principele Gheorghe al Greciei.

Maria, regina Jugoslaviei, născută la 27 Decembrie 1899; soția regelui Jugoslaviei Alexandru, I.

A. S. Regală Ileana, principesă de România, născută la 23 Dec. 1908.

STATELE DIN EUROPA

Austria. Republică Federativă;
Belgia. Rege: Albert;
Britania. Rege: George V;
Bulgaria. Țar: Boris III;
Cehoslovacia. Republică;
Danemarca. Rege: Christian X;
Elveția. Republică;
Franța. Republică;
Germania. Republică;
Grecia. Republică;
Italia. Rege: Victor Emanuel III;

Norvegia. Rege: Hacon VII;
Olanda. Regină: Wilhelmina;
Polonia. Republică;
Portugalia. Republică;
Rusia. Republică sovietică;
Serbia. (Jugoslavia). Rege: Alexandru I;
Spania. Rege: Alfons XIII;
Suedia. Rege: Gustav V;
Turcia. Republică;
Ungaria. Regent: Horty.

TÂRGURILE DIN BANAT

Special întocmite pentru Almanah.—Sărbătorile sunt cele ale noastre.

Rugăm cititorii să ne comunice eventualele greșeli.

Arad. Vineri cu o săptămână înainte de Florii, Vineri după Sânt-Petru, Vineri înainte de 5 Noemvrie.

Berzasca (Caras). 26—27 Maiu, 25—26 Iulie, 6—7 Oct., 7—8 Noemv.

Bethausen (Severin). Ultimele Dumineci în Aprilie, Iunie și Sept.

Billed (Timiș). 26 Martie, 15 Iunie și 8 Oct. dacă cad pe zi de Duminică, iar de nu, atunci târgul se ține în Duminicile premergătoare acestor zile.

Bocșa-montană (Caras). 21 Martie, 5—6 Maiu, 2—3 Iulie și 21 Sept.

Bozovicu (Caras). În prima Marți din Ianuarie, Aprilie și Octomvrie și Marți înaintea Ispasului (ortodox).

Buzias (Timiș). 23 Ianuarie, la Sf. Gheorghe, 25 Iulie și 1 Octomvrie cu începere de Vineri.

Bocșa (Caras). 21 Martie, 5—6 Maiu, 2—3 Iulie, 21 Septemvrie.

Clănadul-mare (Torontal). Duminicile înainte de 16 Martie, 20 Iunie, 16 Octomvrie și 10 Decemvrie; de cumva aceste termene cad chiar Duminică, târgul se ține atunci.

Ciacova (Timiș). La jumătatea Postului Paștilor, de Joi din săptămânile dela 29 Iunie, 27 August, 10 Octomvrie și 11 Noemvrie (trei zile).

Cacova (Caras). Miercuri după 2 Februarie, Miercuri înainte de Sânt-Gheorghe, de Sânta Marie Mare și de Arh. Mihail și Gavril.

Capolnaș (Severin). 14 Ianuarie, 22 Martie, 6 Maiu, 7 Iulie. 21 Sept. 21 Noemvrie și în Lunia Rusaliilor.

Caransebeș (Severin). Miercuri, Joi și Vineri din ultimele săptămâni ale lui Ianuarie și Aprilie, în primele săptămâni ale lui August și Octomv., tot pe acele zile. (De cumva va cădea târgul în săptămâna cea mare, atunci se va ține mai înainte cu o săptămână, dar tot pe acele zile).

Chizătău (Severin). 18 Iunie, 15 Octomvrie.

Deta (Timiș). 23 Martie, 15 Iunie, 7 Septemvrie, 30 Noemvrie.

Dognecea (Caras). 8 Septemvrie.

Domașna (Severin). La Florii și la Sânt-Petru.

Făget (Severin). 15 Ianuarie, Duminică în prima săptămână a postului mare; Miercuri înainte de Florii, Duminică înainte de Ispas (calendarul ortodox); apoi la 8 Iulie, 24 August, 4 Noemvrie și 15 Decemvrie.

Gataia (Timiș). 20 Ianuarie, 20 Aprilie, 20 Iulie și 20 Octomvrie.

Ilia (Murăș-Ilie Severin). 20 Ian., 7 Apr., 7 Iulie, 28 Aug. și 12 Oct.

Liebling (Timiș). 10 Mai, 7 Septemvrie.

Lipova (Timiș). Vineri înainte de Sânt-Gheorghe, de Sânt-Ilie, de Sântă-Măria-Mică, de Arh. Mihail și Gavril.

Lugoj. Vineri, Sâmbătă și Duminecă înainte de 10 Februarie, 20 Maiu, —4 Iulie și 21 Octomvrie.

Mehadia (Severin). Sâmbetele înainte de 18 Ianuarie, 6 Aprilie, 11 Iulie și 26 Octomvrie.

Moldova-veche (Caras), 21 Aprilie, 27 August.

Oravița (Caras). Joi înainte de 25 Martie, de 20 Iulie și de 14 Oct.

Periam (Timiș). 24 Aprilie, 15 Iunie, 24 Septemvrie.

Sasca (Caras). Vineri și Sâmbătă înainte de 6 Maiu și 21 Septemvrie, iar de cade chiar atunci Vineri și Sâmbătă, se ține târgul.

Sân-Nicolaul-Mare (Torontal). Sâmbetele înainte de 12 Aprilie, 5 Iulie și 25 Octomvrie.

Timișoara. 19, 20 Martie, la Ispas, la 13, 14 August, la 24, 25 Sept. și Joi înainte de 18 Decemvrie.

Teregova (Severin). 19 Ianuarie, Vineri după Paști, 6 Iulie și Vineri înainte de sf. Dumitru.

Vrani (Caras). 13 Aprilie, 11 Iulie, 7 Noemvrie.

NOUILE TAXE POȘTALE

MAJORAREA LOR DELA

1 IANUARIE 1927

1. O scrisoare simplă până la 20 grame :
 - a) În interiorul unei comuni
 - b) Pentru alte localități
2. O carte poștală simplă
3. O carte poștală ilustrată
4. O carte poștală specială pentru militari, grade inferioare încazarmați
5. O carte poștală cu răspuns plătit
6. Imprimare ordinare de fiecare 50 gr. câte
7. Cărți didactice, literare și științifice, inclusiv prospectele și cataloagele de editură și librărie de fiecare 50 gr. sau fracțiune, câte
8. Ziare și publicațiuni periodice câte
- Imprimatele de sub 7 și 8 pentru țările cari au convenit la o reducere de 50%⁰
9. Imprimare în relief pentru orbi, de fiecare 1000 gr. sau fracțiune câte
10. Hârtii de afaceri până la 250 gr.
- Iar pentru surplus de fiecare 50 gr. sau fracț.
11. Probele de mărfuri până la 100 gr.
- Iar pentru surplus de fiecare 50 gr. sau fracț.
- Francarea tuturor corespondențelor este obligatorie. Cele depuse nefrancate cad în rebut la origină. Cele insuficient francate se încarcă la destinație cu debutul insuficienței.
12. Taxa de recomandare
- Această taxă se aplică pe lângă cele de sub No. 1 până la 11.
13. Taxa adevăririi de primire la obiectele recomandate:
 - a) cerută în momentul depunerii obiectului
 - b) cerută ulterior depunerii obiectului
14. Taxa unei foi de reclamațiune
15. Taxa unei cărți de identitate
16. Suprataxa pentru obiectele adresate Poste-restante
17. Suprataxa pentru obiectele înregistrate prezentate Duminicile și sărbătorile legale
18. Taxa de plată minimă pentru obiectele care se depun din eroare insuficient francate
- Se tratează ca nefrancate obiectele cari deși au un început de francare, totuși timbrele aplicate pe ele nu reprezintă cel puțin taxa de francare pentru prima unitate de greutate.

Pentru interiorul României			Pentru Austria C. S.lovacia, Italia, Polonia, Ungaria			Pentru toate celelalte țări		
	Lei	B.		Lei	B.		Lei	B.
	4	—	—	—	—	—	—	—
	6	—	7	50	—	10	—	—
	2	—	4	50	—	6	—	—
	3	—	4	50	—	6	—	—
	1	—	—	—	—	—	—	—
	4	—	9	—	—	12	—	—
	1	—	2	—	—	2	—	—
	—	30	2	—	—	12	—	—
	—	25	2	—	—	2	—	—
	—	—	1	—	—	1	—	—
	—	50	2	—	—	2	—	—
	5	—	10	—	—	10	—	—
	1	—	2	—	—	2	—	—
	3	—	4	—	—	4	—	—
	1	—	2	—	—	2	—	—
	10	—	10	—	—	10	—	—
	10	—	10	—	—	10	—	—
	10	—	20	—	—	20	—	—
	10	—	40	—	—	40	—	—
	—	—	40	—	—	40	—	—
	10	—	10	—	—	10	—	—
	5	—	—	—	—	—	—	—
	2	—	4	—	—	4	—	—

Toate birourile poștale și debitele de timbre sunt obligate ca să vândă publicului actualele cărți poștale, externe de 2 lei, francate complet și anume lipind pe ele pe lângă taxa încrustată câte un timbru franco-mobil de 1 leu (dacă sunt destinate pentru Austria, Cehoslovacia, Italia, Polonia, Ungaria) sau de 2 lei, dacă sunt destinate pentru celelalte țări străine.

„Almanahul Banatului“ este bunul vistiernic al tradiției românești în cea mai frumoasă provincie a Țării și conservă astfel scumpele comori moștenite dela generațiile veacurilor adormite sub lespezi. Cea mai utilă operă națională.

V. Goldiș.

CUVÂNT DESPRE AL III-lea ALMANAH

Scoatem de sub tipar iată și al treilea volum din *Almanahul Banatului*, purtând măgulitorul motto al d-lui V. Goldiș, scriitor și luptător politic atât de apropiat de pământul Banatului.

Consecvenți cu linia de conduită impusă dela început și circumscrisă atât de programatic de către marele nostru romancier Cezar Petrescu în „Curentul” și adnotată nimerit de către neobositul cercetător Em. Bucuța, în „Graiul Românesc”, — am cuprins și în acest Almanah un mozaic din viața atât de variată a Banatului, colț de țară vesel și necăjit.

Generalități de ordin istoric, etnografic, folcloristic, economic, politic, etc. formează introducerea Almanahului, continuând cu o parte rezervată vieții artistice — vestitele noastre coruri și fanfare — apoi monografiile sătești și subliniind printr-o permanentă preocupare, ceea ce avem mai dureros: *Banatul ciuntit și frații noștri subjugati.*

Făgăduisem în Almanahul pe 1929, că vom face din această carte a Banatului, o arhivă, a unei regiuni, în care să nu înmormântăm acte prăfuite, ci o arhivă a suflului bănațean, care să aducă la lumină, tot ceea ce condee, poate lipsite de celebritate, dar produse de solul nostru, pot contribui la punerea Banatului în aspectul lui adevărat.

E nevoie, ca într-o țară, cu atâte părți componente, toate distincte ca viață și mediu, fiecare regiune să înlesnească calea ce duce la cunoașterea și firește la înțelegerea reci-

procă. Am armoniza astfel cu o zi mai de vreme unitatea noastră sufletească. Almanahul se străduiește acum cu al treilea volum să corespundă acestei nevoi. Pornindu-l la drum, punem în traista Almanahului biletele de recomandare și de apreciere, acordate cu atâta bunăvoință de presa dela noi, în care presă, condee atât de reputeate în scrisul cotidian, au lămurit rosturile noastre, ne-au coplesit cu laude, ne-au încurajat și ne-au dat ca exemplu. Banatul e recunoscător pentru atențiunea fraților și am fi fericiți, dacă din toate părțile țării noastre, ni-s'ar răspunde printr'un Almanah. *Virgil Molin*

Câteva aprecieri din presa noastră:

„*Dimineața*“ No. 3293, 25 Ian. 1930: Almanahul Banatului pe 1930 e în bună parte o surpriză. Producțiile în genul calendaristic ale provinciei sunt de obicei sarbade colecții de literatură submediocră, de noutăți de mult răsuflăte, de aberații și superstiții de mult certate cu seriozitatea. Când însă provincia se agită în numele unei gândiri și voește să afișeze o cultură pe care restul țării o ignorează, se fac în numele acestui regionalism cultural opere cari uimesc, opere cari depășesc prin seriozitatea lor chiar cadrul obișnuit al scopului.

E cazul Almanahului pe 1930 al Banatului.

Lucrarea datorită îngrijirii D-lui Romulus Molin, e un valoros document local, care își găsește perfect locul mai degrabă în rândul studiilor științifice, decât în al celor a căror haină exterioară a îmbrăcat-o.

Almanahul acesta nu se numește numai în aparență al Banatului, ci se ocupă efectiv de nesocotita provincie transcarpatiană. E un documentat îndreptar pentru localnici, o valoroasă contribuție la cunoașterea Banatului, pentru restul țării.

Banatul - o văd din Almanah, cei cari nu o știau - e un colț de serioasă cultură, de temeinică mișcare intelectuală, o comoară de avuții naționale a căror analiză etnică nu trebuie să scape nimănui. Se desprind toate aceste din monografiile științifice alcătuite, din statisticele îngrijite, din informațiile precise asupra oamenilor de inimă, asupra cărțurilor, asupra satelor, regimurilor, reuniunilor de cântări și nu-i sat din Banat să nu-și aibă reuniunea lui, rurală ca aspect, dar civilizată ca producție, asupra întregii vieți bănățene, pilduitoare pentru locurile unde străbate greu soarele culturii.

Toate acestea într'un simplu almanah dau măsura grijii ce pun bănașenii în manifestările lor, dar și constituiesc un titlu de nobleță și pricepere pentru alcătuitorul lucrării.

*

„*Epoca*“ No. 264, 14 Dec. 1929. Am scris adeseori despre frumosul ținut bănățean și despre harnicii și mândrul lui popor de plugari.

Dacă acest colț de țară nu se poate mândri cu politicienii săi de azi balcanizați, mai rău decât de dincolo de Cerna, în schimb se poate fâli cu pușini cărțuri ce-i are și cu cei câțiva neobosiți propovăduitori ai datinelor și virtuților acestui brav popor de plugari.

Ori de câte ori avem ocazia să scriu două rânduri despre Banat, o facem cu intensă plăcere și cu toată emoția sufletească, ce o poate simți un om, care a venit în apropiată atingere și foarte multă vreme cu acest popor.

Primum la redacție „Almanahul Banatului“ pe 1930.

Despre cel de anul trecut am avut prilejul să scriu la timp câteva rânduri. O facem cu aceeași plăcere și anul acesta.

Scos în mil de exemplare în format simpatic „Almanahul Banatului”, cuprinde peste 200 pagini, în care sunt redată viața din trecut și cea de astăzi, crâmpee din istoria Banatului românesc și a celui înstrăinat.

Leșit de sub tipar sub îngrijirea și cu mari sacrificii personale, a D-lor Romulus și Virgil Molin, doi harnici și destoinici publiciști, fii ai acestui ținut, el oglindește, prin paginile lui însuflite și înălțătoare, istoriografa, atât de bogată și de frumoasă, a celui mai bogat și frumos ținut românesc.

Cliseul copertei reprezintă simbolic o sugestivă legendă, a aspirațiilor românești a întreg Banatului ciopârjit: reprezintă întrupchierea teritorială a Banatului. Un voinic țaran bănățean, care cu un picior în Torontalul atribuit Sârbilor, iar cu altul în Banatul românesc, strânge cu mâini vânjoase lanțurile înfrățirii, ale încorporării și contopirii întregului Banat rupt pe din două.

O mare parte din textul acestui calendar, scos mai mult pentru uzul țărănimii bănățene, este închinat istoriei Banatului, a marilor luptători Bănățeni din trecut și numeroaselor coruri și fanfare bănățene, cum poate nu se găsească la alte multe popoare din lume.

Almanahul, în linii generale, cuprinde generalități despre Banat: sate bănățene; Banatul artistic; figuri bănățene; etc.

Pus în vânzare cu prețul de 30 lei exemplarul, această prețioasă lucrare, este vrednică de toată admirațiunea.

Răspândit de frații Molin, în straturile poporului dela țară este chemat să întrețină sufletul tuturor bănățenilor, candela iubirii de glorie, iar pentru cei din depărtare, cărora le va cade un astfel de exemplar în mână, să fie plăcerea și mândria de a cunoaște viața bănățeană, sub diferitele ei aspecte, a celui mai falnic și mândru colț de țară românească. **Motreni.**

D-I Perpessicius în „Cuvântul” No. 1698, 13 Ianuarie 1930. Excepțional și bogat de sugestii ni se pare „Almanahul Banatului” pe 1930, redactat de Romulus Molin, din Timișoara și tipărit în admirabile condițiuni de către editura „Scrișul Românesc” din Craiova. Conceput ca o imagine vie a sufletului particular al provinciei, Almanahul Banatului, este poate, cel mai reușit exemplu de regionalism cultural. Și e foarte bine că este așa.

„Curentul” No. 723, 1930. O publicație, care face cinste atât redactorului cât și editorului, în fruda de a dăruii Banatului un almanah care să ocupe în literatura similară, același loc ca și Bănățenii în marea familie românească: locul de frunte. **D. I.**

„Omul Liber” No. 33, 1 Ianuarie 1930. Sunt două moduri de a face regionalism: unul foarte bun și altul cu desăvârșire nerod. Cel cu desăvârșire nerod e de a socoti că toată țara nu face doi bani, afară de târgul tău, că tot restul poporului român e corupt și lacom, incult și cu obiceiuri proaste, iar tu ești născut cu stea în frunte, chiar când fruntea e goală ca o târtăcuță.

În schimb e regionalismul cel bun: acela de a căuta să faci cunoscut colțul tău de țară, să stimulezi forțele culturale locale ca să le poți însuma mișcării naționale întregi. Un bun animator regional, un descoperitor de aspecte noi, să zicem periferie e un om care slujește de două ori țara.

D. Romulus Molin îngrijitorul „Almanahului Banatului” e un admirabil regionalist. E un scriitor priceput căci almanahul alcătuit de el, Almanahul Banatului, este cel mai frumos almanah românesc pe care l-am văzut până acum. Bogat în informații locale, înfățișând toate aspectele culturale ale Banatului într-o documentare inedită, cu o rară grijă tipărit de „Scrișul

Romănesc" (cea mai abilă realizatoare de frumuseți tipografice dintre editurile noastre). Almanahul Banatului poate sluji drept pildă pentru asemenea lucrări. Numai numărul fotografiilor regionale și bogăția de date anume alese și ar fi suficiente să fixeze valoarea unei astfel de lucrări.

Ne gândim că ar putea fi trimisă anume ca probă în toate capitalele de județ, pentru ca la anul să avem mai mult regionalism de acest soi și mai puțin de cel nărvaș și neinteligent.

„Lupta” No. 2445, 10 Ianuarie 1930. A apărut în condițiuni excepționale — Almanahul Banatului pe anul 1930, redactat de Romulus S. Molin.

Almanahul conține o bogată culegere din literatura bănățeană și un interesant material informativ asupra producției unui colț important al româniei întregite.

„Patria” No. 282, 22 Dec. 1929. Almanahul Banatului scris de cele mai distinse condee ale Banatului și executat în condițiuni excelente la „Scrișul Românesc” din Craiova. Almanahul Bănățenilor este o lucrare de valoare. Înfațișând exclusiv problemele sociale și economice ale regiunilor din sud-vestul țării, este o lucrare demnă de a fi imitată de toate provinciile. Almanahul a eșit de sub tipar sub îngrijirea publicistului R. Molin în condiții tehnice excelente.

Cula Vârșetului (Turn de veghe).

AMINTIRI DIN 1918-19 ASUPRA „DESROBIREI“ DIN TORONTAL

De : Canonicul D-r. N. BRÂNZEU, Lugoj.

În ultimele săptămâni ale prăbușirii Monarhiei austro-ungare fierbea revoluția în aer; în fiecare seară cu acceleratul așteptam ziarele proaspete dela Budapesta. Intreagă „opinia publică“, „țara“, cerea constituirea guvernului Károlyi. La 17 Oct. Tisza a declarat-o în Camera dela Budapesta, că războiul e pierdut, la 18 Oct. d-l Vaida a citit în numele Românilor cunoscuta declarație. Peste câteva zile a abdicat guvernul Wekerle și cancelarul Burian, s'a făcut încercare cu contele Hadik ca prim-ministru și cu Andrássy ca ministru comun de externe, în zadar. În noaptea 29—30 Oct. regele neavând încotro, a încredințat lui Károlyi formarea guvernului. Noul guvern a proclamat revoluția și republica. Aceasta a fost începutul sfârșitului.

* * *

Numai decât s'a ținut și la Timișoara o adunare de organizare a revoluției. Muncitorimea de aci a declarat *Banatul de republică* și-a constituit patru consilii naționale: român, german, maghiar și sârbesc. Nu știu ca Românii să fi avut vre-o parte importantă la acțiunea de aci; atâta că și-au constituit Consiliul Național. Dar declararea ruperei de Ungaria e o dovadă că și minoritățile de azi ale Banatului au simțit care-i realitatea. Acelaș simț îl dovedește și hotărârea de a ruga armata aliată să ocupe cu o zi mai curând Timișoara, ca populația să nu treacă la dezordini. Au și venit frații sârbi, au venit glorioși, victorioși și orgolioși!

Noi Românii *n'am fost pregătiți în toate amănuntele* pentru cele ce aveau să urmeze. Dovadă comunicatul ce l-a dat președintele partidului național, d-l Mihali, după organizarea Consiliului Național dela Cluj, cu „marele senat de 100“. O acțiune a noastră, a celor de acasă, în favoarea Torontalului, și-ar fi avut rostul ei.

Îndată după izbucnirea revoluției, noi cei din *Torontalul de sus*, am convocat o mare *adunare națională la Comloș*. Ea s'a ținut la 8 Nov. în chip impunător. A avut însă mai mult un

caracter local. Organizarea sfatului național, a gărzilor etc. li-se datorește, că la Comloș revoluția a decurs absolut fără nici un fel de turburări. În mișcarea ce am adus la adunarea dela Comloș am pretins *ca la conferința de pace să fie și un delegat al Banatului!* Dorința a fost înregistrată de două ziare și atât! Cred că avea atâta importanță ca un ministru al Banatului în cabinetul de azi. Dacă e vorba, la Comloș se sulevase ideea unei reprezentări proprii a Banatului; ea nu avea să se restrângă la o singură persoană, ci la un grup de persoane, cari sub toată durată conferinței să acționeze la Paris. Ce folos, că abia la finele lui Februarie 1919, au mers la Paris și la Londra, trimiși de d-l Maniu (la rugarea d-lui Vaida), d-l Avram Imbroane și regretatul protopop, Dr. Ioan Sârbu, ca reprezentanți ai Banatului, și au cerut redeschiderea chestiunii?... (Vezi Acțiunea Diplomatică a României de V. V. Tilea, p. 147). *Altam* au știut sârbii să-și apere pretențiile asupra Banatului. Nu numai atât, dar încă la începuturile conferinței, sârbii din Batania au adunat suma de 30.000 Cor. și au trimis delegați la Paris cerând ca Batania (jud. Cenad) să se anexeze la Jugoslavia!

În *Torontalul de jos* s'a putut face și mai puțin. O seamă de Români din Becicherecul mare și jur — în frunte cu d-l Dr. D. Chiroiu — au lansat un apel, îndemnând la constituirea consiliilor naționale, dar *ocupația sârbească* a pus capăt la orice mișcare. Ei cari împreună cu noi au suferit, dela Unguri (adevărul e că puțin au suferit, deoarece majoritatea sârbilor erau pe vremuri maghiarofili, cum foarte bine a arătat-o broșura d-lui R. S. Molin „Velika Sârbia“), — acum din oprimați au devenit agresori,

Baba cu capra pe Clisură.

năpustindu-se cu o nemai pomenită furie asupra oricărei manifestări de viață românească. Intemnițările, internările dela Belgrad și din Albania, sunt unele din cele mai dureroase momente ale istoriei noastre. Cât de mult urau iei pe Români se vedea și de acolo că în ținuturile curat românești, publicațiunile oficiale le făceau și în limba germană și maghiară, dar *românește nimic*.

* * *

E cunoscut felul brutal, cum au împiedecat participarea bănățenilor la adunarea dela *Alba-Iulia*. Pe linia Timișoara-Arad, lumea a fost dată jos din tren. Abia pe linia Chicinda-Arad ne-am putut strecura neobservați.

Câtăva vreme s'a menținut *comunicația* poștală și de cale ferată cu părțile extrabănățene, apoi s'a sistat totul. La Seghedinul nou, la Arad și la alte puncte, se ardeau saci întregi de poștă. Trenurile nu mai comunicau, decât până la Aradul Nou. Pentru a trece la Arad ori la Lugoj (după ce se stabilise frontiera la Recaş), trebuia autorizație dela comandamentul din Timișoara (Komanda Mesta). Dar omul găsește totdeauna ceva ieșire. La Aradul-Nou se dă lumea din tren și o lua pe jos spre podul dela Mureș, acolo întindea santinelei autorizația de călătorie dela pretură (fără asta nici nu puteai pleca de acasă), în ea puneai o hârtie de 100 Coroane, soldatul lua hârtia, spunea „dobre” și omul mergea mai departe.

Pe vremea aceea scoteam la Comloș gazeta „Calea Vieții”, o foaie, care în timpul războiului a fost foarte citită, fiindcă au încetat aproape toate gazetele populare. O tipăream la Arad.

Oi la iarbă grasă pe valea Cernei.

Până am putut comunica cu Aradul, am continuat a o scoate și sub Sârbi, dar iată ce mi s'a întâmplat. Viu dela Arad cu trenul, aducând cel mai proaspăt număr, pentru expediție. Era un pachet considerabil. La o stație trec în alt compartiment să stau de vorbă cu cineva. Acolo mă găsește controlul legitimațiilor de călătorie și trece mai departe. În momentul plecării trenului, mă reîntorc în compartimentul meu pachetul nicăiri. Arunc o privire afară: văd un soldat cu pușca la umăr, stând de pază lângă pachetul meu! Întreb pe cineva ce s'a întâmplat? Mi-se spuse: doamna cutare (o femeie tăcută, îmbrăcată în doliu) a reclamat, că aici se transportă imprimate prohibite. Le-au dat jos, dar pe stăpân nu l-au găsit. Trenul plecase și eu, har D-lui, am ajuns teafăr acasă. Nu a mai fost chip să scot gazeta! (Până azi se interesează poporul de ea, cum am văzut nu demult la „poșta redacției“ în gazeta „Unirea poporului“ dela Blaj).

* * *

Am arătat altă dată (*România* 3 Dec. 1923), cum au împiedecat Sârbii o mare manifestație românească în onoarea generalului Berthelot. Eram în Dec. 1918. Consiliul național dela Timișoara ne-a avizat că marele filoromân trece prin Banat și e vorba să viziteze o comună de aci. S'a găsit că mai potrivit ar fi, desigur, Comloșul. Am făcut toate pregătirile, rămânând ca în ziua în care vom fi avizați dela Timișoara, să ieșim întru întâmpinarea ilustrului oaspe la gara Jimbolea. Intr'o dimineață iată că un călăreț parcurge străzile suflând din goarnă. Deodată întreg satul s'a îmbrăcat în haine de sărbătoare; o ceată de călăreți și vre-o 50 de trăsuri, dintre cari două trase de câte 4 cai, au plecat frumos la rând, la Jimbolea. Așteptau trenul, în gară. Eu, nu știu cum, trecusem puțin în oraș. Peste puțin timp mă reîntorc și abia mai găsesc 2—3 trăsuri, plecând și acelea, iar în gară pe vrednicul meu credincios, d-l Vichentie Stanciu.

— Ce s'a făcut? întreb eu.

— Prea onorate, răspunde, până ai fost D-ta dus, a venit un locotenent sârb, a chemat înaintea sa pe preoți (erau 3 preoți toți) și pe învățători. I-a întrebat ce căutam aici și le-a spus că dacă nu se șterge toată lumea de aici, pe toți îi deține. Așa, oamenii au plecat. Iată și trăsura mea. Poftește în ea, căci eu rămân aici. Pe mine nu mă cunoaște nimeni, eu vreau totuș să văd pe domnii aceia...

De fapt, d-l Stanciu a rămas și când a venit trenul, s'a dus la ofițerul român, care însoțea pe General, i-a spus, ce batjocură au făcut sârbii. Acela l-a mângâiat că nu va dura asta mult.

Noi ne-am reîntors acasă, plouați și resignați. Eu nici n'am mai ajuns pe ceilalți, nu i-am mai văzut în ziua aceea.

Dar mai era ceva. Programul era făcut așa, că dacă vine Generalul, masa se va lua la frunțașul între frunțași, d-l Iosif Pascu. Ce-i așteptați n'au venit. Dar bucatele s'au găsit. Ce era de făcut? Către seară d-l Pascu a trimis un om invitându-ne la masă. Era gătit pentru 30—40 persoane și încă „gostie“, nu minciună! Când acolo ce să vezi? Afară de mine și de dascălul meu, nici unul dintre preoți și învățători n'a putut veni, a venit d-l notar Bogdan și o seamă de frunțași ai satului; am tras o omenie, cum rar se mai întâmplă!

* * *

În vreme ce în Ardeal se inaugura România liberă, viața era o sărbătoare luminată, văile și munții răsunau de accentele cântării „pe al nostru steag e scris unire“,—noi Banatul cu deosebire Torontalul, stăteam *în întunerec*. Nici o scrisoare, nici o gazetă din Ardeal. Tot mai multe știri alarmate despre întărirea și întemnități la Sârbi. Odată de lângă mine au deținut până în preajma războiului Rirther, proprietar de

PRIVILEGIILE SÂRBILOR ÎN BANAT.

Niciun refugiat sârb nu s'ar stabili pe pământul fostei Ungarii fără vreun drept special, sau privilegiu oarecare. Chiar cei dintâi imigrați sârbi, — despoți și nobili, — s'au bucurat de toate avantajele regimului feudal ungar, obținând din grația regilor cele mai întise moșii, ca și nobilimea maghiară. Din această grație regală rezulta și un alt drept, de ordin spiritual, de o capitală importanță pe acele vremuri, și anume, că acești proprietari de pământ puteau să fondeze biserici și mănăstiri proprii, întocmai ca nobilii maghiari. Regele Mateiu Corvinul și Ladislau II, au consolidat acest drept al sârbilor prin faptul, că i-au scutit de zeciuiala ce trebuiau să o plătească clerului catolic, și pe care o puteau întrebuința pentru organizarea bisericii sârbești din Ungaria.

Dar drepturile și privilegiile acestea erau izolate, privind o seamă de indivizi, puși din grația regală în rând cu nobilimea maghiară. Marea masă națională era guvernată tot de perceptele feudalismului, adică îngroșa rândurile iobăgimei. Codificarea privilegiilor colective ale sârbilor se face abia la 21 August 1690, de către împăratul Leopold I., după lungi și migăloase tratative între episcopul Isaia Diacovici, — delegatul adunării naționale a sârbilor, ținută la 18 Iunie 1690 la Belgrad, compusă din episcopi, clerul inferior și șefii populari ai sârbilor de pe cele două maluri ale Dunării — și între Curtea imperială din Viena. Chiar înainte de apariția diplomei imperiale din 21 August 1690, — care publică textul oficial al privilegiilor, — împăratul Leopold I. își luase un angajament în acest sens prin manifestul din 6 Aprilie 1690, în preajma ofensivei încercată în Balcani, în contra turcilor. În acest manifest, — inspirat de un memoriu a lui Gheorghe Brancovici (1688) — chema la

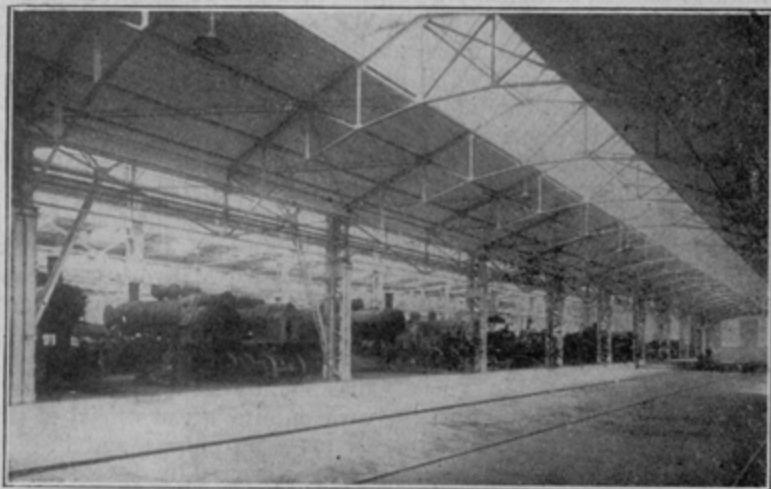
arme popoarele din Balcani promițându-le, — dacă vor intra în rândurile armatelor sale, — să acorde tuturor provinciilor și popoarelor respective, libertate religioasă, facultatea a'legerii unui voevod, precum și alte privilegii și drepturi. Totuși, acest manifest nu prezenta destule garanții pentru patriarhul Cernojevici care, prin tratativele angajate vroia să fixeze cu toată preciziunea drepturile sale și ale episcopilor săi. Anume, patriarhul Cernojevici intenționa să creieze biserici sale și față de împăratul Austriei, aceiaș situație ca avea avută sub turci, unde i se recunoscuse dreptul de a numi pe mitropoliți, episcopi, etc., trimitând un simplu avis Poartei. Cu alte cuvinte, patriarhul Cernojevici cerea împăratului Austriei autonomia ecleziastică și o jurisdicțiune în toată amploarea ei, așa cum i-o recunoscuseră și turcii. Ca teritoriu al acestei jurisdicții sârbii cereau: Serbia, Bulgaria, Dalmația, Bosnia, Iliria, Herțegovina, Muntenegru, până la Mare, Croația, Ungaria, Sirmiu, Banat, etc., precum și „orice alte regiuni unde se mai găsesc sârbi, sau se vor găsi în viitor“.

Ca rezultat al acestor tratative, împăratul Leopold I, publică la 21 August 1690 diploma imperială de mai jos:¹⁾.

Leopold

din mila lui Dumnezeu împărat august și ales al Românilor, rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, etc., etc., împărtășim grația noastră cesaro-regească și tot binele onorabilului, devotatului și preaiubitului nostru Arsenie Cernojevici, arhiepiscopul bisericii orientale de

¹⁾ Traducere proprie după textul latinesc.

Locomotive gata de pornire în uzinele Reșița.

rit grecesc al sărbilor, aceiaș grație și tot binele episcopilor, clerului și credincioșilor, căpitanilor și vice căpitanilor, apoi întregii comunități bisericești de acelaș rit grecesc al sărbilor așezați în Grecia, Bulgaria, Serbia, Herțegovina, Dalmația, Podgoria, Ienopolia și celelalte locuri anexate, și aceiași grație tuturor cititorilor și auditorilor din prezent și viitor. Am înțeles, nu numai din petiția înaintată de delegatul nostru Isaia Diacovici, episcop de Jenopol, ci și din predarea lui orală, exprimarea omagiilor voastre, pentru că v'am eliberat de sub jugul tiran al turcilor și v'am reintegrat în libertatea voastră strămoșească, am luat de asemeni act de promisiunea voastră solemnă că ne veți păstra devotamentul perpetuu ce ne datorați pentru această mare binefacere, atât voi cât și urmașii voștri, având cea mai mare satisfacție, că recunoscând dreptul nostru și venind la sâmul grației și la clemenței noastre, ca stăpânitor și rege legitim al vostru, și că ați declarat cu un lăudabil curaj sufletească că în viitor voiți să trăiți și să muriți sub umbra protecției noastre; conform acestora, noi nu numai că vă primim individual și colectiv sub tutela noastră cesaro-regească, dar ca urmare la ferma hotărâre a sufletului vostru, dorim să întărim tot mai mult legăturile dintre voi, fiii voștri și noi, prin documente reale; părințește vă invităm să prindeți armele în viitor împotriva celui mai mare dușman al creștinismului și cel mai mare persecutor al vostru, sub protecțiunea noastră și conducerea comandanților noș-

În Banat, la mijloc de codru des...

tri, pentru a șterge nedreptățile, calamitățile și multe mizerii ce vi s'au adus până acum în modul cel mai crud; și pentru ca dela început să simțiți blândețea și dragostea puterii și stăpânirii noastre, potrivit cererii voastre am decis cu toată bunăvoința, să vă puteți păstra liber toate tradițiile sârbești, după călindarul vechi, conform legilor bisericii orientale de rit grecesc și să nu suferiți nici o molestare, acum ca și în viitor, în exercițiul acestora din partea nimănui, fie laic, fie cleric, având dreptul să alegeți dintre voi arhiepiscop de limbă și naționalitate sârbească, desemnat de reprezentanții eclesiastici asupra tuturor bisericilor orientale de rit grecesc, de a consacra episcopi și de a numi preoți în mănăstiri, de a zidi biserici unde va fi nevoie, pe cheltuiulă proprie, în orașe și la sate, a instrui preoți sârbi, cu un cuvânt, să aibă, ca și până aci, toată puterea de a conduce bisericile de rit grecesc, ca și comunitățile de această confesiune, cu propria sa autoritate bisericească, în virtutea privilegiilor acordate vouă de înaintașii noștri, foștii glorioși regi ai Ungariei, în toată Grecia, Serbia, Bulgaria, Dalmația, Bosnia, Ienopolia, Herțegovina, precum și în Croația și Ungaria, unde de fapt există sârbi, și întrucât și până când ne vor rămânea credincioși și devotați nouă, bucurându-se colectiv sau individual, de dreptul de autonomă conducere asupra lor. Mai departe, are dreptul autonom să dispună asupra tuturor gradelor ierarhice, ca arhiepiscopi, episcopi, călugări și tot felul de preoți de rit grecesc din mănăstiri și biserici, astfel ca nimeni să nu poată săvârși în aceste biserici și mănăstiri vreun abuz de putere, iar în ce privește contribuțiunile decimale și locuință să se bucure de vechile drepturi inalienabile; asupra preoților, în afară de noi, să nu aibă nimeni puterea de a-i aresta, singur arhiepiscopul putând pedepsi pe eventualii preoți vinovați, după dreptul bisericesc sau canonic. Conferim și confirmăm toate bisericile și mănăstirile de rit grecesc, precum și toate bunurile aparținătoare acestora, ca și acelea ce aparțin arhiepiscopilor și episcopilor, ori de ce natură ar fi, putându-le folosi în baza donațiunii făcută de predecesorii noștri; vom dispune ca bisericile creștine ocupate de turci să vi se restituie de îndată ce vor fi recucerite; nu vom tolera ca cineva, fie preot, fie mirean, să molesteze pe arhiepiscopul sau episcopii voștri atunci când vor vizita bisericile din orașe sau sate, sau vor împărți învățături parohilor și credincioșilor. Am cea mai fermă convingere că vă veți năzui din toate puterile, să vă faceți vrednici de drepturile largi acordate de noi cu bunăvoința unui adevărat părinte, păstrând credința și devotamentul față de noi, totdeauna neschimbat și nesgduit de furtunile și răzvrătirile vremilor. Dealtcum vă asigurăm pe toți împreună și pe fiecare în parte de grația noastră cesaro-regească.

Dată în orașul nostru Viena, în ziua de 21 August anul 1690, al 33-lea al domniei noastre romane, al 36-lea al domniei Ungariei și al 34-lea al Boemiei¹⁾.

Leopold

1) Iovan Radonici, op. cit. p. p. 103, 168—172 și 208—209.

Dar împăratul Leopold acordând aceste privilegii n'a ținut seamă de dieta ungară, și de aci a luat naștere o dărză rezistență a organelor administrative ungare, fapt care a necesitat continue confirmări și reconfirmări a acestor privilegii, prin circa 40 de patente și legi¹⁾, până când au putut fi aplicate. Nici nu era de mirare căci privilegiile acestea tindeau să-i scoată pe sârbi de sub cărmuirea feudalismului, ceea ce era împotriva întregii structuri social-politice a Ungariei de atunci.

Cu ajutorul acestor privilegii a ajuns poporul pribeag al sârbilor — *die flüchtige Nation*, cum îl numește Heinrich Schwicker²⁾ — să constituie stat în stat, și să robească indirect alte popoare, adăugăm noi.

LUPTELE POLITICE ALE SÂRBILOR.

— Luptele pentru privilegii —

Luând ca bază situațiunea politică internă din diferite timpuri a monarhiei austro-ungare, precum și obiectivul politic al sârbilor, manifestarea acestora se poate împărți în patru epoci principale:

- a) epoca medievală până la 1690;
- b) dela 1690 până la 1792;
- c) dela 1792 până la 1848;
- d) dela 1860 până la războiul mondial.

Deși, în general, obiectivul principal al politicei sârbești din Ungaria era lupta pentru aplicarea privilegiilor, care s'a prelungit până în timpurile moderne, — totuși, aceasta se poate împărți în mai multe faze, după cum sârbii se legau de sprijinul dinastiei habsburge sau acela al Ungariei, precum și de locul unde se afla colonia sârbească, sub administrația Vienei, sau aceea a ungarilor.

Mai bine le-a mers sârbilor refugiați pe teritoriul Ungariei în epoca medievală, până la 1690, adică pe vremea când sârbii au cerut și au primit adăpostul oferit de clasa feudală maghiară. Am văzut la capitolul primelor imigrări sârbești, cu câtă generozitate li s'au dăruit cele mai întinse moșii, pe toată întinderea Ungariei. Dar feudalismul maghiar nu s'a mărginit numai la danii materiale; el le-a acordat și drepturi de ordin spiritual, permițându-le să-și zidească biserici și mănăstiri. Regele Mateiu Corvinul și Ladislau II i-au scutit de zeciuiala percepută de clerul catolic și pe care o puteau întrebuința pentru organizarea bisericii sârbești.

În această epocă, imigrații sârbi n'au întâmpinat din partea ungarilor decât două dificultăți: una de ordin agrar, rezultând din însăși natura feudalismului, care — după cum se știe — privilegia o clasă iar nu poporul însuș; alta de ordin politic, care obligă pe unguri să ia anumite măsuri de precauțiune, împiedecând invadarea

1) Mata Kosova; Srpska Pravoslavna Mitropolija Karlovacka, 1910, p. p. 67—70.

2) Politische Geschichte der Serben in Ungarn, Bpest, 1880, p. 34.

P. 22

complectă a anumitor teritorii. Din acest motiv, ungurii opreau uneori pe feuzii sârbi de a aduce pe moșiile lor populație sârbească. O singură dată, adunarea maghiară din 1586—7 hotărăște evacuarea sârbilor din Barania, unde ei veniseră în număr cu mult prea mare ¹⁾.

În urma privilegiilor acordate de împăratul Leopold I, la 1690, sârbii așezați anterior exodului condus de patriarhul Arsenie Cernojevici, își pierd drepturile avute dela unguri; după această „nefericită colonizare” — după cum se exprimă Sava Tekelija la congresul din 1790 ținut la Timișoara — poporul sârbesc increzător în privilegiile Vienei, a devenit în ochii ungurilor din popor „frate” — unul „tolerat” ²⁾. Prin privilegiile lui Leopold I, sârbii își leagă soarta de dinastia care li le-a acordat, punându-se în conflict tot mai acut cu factorii politici ungari. Pe urma acestui conflict, contele Ferdinand Kolovrat definește situația sârbilor din punct de vedere constituțional în modul următor: Chestiunea poporului iiric nu este o chestiune rurală ungară (provincialis hungarica), ci o chestiune politică austriacă (austriaco-politica), pentru că sârbii constituie un patrimoniu al curții imperiale (patrimonium domus Austriacae), iar nu al

¹⁾ Dušan Popovici, Vojvodina, Prilozi prouciavanju naše zemlje i našega naroda, Beograd, 1925, p. 16.

²⁾ ibidem, p. 21.

O parte din fortăreața Timișorii la 1800.

regatului ungar. Cardinalul primat al Ungariei a concretizat aceiaș chestiune în felul următor: În Ungaria sârbii sunt oaspeți investiți cu o situație privilegiată, dar nelegală¹⁾.

Cu toată această atitudine îndărătnică a Ungariei, sârbii ajutați din răspuțeri de curtea imperială, pela sfârșitul veacului al XVIII-lea izbutesc să se impuie și statului ungar, obținând prin legea 27 din 1791 și 10 din 1792, încetățenirea bisericii ortodoxe ca toate consecințele ce decurg din acest drept, printre cari și dreptul de participare la ședințele dietei ungare a capilor bisericești, drepturi civile, precum și recunoașterea mult discutatei privilegii dela 1690²⁾.

Izbânda aceasta a sârbilor a fost atât de apreciazabilă, încât, toată viața lor spirituală pe această vreme se concentrase la Buda și Pesta, — deci în chiar inima Ungariei, — unde își avusese temporar reședința sa și patriarhul sârbilor, și unde, mai târziu (1812) luă ființă cea dintâi școală normală sârbească, iar numărul sârbilor era de circa 20.000 suflete³⁾.

Firește, în teritoriile ungare guvernate de Viena, sârbii au fost scutiți de amestecul unguresc chiar și înainte de emanciparea lor politică din 1791—2. În Banat, care dela izgonirea turcilor (1716) și

1) ibidem, p. p. 19, 20.

2) Borovszky Samu, op. cit., p. p. 370—371.

3) Liubomir Lotici: O Matiji Srpskoi, Novi-sad, 1925, p. 9.

Pădure în munții Reșiței.

până la 1867 se guvernase direct de Viena (cu excepția perioadei dela 1780—1849), sârbii s'au bucurat de o situație nu numai privilegiată pentru ei, ci și profund nedreaptă și vătămătoare pentru români, cari, cu toate suferințele îndurate și jertfele aduse, n'au putut să intre în grațiile curții imperiale. Românii n'au fost recunoscuți nici ca nație, nici ca biserică. Politica austriacă s'a ferit până să ne zică și pe nume. Românii făceau parte din poporul „iliric“, ceea ce la Viena însemna popor sârbesc, dotat cu privilegii bisericești și școlare. Cum în biserica aceasta privilegiată limba oficială era cea slavonă, și cum, mai departe, această limbă era luată drept „limba poporului“, în această limbă ni s'a slujit în biserică și aceiaș s'a impus și în școală¹⁾.

De acelaș tratament s'au bucurat românii mai târziu când instrucția a început s'o organizeze statul. „Glorioasa noastră împărăteasă (Maria Tereza; *n. a.*) — scrie Grisellini²⁾ — totdeauna mărinimoasă și așteptând orice ocazie de a promova binele supușilor ei, a și luat măsuri ca în fiecare sat valah sau sârbesc să fie câte o școală în care poporul să învețe a ceti și a scrie *sârbește*, pentru ca și altcum să-l poată apropia de cultura, obiceiurile și sârguința sârbilor, căci aceștia posed mai multă industrie și iubesc mai mult agricultura și artele, decât valahii“.

Aprecierile acestea ale lui Grisellini (scrise în anii 1774—1777), adică în timpul domniei împărătesei Maria Tereza (1740—1780), vor să justifice politica antiromânească a Vienei, căci în ce privește însușirile sârbilor, Grisellini nu poate fi mai competent de cât înșiși autorii sârbi, cari sunt cu totul de altă părere. Iovan Tvijici, renumitul geolog și etnograf, fost președinte al Academiei sârbe, constată tocmai contrariul, și anume, că sârbii nu au calități deosebite și nu sunt capabili de a da talente; iar Radoslav Markovici nu recunoaște conaționalilor săi nici măcar priceperea în ale agriculturii. O specialitate neîntrecută au avut sârbii din Ungaria: luxul excesiv al femeilor³⁾.

Dealtfel, Grisellini se desminte el însuși atunci când vorbește despre însușirile poporului românesc⁴⁾:

„Valahii din Banat sunt unica națiune, care fără nici o deosebire se pricepe la orice fel de muncă. Ei lucrează la săparea canalelor, la construirea clădirilor imperiale, — unde munca li se socotește ca robotă, — apoi la minele de cărbuni, cu un cuvânt la orice fel de muncă unde ei pot să câștige ceva“.

„Valahii au învățat imediat fabricarea sticlei și nu le lipsește destoinicia și experiența întru exploatarea minereului. Ei se utilizează și la cultivarea orezului“, — ceea ce, desigur, înseamnă cel mai înalt grad de cultură agricolă.

1) Dimitrije Kiribovici: Srpske osnovne škole u Vojvodini u 18 veku, Szemski Karlovți, 1029, p. 41.

2) Istoria Banatului Timișan, p. 179.

3) V. Iakșici: A magyarországi szerbek kulturája, Huszadik Század, 1913, XXVIII p. p. 503, 521.

4) Op. cit. p. p. 164, 170.

Prin urmare, atașarea românilor la biserica și școala sârbească s'a făcut din motive pur politice, iar nici decum culturale. Abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea începe politica Vienei să deosebească populațiunea din Banat după naționalitate, după ce și-a plasat aci și pionii săi, pe șvabi. La 1776 apare catechismul lui Raici în trei limbi: slavonă, română și germană¹⁾. Bisericește însă, românii rămân și pe mai departe sub jurisdicția bisericii sârbești, care durează până la 3/15 Iulie 1865, când eparhiile de Arad și Caransebeș se constituie independent de mitropolia din Carlovăț, adică independent de diecezele din Timișoara și Vârșet²⁾.

REAȚIUNEA ROMÂNILOR BĂNĂȚENI

A doua jumătate a veacului al XVIII-lea, pentru românii bănățeni înseamnă trezirea la conștiința națională, cu toate consecințele ce decurg dintr'însa. Sub acest raport evoluția politico-culturală a noastră coincide cu cea a ungarilor, cari pe aceiaș vreme încep să-și proiască noul drum al naționalismului, cu deosebirea însă, că românii bănățeni nu aveau situația privilegiată a ungarilor. Eliberați de sub jugul turcesc, românii ajung sub o dublă stăpânire: sub puterea politică a Austriei și sub cătușele religioase-culturale ale bisericii sârbești. Totuși, vigoarea românească a țâșnit de îndată ce legătura unei singure cătușe a cedat nișel.

Ca și la unguri, naționalismul românesc a început să se manifeste în direcție culturală, în momentul când politica habsburgă a renunțat de a ne mai îngloba în naționalitatea „ilirică“, considerându-ne drept ceea ce suntem, adică români. Acest prim moment prielnic l-am identifica cu anul 1776, când Viena aprobă și apare catechismul lui Raici în trei limbi: slavonă, română și germană³⁾. Nu mai departe, decât la un an după aceasta, la 1777 vedem că Mihail Martinovici Roșu (1750—1826) traduce din nemțește o carte de pedagogie în limba românească (tipărită la 1785 la Viena), ca și un mare număr de cărți de filosofie practică pentru poporul românesc⁴⁾. După Roșu urmează Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, apoi Constantin Diaconovici-Loga și alții, al căror număr creștea din ce în ce. În timp ce jurisdicția bisericii sârbești a durat până la 1865, culturalicește am putea zice, că ne-am emancipat încă delă 1777, în momentul când Mihail Roșu a avut conștiința sau intuiția de a scrie românește, iar nu latinește sau slavonește.

Momentul acesta este însemnat și din alt punct de vedere. În vreme ce catechismul lui Raici a dat imbold românilor de a se ocupa de toate ramurile culturii în limba românească, sârbii, — pentru

1) Dimitrije Kirilovici, op. cit. p. 68.

2) Andrei Ghidin, și Iosif Bălan: Monografia orașului Caransebeș, 1909, p. 127.

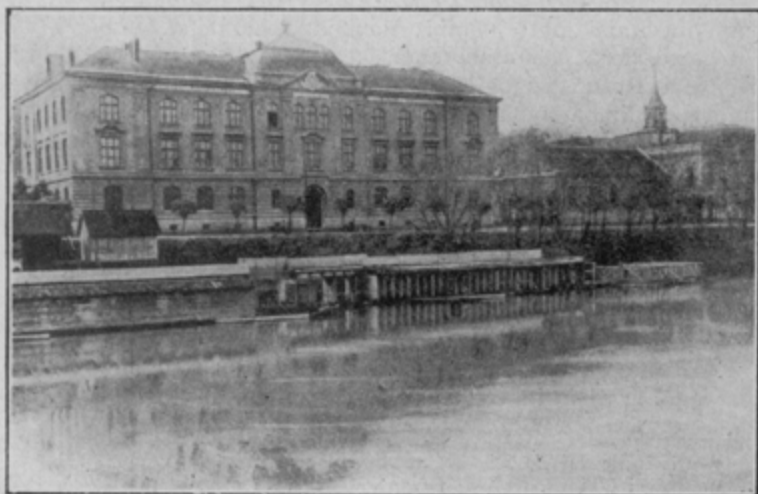
3) D. Kirilovici, op. cit. p. 68.

4) Onisifor Ghibu, rev. Banatul, nr. 3/1927.

a-și păstra linia tradițională bisericească, precum și platforma poliucă a privilegiilor, — au continuat cultul vechii limbi slavone și catechismul lui Raici s'a editat până la 1863, în șaisprezece ediții¹⁾. Efectele acestei deosebiri s'au văzut mai târziu, atât în domeniul cultural, cât și politic.

Odată treziți la conștiința și cultura națională, nimic mai firesc decât ca românii să tindă la emanciparea de sub jurisdicția bisericii sârbești care, — după cum am văzut, — urmărea un ideal politic profund vătămător însăși ființei etnice a românilor. Mobilizarea conștiinței românești din Banat s'a făcut în revoluția din 1848/49, năzuindu-se să zădărnicească crearea Voivodinei sârbești, din care urma să facă parte integrantă și Banatul, ceea ce însemna ca sârbii să ne poată robi și politicește, nu numai bisericește. Cum sârbii erau protejați de Austria, românii bănățeni nu puteau face altă decât să se dea de partea ungarilor. Procedând astfel, românii fugeau de o robie bisericească (și indirect și poliucă) prezentă, și care era cea sârbească. Stăpânirea ungurească nu prea trăia în amintirea românilor bănățeni. Aceasta se pierdea în negura trecutului îndepărtat, căci dela 1552 (ocuparea Timișorii de către turci), Banatul întreg, până la 1848, nu mai aparținuse Ungariei niciodată. Bineînțeles, nu aparținuse din punct de vedere administrativ, nu constituțional. În afară de asta, ungurii, ca naționalitate, până pe la mijlocul veacului al XIX-lea, nu existau în Banat. Pe vremea izgonirii turcilor din

1) D. Kirilovici, op. cit. p. 68.

Liceul „Coriolan Brediceanu”, pe malul Timișului la Lugoj.

Banat (1716), o singură comună ungurească exista pe teritoriul Banatului, Zomborul-mic, situată acum pe frontiera româno-ungară. În fostul județ al Caraș-Severinului, cea dintâi comună ungurească, Udvarszállás s'a întemeiat la 1835 și care acum se află în Lugoslavia¹⁾.

Pentru cel ce cunoștea aceste realități istorice nu era greu de prevăzut ce răspuns vor da românii la invitația sârbilor de a trimite delegați la congresul dela 1 Mai 1848 din Sremski Karloviț. Pretenția aceasta a sârbilor a produs o adevărată consternare printre românii bănățeni, dând loc la două contramanifestații, ambele ținute în Lugoj, hotărând ruperea definitivă a legăturilor cu sârbii și chiar lupta cu arma împotriva lor.

Cea dintâi adunare românească se ține la 3/15 Mai 1848, la care participă 1000 delegați, fiecare reprezentând 500 suflete, adică, în total, jumătate de milion suflete. Desbaterile acestei adunări sunt relatate în Gazeta Transilvaniei, nr. 40 din 1848 (p. p. 166—167)²⁾. Întrebarea era: să trimită românii delegați la Carlovăț, sau nu? — la ceace „*adunarea între cele mai asurzitoare strigări protestă, că nicidecum să nu se trimită*”. Adunarea alege o delegație compusă din preoți și mireni printre cari: protopopii Marcu din Lugoj,

1) Bodor Antal: Délmagyarországi telepítésk története és hatása a mai közállapotokra.

2) Mihail Gașpar: Curierul Banatului, Anul V, nr. 1 din 28 Aprilie 1929.

Canal de transportat lemne pe domeniile Reșiței.

I. Vuia din Vărădia, N. T. Velea, E. Murgu, E. Gojdu, V. Bojinca și alții, autorizându-i ca, împreună cu ceilalți români, să lucreze „pentru trebile religioase ale românilor din Ungaria“.

A doua zi după această adunare membrii delegațiunii se întrunesc hotărând: *A merge la noul ministeriu unguresc, însoțită și de o altă asemenea comisiune din partea fraților noștri lipoveni, timișeni și arădani, spre a descoperi acolo starea religioasă a românilor cu sărbii și a mijloci în puterea nouilor legi un congres curat românesc... pentru alegerea unui mitropolit român și trebile noastre dinlăuntru școlare-bisericești.*

A doua adunare cu popor se ține la 15/27 Iunie, pe Câmpul Libertății din Lugoj, convocată de Eftimie Murgu: de „alba, uriașă, vecinică stâncă” (Cotruș), de „talentul mare care încălzise odată o lume plină de nădejdi” (Bogdan-Duică), de „mintea cea strălucită — cu soarele împotrivită” — cum îl caracterizase cântecul popular. În preajma acestei mari adunări el lansase următorul manifest:

„Fraților români bănățeni,

„Țara noastră se află în primejdie. Servienii din vecina țară a Slavoniei, răscolindu-se asupra Ungariei se sumțesc a socoti țara noastră a Banatului ca o țară slavonă sârbească. Întru această nerușinată a lor semeție vedem noi cum acești revoluționari servieni încearcă a aduce în ispită poporul acestei țări. Prin niște oameni de vița lor din Serbia furișându-se în țara noastră se află ici-colo rătăcind, au făcut și fac tulburări pe marginile țării de către Dunăre și Tisa. Ei, în loc de a se astâmpăra, încă și mai departe caută a face rău în țara noastră.

„Datorința chemându-ne a ne apăra împotriva acestor revoluționari, am găsit de cuviință a ne aduna în orașul Lugoj, spre a ne sfătui împreună despre mijloacele trebuitoare pentru asigurarea țării împotriva acestor revoluționari.

„Pentru aceea doar alerg a chema pe toate comunitățile și pe toți patrioții acestei țări a Banatului, să aibă dragoste a veni spre a ne sfătui cu toții în treaba aceasta. Ziua adunării o hotărâm pe 15/27 Iunie 1848.

Datu-sa în *Logoj* în ziua de 17 Iunie 1848.

Eftimie Murgu'.

Zeci de mii de români au răspuns la această chemare, aducând următoarele hotărâri:

1. Înarmarea poporului român din Banat să se facă după putință în restimp de 6 zile pentru defensivă; iar după ce poporul va fi înarmat de către stat, să treacă în ofensivă;

2. Armele confiscate de către funcționarii de stat să se restituie poporului;

3. Se alege căpitan suprem Eftimie Murgu, însă „via petitionis”;

SÂRBII CONTRA NOASTRĂ

Câtă dragoste ne poartă Sârbii, noi bănăţenii suntem cei mai indicaţi să o ştim. De când au pus piciorul pe pământul binecuvântat al Banatului, cu episcopul lor Cernovici (1690) şi până în zilele de astăzi, am trăit cu ei într'o permanentă răfuială.

Actuala graniţă ce desparte două regate, cari nu bănuiau că-şi vor disputa pământul mănăs al Banatului, prin felul cum a fost trasată, a pecetluit o duşmănie ce va rămâne atâta vreme cât vor trăi şi graniţele. Sârbii vor Banatul cu Timişoara şi până la Cerna, (vezi repr. după ziarul Politika) iar noi pe drept cuvânt nu vom putea uita cei 150.000 români rămaşi dincolo ca să fie înghiţiţi în marele conglomerat al jugoslavilor. Pe când noi privim cei câţiva sârbi risipiţi prin oraşele noastre ca nişte concetăţeni prieteni, sârbii „de dincolo” țin Românimea sub o serie de acte de teroare şi urgie administrativă, care pe lângă aceea a lui Tisza, Appony şi ceilalţi, este floare la ureche.

Nu e locul ca în acest Almanah să facem răbojul infinit al nedreptăţilor şi persecuţiilor cărora sunt supuşi fraţii noştri. Vom anunţa numai acelea în strânsă legătură cu „*Almanahul Banatului*”.

Le vom reproduce sub forma informativă, aşa cum au apărut la timp în presa dela noi, pentru a avea imparţialitate în istorisirea lor. Chiar şi aşa, sunt destul de evidente pentru mentalitatea sârbească. Astfel, ziarul „Adevărul” publică următoarele:

ROMÂNI DIN BANAT JUDECAŢI PENTRU TRĂDARE LA BELGRAD

Telegrama particulară

Belgrad, 18. — În faţa tribunalului pentru Apărarea Statului au compărut astăzi doi ţărani români din comuna Clec, situată în Banatul sârbesc.

Ţăranii Gheorghe Gruescu şi Toma Ocolişeanu au fost acuzaţi că în luna Septembrie 1928 au răspândit printre ţăranii români din Banatul sârbesc „*Almanahul Banatului*” tipărit la Timişoara şi că au întreţinut legături personale cu d. *Romulus Molin*, redactorul aceluia Almanah.

Cei doi acuzaţi au declarat în faţa tribunalului că sunt nevinovaţi întrucât nu cunoşteau cuprinsul exact al *Almanahului Banatului* şi că în momentul când au văzut conţinutul lui şi-au

dat seama că nu este favorabil statului jugoslav, au vrut să distrugă almanahurile, însă tocmai atunci au venit jandarmii și i-au arestat.

După audierea martorilor *procurorul a afirmat că cuprinsul acelui almanah este îndreptat în contra statului jugoslav, urmărind scopul ca să deslipească o parte din actualul teritoriu jugoslav, spre a-l trece României.*

Apărarea, în special avocat dr. Petrovici, a arătat că acuzațiile aduse împotriva celor doi țărani români sunt neîntemeiate. A dovedit istoricește că mișcări revoluționare nu sunt în tradiția poporului român din Banat și că, în genere, românii din acele regiuni nici nu se gândesc să încerce cumva să forțeze schimbarea situației de astăzi.

Tribunalul pentru apărarea statului i-a achitat pe cei doi inculpați, arătând că acuzării îi lipsește tocmai principiul esențial, adică intenția de trădare și că în fond nu poate fi vorba decât de un simplu delict de presă!

Iată cum începe și cum se face un proces de înaltă trădare în țara fraților Sârbi. Rechizitorul procurorului dela Belgrad ne onorează. Nici nu ne-am fi imaginat, că litera Almanahului să lovească în așa fel, încât sârbii să vadă iarăși tradiționalul lor cal verde pe părete. Să știe însă domnul Procuror dela Belgrad, că noi nu vom desarma, cu atât mai mult cu cât simțim că scrisul nostru ar putea menține trează conștiința românească „dincolo” și interesul viu „dincoaci” pentru frații rămași la discreția tribunalelor Sârbești.

*

Se pare că „Alm. Banatului” se bucură de o deosebită atențiune din partea organelor de control grăniceresc dela punctele de frontieră sârbești. Astfel ziarul „Curentul” relatează cum vameșii și grănicerii sârbi interoghează și controlează pasagerii dacă au ziare românești și în deosebi „Almanahul Banatului”, comunicând și cazul unui preot găsit la punctul de frontieră Vatina (lângă Vârșet) cu o carte bisericească și cu Almanahul. Bineînțeles că a fost confiscate, fiind socotite subversive. Biblia și Almanahul...
V. M.

ANECDOTE BĂNĂȚENE

DOICA FLOAREA, BABĂ SURDĂ

O babă surdă, doica Floarea, se duse într-o zi la câmp afară și când se întorcea înapoi, se întâlni cu un păcurar la o punte.

Păcurarul o întreabă:

„Bună dimineața, doică Floare,

„Am fost la porumb pe vale.

„Dar ee mai faceți, vi-s sănătoși?

„Știe dracu, acui or fost că l-or mâncat niște cai tot!”

(Nemet — Valea Boului).

Satul românesc Alibunar pe câmpia întinsă și mănoasă
a Torontalului rămas la sârbi.

VISUL BANATULUI INSTRAINAT

*Ce bine am văzut,
Azi-noapte'n visul meu ;
Cum cerescul Dumnezeu,
Într'un fericit minut :*

*Îmi vindecă rana
Corpului spintecat ;
Atât de crud, și făr' păcat,
De mâna lui Satana.*

*Visul meu, realitate
Era, pe coaja ta pământ, e.
Când aveam și eu—un frate,
Și surori îndoliate.*

*Când fără sentință,
Trei fii de-odată ;
Ne frânseră—barbar pe—roată,
Cu atâta ușurință.*

*Azi,... frate și surorile mele ;
Nu mai aud.... Cum,
Numai în mine geme ;
Jale,.... și sugrum.*

*Eu plâng doar ne'ncetat.
Și nu-le frică de păcat,
Lăsându-m corpul spintecat,
Indurerat,..... înstrăinat.*

Bozovici, 16. VIII. 1930.

Gr. Mihaiușiu.

O SCRISOARE DELA 1861 A LUI VICHENTIE BABEȘ

Până se va găsi cineva dintre numeroșii cărturari bănățeni sau ai neamului întreg să reconstitue viața politică atât de măreață a marelui bănățean, Vichentie Babeș ¹⁾ credem să contribuim cu ceva la lămurirea personalității lui Babeș, publicând în „Almanahul Banatului“ o scrisoare extrem de interesantă și edificatoare pentru luptele românilor din Transilvania în preajma formării dualismului austro-ungar, perfida apucătură austriacă de a-și trăda românii săi supuși. Scrisoarea de mai jos, dată publicității de d-l. Ax. Banciu din Brașov, a fost adresată lui

1) **Vichentie Babeș** se trage dintr'o veche familie de bănățeni, ale cărei origini o găsim tocmai la 1550 în comuna Săn-Andraș. Vichentie Babeș a fost crescut de moșul său Mitru Babeș, cărturar însuși și prieten cu Tichindeal. Lui Vichentie Babeș i-se destinase cariera de preot, dar iubind învățătura, îl găsim la 1846 ca notar al Tablei din Arad, iar la 1848 cu diploma de avocat. A reprezentat la Viena timp îndelungat interesele diecesei gr. ort. a Aradului, împreună cu Șaguna, Poperu, Bănuț, etc. La 1860 fu numit consilier aulic când publică și cunoscuta broșură „Die Sprach und Nationalitätenfrage in Oesterreich“ în care pleda pentru egalitatea tuturor popoarelor cari compun Monarchia. La 1861 fiind convocată Dieta Ungariei, fu ales la Sasca-Montană în Banat unde nici nu candidase, dar doborât la Oravița, prin trădarea unui amic, frate de sânge (vezi scrisoarea de mai sus, care se referă tocmai la această epocă). În adunarea Dietei ungurești apără cu energie drepturile românilor și pune prima bază — împreună cu alți 10 deputați români — a Partidului Național Român. Ca deputat congressional, contribuie enorm de mult la separarea bisericei românești de cea sârbească. La 1865 e reales deputat tot de către bravi alegători din cercul Sasca-Montană, iar la 1869 în două locuri: la Sasca și la Săn-Nicolaul Mare, (Torontal) plasă locuită și de Sârbi. V. Babeș, a fost un favorit al sufragiului bănățenesc, căci la proximele alegeri este ales deputatul Bisericei-Albi (astăzi în Jugoslavia) iar la 1884 a *patra oară* tot la Sasca-Montană. Ungurii, au căutat să se răzbune, într'un mod ce le trădează mentalitatea, încât după 22 ani de serviciu ca magistrat, îl elimină, ba ce-i mai mult îl lipsesc și dela dreptul său legal la pensie, justificând acest procedeu arbitrar, cu motivul, că Babeș, ar avea o „atitudine contrară legilor și constituției“.... În anii bătrâneții și-a întocmit scrutările sale istorice, s'a preocupat de soarta bisericei noastre. V. Babeș a înființat și revista „Albina“ dela Viena, trecută mai târziu la Budapesta (1866). Fiul lui Vichentie Babeș a fost dr. Victor Babeș, celebrul profesor Universitar dela Facultatea din București.

A. Mureșianu, redactorul „Gazetei Transilvaniei“ la 11 Mai 1861. Scrisoarea e un mic fragment (anul 1861) din activitatea politică a lui Babeș, activitate pe care mulți chiar din noi bănățenii nu o cunoaștem îndeajuns. Iată scrisoarea lui, pe cât s'a putut păstrând ortografia originală, eliminându-se numai ă final din ortografia de atunci și modificând cuvinte cari ar fi îngreunat cititul (d. e. *până* în loc de *pene*, etc.):

Pesta în 23/11 Maiu 1861.

Mult stimatul meu Domn !

Trecură două luni de când plecaiu din Vienna în dios cu scop:

a) de a încerca o apropiere și împăcare a bărbaților noștri conducători din Banat, fiindcă eu nu-mi poteam închipui o esențială diferență de interese și păreri între ei;

b) de a cerceta cu o cale și Transilvania — pre carea încă n'o văzusem — cu scop de a informa pe bravii noștri bărbați conducători de acolo despre unele încercări ce eu întreprinsesem în Paris și Turin spre clarificarea opiniunii publice în privința noastră.

Încât pentru întâiul scop pot zice, că deslegarea problemei încât atita-mi a succes.

Tineri svabi în costume de sărbătoare
(Tomnatic, jud. Torontal).

În Timișoara am reconciliat pe toți bărbații naționali, anume și pe retăcitul Cermena ¹⁾ cu D-sa domnul A. de Mocioni.

În Logoșiu am adus chiar și pe cei mai lăncedi români, dacă nu la *înfocată* îmbrățișiere a cauzei noastre, dar cel puțin la recunoașterea, că politica partidei naționale e mai motivată, mai nobile și naturală decât a lor.

Va se dică românii din acele părți toți recunosc, cumcă scopul nostru al tuturor e unul și același, adevărat fericirea națiunii *prin dezvoltarea și consolidarea ei*; prin urmare că diferența între noi nu e decât în privința mijloacelor; fiindcă precând cei ce țin cu magiarii așteaptă înaintarea acestui scop cu toată încrederea dela generositatea magiarilor, crediend vertos, cumcă magiarii trebuie să priceapă și să recunoască, cumcă esistența și dezvoltarea lor politică e legată și condiționată prin esistența și dezvoltarea noastră, — pre atunci noi, cei ce după tristește experiențe noaue și vechi nu putem conta pe frățietatea și dreptatea magiarilor, decât încât am fi în stare a-i constrânge la aceasta, noi carii dela magiar nu pretindem grație seau concesiuni, ci dreptate deplină, noi vorbelor lor goale nu credem de feliu, ci voim fapte reali, cerând ca ei de sine se rezeceadă dela supremacia influința asupra noastră, se încete a ne tot tutela, a tot dispune despre noi și sântele noastre drepturi naționale.

Facia cu guvernul austriac ambele aceste partide se află în asemenea deplină neîncredere, și chiar pentru aceasta românii naționali mai bucuroși s'ar lipsi de partita magiară ultraistică, ce aștepte to-

¹⁾ Petru Cermena fost căpitan al cetății Timișoara.

Canalul navigabil al Begheului la Timișoara.

talea desfacere de Austria, decât de cea moderată ce vrea a se scuti și mai departe sub protepțiunea Austriei spre a ne — suprematiza.

Încât pentru scopul călătoriei mele al doile — cugetul meu era a vă surprinde adunați la Sibiu precând adevărat vă aflați acolo desbătând statutele reuniunii literare; dar întârziându-mă câteva zile peste calcul la Temișoara și Logoșiu, adiușeu la Sebeșiu chiar când Alba-Iulienii se întornau dela Sibiu, și așa înconșlegându-mă cu ei, anume cu Acsente, Rațiu, D. Hodoșiu, Escellenția Sa Metropolitul, etc., și cercetând faimoșii noștri munți — Zalatna, Abrudul, Roșia, Baia de Crișiu, Băiția, etc., constrâns de scurtimea timpului, căutaui a mă reinturna la Vienna venindu-mi într'aceea și scirea cumcă mă aflu dispus la pesta la tabla septemvirale.

Deci ce era a Vă comunica mai pe larg cu cuvântul, întreprind astădată a vă reporta pe scurt în următoarele:

Respândirea de minciuni cât de necălitate despre noi românii austriei prin presa francesă și italiană cu scop de a falsifica și seduce opiniunea publică, fu causa de eu în începutul anului acestuia, precând mă aflam foarte morbos, din mai multe părți, anume și din partea Mocioneștilor fui provocat a mă apuca de resfrângerea aceloră; anume și unii tineri ai noștri din Paris mă rogară a le da la mână arme, cu care se poată combate pe blăstemații de intriganti.

În urma acestora pe la începutul lui februarie ca reconvalence tramiseiu conceptul, de care sub ./• vă alătur o copie verbale — la Paris, de unde în traducere francesă se espedă la Turin. Acest concept deveni în mâinile lui Ubicini dela Siecle, carele pertrap-tându-l cu mai mulți bărbați de stat și publiciști, dede răspuns, cumcă în momentul de facia n'ar fi oportună publicarea lui; dar totdeodată fui poftit a da documinte positive despre asupririle ce ne fac magiarii, ce eu și făcui, în urma căror descoperiri iar se ținură acolo consultări, apoi parte din conceptul denteiu, parte din datele mai tardiu tramise, se fabricară mai mult articuli în Patrie, Presse, etc. în contra portărei magiariilor; însă totdeodată din Italia, anume din partea cavalerului Vegezzi-Rusca¹⁾ ni se făcură câte și mai câte

¹⁾ **Cavalerul Giovenale Vegezzi-Rusca** (1798—1886) om politic, diplomat, publicist, filolog, etnografist, profesor.

Pentru serviciile aduse românismului a fost numit cetățean de onoare al României, consul al României la Turin, prof. de l. română la Universitatea de acolo și membru onorar al Academiei Române.

„O jumătate de veac am întrebuințat cu îndărătnicie toate forțele săracului meu talent ca să susțin drepturile voastre și pentru ca să vă înfrățesc cu Italienii“. — spune însuși într'o scrisoare pe care o trimite la 1882 lui Luigi Cazzavilan, directorul ziarului „Frăția Italo-Română“ din București.

Ca să ne cunoască mai bine neamul, în 1831 a făcut chiar o călătorie în Transilvania. A avut legături strânse cu mai mulți scriitori de ai noștri ca: Bărnuțiu, Papiu Ilarianu, V. Alecsandri.

(Mai pe larg vezi articolul d-lui Aurel A. Mureșianu în „Universul“ dela 15 Iunie 1928. Un alt articol a apărut în Conv. lit. pe Sept.-Dec. 1927: „Un prieten uitat“ de Alexandru Marc.).

mustrări și amerințări pentru că au cutediat a păși în acest timp nemerit — cum se dice — în contra magiarismului, despre carele ne spune, că s'a îngagiata a ajuta surparea Austriei, — într'alte argumentând omul nostru așa: Românii nu pricep momentul timpului; ei deacă n'au pierit de asupririle seculari, mai rabde pucintel, mult anul acesta, și ajute cu totdeadinsul pe magiari a nemici pe neamicul nostru tuturor comun, carele deacă va fi trântit, românii de cel mic și neconsolidat dușman al lor — prea ușor vor scăpa; căci tăria și consolidarea Italiei, e tăria și consolidarea României.

La aceste mustrări cu conștientia liniștită nu se putea tăcea, și pentru aceea — anume pentru numitul înalt bărbat de stat se srise traptatul sub ././ românesce, fiindcă dânsul scia această limbă foarte bine; iar în Paris se făcu o traducere francesă și se comunică unor bărbați renumiți. Aceasta avu de urmare, cât emigrațiunei magiare și dintr'o parte și din alta i se comandă serios și precis, ca ori și cum se liniștească scrupulii românilor; de unde apoi promanară¹⁾ repetitele eseptrorațiuni a lui Horn, Türr²⁾, etc, iar prin saloanele Turinului, câte și mai câte injurări în contra particularismului magiar! — tot de aci veni, că contele Teleky³⁾ se arată cu cea mai mare simpatie către noi, încât întru adevăr semțiam că am perdut mult prin moartea lui.

¹⁾ Porniră.

²⁾ Generali. Ultimul, cunoscutul ofițer italian în serviciul emigrațiunii de după 1849.

³⁾ Contele Ladislau Teleky, unul dintre puținii emigranți maghiari, care manifesta sentimente adevărat prietenești față de neamul nostru.

A avut relații prietenești și cu emigranții români.

Moschee turcească dela Ada-Kaleh, lângă Orșova.

Până aci am ajuns. Acum simțim lipsa de a ști și opiciunile Dvoastre în această cauză. Socot că cele făcute până acum și din parte-vă se vor aproba, precum se încuviințară ele de către toți bărbații noștri de încredere, căror aflaiu cu cale a le descoperi.

Copiele alăturate mi-ar plăcea ca se rămână în mâinile mult stimatului nostru domn și frate Barișiu.

Incât pentru mine, adevărat persoana mea specialmente, eu în lunele Ianuarie, Februarie și Martie fiind provocat din partea mai multor cercuri alegătoare din Ungaria și Banat a primi candidatura la dietă, după o consultare cu mai mulți amici, ne învoisem pentru cercul Oraviței montane din comitatul Carașului, carele într-o adresă subscrisă de o mulțime de preuți, învățători, meseriași și antistie comunali, încă sub 12 Ianuarie, cel dintâiu mă rogară în această privință.

Într'aceea domnii români ce sau în capul comitatului, auzind aceasta își puseră toate puterile spre a-mi împedea alegerea, anume amicul meu vicecomitele Faur¹⁾ însuși alergă acolo și aruncându-se el singur pe sine de candidat, cu autoritățile publice șișei subordonate, folosindu-se de absința mea și de o mulțime de apucături mișele, prin medlocirea unui număr mare de nemți, căror nici că le competea dreptul de alege, triumfă asupra partidei mele, dar aceasta însă cu o di mai înainte, prevedind rezultatul atâta mișeliei, pe sub mână dete iute semnal cercului vecin Sasca, unde iar contrarii aveau candidatul său magiar a cărui alegere o țineau ca în palmă, — ca ei spre toată întâmplarea să mă aleagă, ce ei cu cel mai mare entuziasm și făcură — spre nespusa surprindere și supărare a contrarilor (!), a căror candidați în patru cercuri fură trântiți cu rușine de către partida națională!!

Aceste întâmplări neașteptate deschiseră ochii domnului Gozdu, carele până aci credea ca sânt, că românii sunt fericiți a-î fi uneltele capriiului seau ambițiunei lui! Acum el începu a vedea că e retăcit și s'a izolat de popor și de adevărații bărbați ai poporului! De aci înainte el plecă pe o cale mai curată națională, unindu-se cel puciu cu cuvântul — mai în toate întrebările naționali cu noi.

Deci acum v'ași roga, deacă ași afla ascultare, ca *deocamdată să-l mai și cruțiați!* Cred că pentru astă dată îi va fi ajuns. Adevărat că n'a făcut mare stricăciune; dar vă pot asigura, că portarea lui cea nefericită n'a provenit atât din cuget rău, cât din consiliul unor ameni blestemați, carii apucaseră a se încuibă în inima lui; anume cea mai mare vină pică pe capul afurisitului netăreu de protopop din Logoșiu Marcu, carele folosindu-se de necunoștința betului om cu împrejurările și persoanele, (a)pucase de-i turnase veninul său în cap și inimă! Altmintre fiți convinși că nu-l perdem din ochi și nu vom lipsi a-l judeca la timpul său cu toată stripțeția.

Eu faciă cu cercul Oraviței eram obligat a primi mandatul

¹⁾ Ioan Paul Faur de Teiuș, fost prefect al jud. Caraș, și mai târziu membru al Curții de Casație din Pesta. Originar din Oradea Mare, dintr-o familie de comercianți.

La fântâna cu roată.
(Port din jud. Caraș, plasa Reșiței).

de Oblegat, dar cu Sasca, unde în viața mea nu am fost și cu nimene nu stau în vreo referință mai aproape — nici de cât; și pentru aceea cu greu mă potui resoalve a intra în dietă, și vă încredințiez, că în împregiurările presinți, cu neîncrederea ce eu o nutresc în peptu-mi către magiari, numai nefericita mea transpunere cu oficiul dela Viena la Pesta mă constrânsă a mă acomoda unei necesități crude și dure!

Deci acum mă aflu de 3 săptămâni aice, singur fără familie, carea se află într'o stare ce nu-i iartă a părăsi Viena. Mi-am concentrat toate puterile spre a studia persoanele și împrejurările; dar experiențele tot pesimist mă lasară!

Dintre oamenii noștri am pe Popa Georgiu întru toate fără rezervă credincios „până la moarte” — după cum se exprima ei deunădi într'o conferință; iar dintre ceilalți după greutatea cestiuniilor — când mai mulți când mai pucini!

Punctul mai controversă între noi e al uniunii Ardealului. Ambele partide ale dietei uniunea Ardealului o pretind ca deplin legale, și intru această părere sunt spriginiți de către cei mai mulți români. Eu însă cu Popa și Buteanu și Vlad, ba chiar și Gozdu — pretindem că nice legalitatea uniunii ne e perfeptă, dar deacă ea ar și fi deplin legale, dreaptă și justă până-i lumea nu s'ar putea dice; deci nice se poate forția relisarea ei în contra oposiciunii națiunei române din Ardeal!

Acum de curând — după nespuse frecări începură a se pleca și unii și alții spre această părere, anume Sigm. Popoviciu, Dr. Maxim, Ios. Popu și mi se pare și Pascu și Deseanu; dar cești doi din urmă încă nu sunt verificați. Ori cum noi vom încerca noua amendament în adresa lui Deák, și deacă nu ne va succede, ne vom reține dela votare.

Noi adese ținem conerinție între noi. Eu de loc¹⁾ la început propusesem, ca să tipărim un feliu de foi dela dietă spre informarea alegătorilor și a poporului peste tot despre cele ce se țin de noi; deci după multe dispute, la urmă fui însărcinat cu scrierea Programei, carea finindu-o alaltăieri o luarăm la desbatere. Deci după o luptă înfricoșată, unde eu avui a respinge cele mai cumplite

1) îndată.

De pe valea Hațegului.

atacuri din 15 părți, îi aduseiu pe toți până acolo, în cât se învoiră la toate, ci pretinseră numai atâta ca deocamdată să nu eșim pe facia cu tendinția de a fi recunoscuți de *națiune politică*.

Înșii aceia dintre noi, carii până acum se înfiora de idea naționalității române, precum de exemplu Misiciu și supremul comite Manu ¹⁾ și Manasi, declarară răspicat, că în inima lor, în sufletul lor nu e mai înfocată dorinția și tendinția, decât *a redica pe români la cel mai înalt grad de perfecțiune politică și națională*, dar însă ei pronunțierea acestei aspirațiuni adi nu o află nici de cum cu cale și oportun!

Eu din contră le diseiu și arătaiu, că nice când(n')a fost oportunitatea mai mare decât acum și că dumnezeu scie mai ajunge-vom cândva timp atât de, potrivit și ocaziune atât de bună. — Resultatul fu că fiind opiniunea mea în această privință deplin spriginită nu-

¹⁾ **Iosif Manu de Sajó**, comite suprem al Maramureșului (1860—75). Intemeietorul „Asociațiunii pentru cultura poporului din Maramureș”.

.....

Tărani înstăriți din comuna Ticvaniul-mare, jud. Caraș.
(Port de prin anul 1890).

Soții **Simion Popa**, cari au testat averea lor Diecesei
și pentru sporirea natalității.

mai de Popa, se decise ca den Programă mea, carea altminte toată se acceptă, numai cuvântul „politică” den punctui al doile să se șteargă, apoi pe temeiul acestei modificate programe deloc să se înceapă realizarea planului — sub redactarea mea. Inșă eu refusaiu Redacțiunea dechiarând că deși mă supun la majoritate și voiui a contribui și cu bani și cu lucrări la această întreprindere, dar fiindcă eu pentru convingerea mea personale, nu pot recede nici într'o jotă dela Programă-mi, drept aceia nici pot lua asupra-mi redacțiunea și responsabilitatea — faciă cu publicul român. Deci ne mai aflându-se altul între noi, carele să poată răspunde sarcinei unui redactore — afară de Popa, carele asemenea refusă, — tot planul nostru se prefăcu în nemica! Aici sub .///. alătur o copie din Programă mea, pentruca prin cunoascerea ei, să poteți judeca cam până la ce grad s'a avântat ideia și sentimentul naționalității în noi.

Așia stăm astădată aice. Despre unitate și solidaritate în lucrare nu poate fi nice vorbă, ba chiar ne vom simți ferici, deacă unii din noi, anume părintele Protopop din Beiuș Ioanne Poppu și doară și cel din Oradiă Bica Simeon nu vor pași pe faciă în contra noastră celor — așia numiți „Romanissimi”.

Adevărul spunând, între 20 câți ne aflăm astădată la dietă, deplină încredere numai în Popa și Popoviciu Deseanu, carele mai deunădi fu ales la Radna, — pot avea între toate impregiurările. — Cu toate acestea însă cu mult stăm mai bine decât la 1848. Atunci eu insumi nu cutediam să merg mai departe, decât ce adi merg cești așia numiți ruginiți, și totuși treceam la toți de „fantast”, „utopist” etc. etc. Astădi deci ei au ocupat situațiunea mea de atunci, iar eu am propășit mai departe, și așia am toată sperianția, că în câțiva ani și ei vor ajunge unde mă aflu eu.

Săptămâna trecută Martiu fui chemat ca telegraful la Temeșoara unde petrecui 4 ore la Mocioni desbătând cele de urmat faciă cu pretensiunile Serbilor, etc.

Dela Viena îmi veni scirea, că guvernul austriac nu se va învoi nicidecum a da magiarilor cele cer ei, ci va desface dietă și va căuta a paraliza opuseciunea lor prin concesțiuni făcând celelalte naționalități. Vom vedea!

Mă folosesc de ocașiunea aceasta spre a vă trămite aici un num roman bisantin de aur, pe care-l aflaiu nainte cu 5 săptămâni la Foen, între prețioasele Doamnei Laura de Mocioni, născută de Cernoviciu, și-l ocupaiu pentru Museul din Blașiu. Deci Vă rog a publica prin gazeta, cum că vi s'a trămis prin mine din partea numitei Doamne pentru acel Museu, și apoi a-l trămite cu ocașiune potrivită la locul destinațiunei. Prețitul de afecțiune al lui e dela 50—80 de florini. Conte Csăky vedindu-l, îmi oferî suma din urmă în favoarea Museului de aici, dar eu îi spuseiu că nu e de vândut, ci dar pentru Museul român!

Acest ban s'a aflat la Macea în comitatul Aradului într'o arătură, și se pare a fi dela fiul lui Constantin cel Mare.

Incât pentru Zarand, aici se făcuseră câte și mai câte combi-

națiuni drăcești; dar revenind eu aici, și spunând atât prin conferințe cât și corifeilor magiari, cumcă se iea bine seama, că acolo au a face cu oamenii lui Horia și că Zarandul e una cu morții etc. etc., toate măsurile s'a procrastinat¹⁾. Acum iarăși le dic să impace treaba, restituindu-și pe Pipoșiu, și tot magistratul ales sub președenția lui până e încă timp, până cauza se află în mâinile lor, ca să nu rămână românii acolo amărâți!

Cu acestia încheiând, rămân cu multe sincere salutări

Al Dvoastre pururea sincer stimătoriu

V. Babeșiu

¹⁾ Din lat. **procrastinare** = a amâna.

La isvor.

Emanuil Gojdu.

UN MARE MECENATE

EMANUIL GOJDU

Din prilejul comemorării a 60 ani dela moartea sa.

De: Profesorul IULIU VUIA.

Nu este dat nouă, contemporanilor, a așeza acum în înfățișarea ei definitivă măreția providențialilor bărbați ai neamului, cari au plămădit în căldura sufletului lor chiagul din care s'a format unitatea națională a neamului.

Numai Istoria este competentă a da întreaga ei strălucire acestor valori, cari au sintetizat virtuțile străbune.

Adevăratele valori politice și naționale sunt numai acelea cari concretizează întrânsele virtuțile civice, cari sintetizează capacitatea creatoare și productivă în ordinea morală. Un Șaguna, Gojdu și Mocsonyi, iată trinitatea, care a concretizat cele mai alese virtuți străbune.

Să vedem obârșia acestor apostoli ai neamului.

La 1769 Grecii din Pelopones, înșelați de promisiunile Rușilor, cari au început din nou războiu în contra Turcilor, sau răsculat și ei în contra Turcilor.

Turcii, drept răzbunare, au instigat pe Albanzii mahomedani în contra Grecilor, cari au pustiit Grecia. După ce au nimicit Grecia s'au întors în contra Aromânilor. Multe comune înfloritoare de ale Aromânilor au fost pustiite, între cari și Moscopole, un înfloritor centru cultural care avea încă pe atunci cea mai înaltă școală creștină și o tipografie.

Atunci s'au refugiat mulți Aromâni în România și Austro-Ungharia.

Între aceste familii au fost Șaguna, Gojdu și Mocsonyi.

S'au scurs în noianul veșniciei 60 ani dela moartea marelui mecenat Gojdu. Românimea recunoscătoare față de acest mare fiu al său a comemorat în mod demn acest eveniment. Venim și noi să aducem prinosul recunoștinței noastre acelui mare bărbat care a înțeles că în lupta de afirmare a națiunilor forța culturală va fi decizătoare.

Emanuil Gojdu s'a născut în Oradea Mare la 9/21 Februarie 1802. Studiile liceale le-a făcut cu eminentă în liceul rom. cat. al călugărilor premonstri din Orade și Pojon unde a fost primul eminent. Studiile universitare le-a făcut la Bratislava și Budapesta. Censura de avocat a luat-o la Budapesta cu calcul „preclar”. Mai târziu a făcut și examenul special de „notar cambial”. Notarii cambiali aveau o parte din agendele notarilor publici de azi. Terminând studiile s'a așezat ca avocat și notar cambial în Budapesta.

La 1888 Academia de drept din Orade, a publicat un Almanach din prilejul publicului de 100 ani dela înființare, în care se afla și unele note despre elevii săi mai distinși. Iată ce zice acel Almanach despre Gojdu:

„Născut în Orade din părinți săraci. Ca avocat s'a instalat în Budapesta, unde cu diligența-i fără păreche și cu cunoștințele-i fenomenale juridice, în scurt timp s'a avântat la mare renume. Mai multe comitate l-au ales asesor onorar. Gojdu trăia simplu și igienic. El bea numai apă. Era mândru de originea sa de român ortodox, din popor (nenobil) și asta o manifesta ori unde i se da ocaziune atât cu cuvântul cât și cu fapta. La mese, unde erau și străini, nainte și după mâncare ostentativ își făcea cruce. În serbătorile Paștilor totdeauna când se punea la masă cânta un „Christos a înviat”. În casa lui numai cu străinii se vorbea în limba lor, în familie însă și cu Românii numai românește. Casa lui atât nainte cât și după 1848 era recunoscută ca, casă românească, unde toți Românii erau bine primiți și sprijiniți. În cancelaria lui advocațială aplica numai tineri români.

Căți din tinerii universitari de pe vremuri nu-și reamintesc cu drag Duminecele și Serbătorile petrecute după amiază la Villa lui Gojdu, unde fără nici o invitație erau bine primiți și ospetați. Gojdu petrecea cu drag în mijlocul lor, glumea și cânta cu ei cântece

naționale, însuflețindu-i astfel pentru mărețele idealuri naționale. El aparținea acelor bărbați romani, cari aveau toată speranța în viitorul neamului său.

Că până la sfârșitul vieții sale nu l-a părăsit această speranță, dovedește testamentul său, în care la punctul 7 prevede pentru „națiunea” română o „corporatiune organică, autonomă, națională, adunare sau congres”, „câștigată pe cale constituțională”.

Amic și contemporan a lui Șaguna i-a stat în ajutor atât cu sfatul, cât și cu fapta, întreprinzând la guvern în interesul bisericii și special în luptele pentru recâștigarea autonomiei și salvarea ei de sub hegemonia bisericii sârbești.

O singură greșală a avut marele bărbat de stat român, el ținea prea mult la drepturile constituționale ale Ungariei și la cavaleriasca națiune maghiară și numai dela aceasta aștepta fericirea poporului român. Din contră în Viena nu avea absolut nici o încredere, nici măcar când făcea ceva în interesul popoarelor din Ungaria; el zicea că, Camarila din Viena nu făcea aceasta de dragul popoarelor, ci numai ca să intimideze prin aceea pe Maghiari și după ce și-a ajuns scopul, să le abandoneze, cum a făcut-o la 1848, când cu aceleași măsuri a remunerat pe cei fideli, cu cari a pedepsit pe cei rebeli. El se provoacă adeseori la Bucovina, unde desnaționalizarea Românilor a progresat sub Nemți mai mult într'un secol decât a celor din Ungaria în o mie de ani.

Numit comite suprem în cel mai românesc județ din țară, în județul Caraș, el 'și face intrarea în Lugoj la 19 Ianuarie 1861 în însuflețirea generală a poporului român.

El 'și elaborează planul despre compunerea consiliului județean

Vechea mănăstire „Călugăra” din munții Orăviții.

și a corpului funcționarilor județeni. Consiliul județean l'a compus din $\frac{3}{4}$ Români și $\frac{1}{4}$ neromâni; iar corpul funcționarilor din $\frac{2}{3}$ Români și $\frac{1}{3}$ neromâni, dând posturile cele mai de seamă Românilor. Dar nefiind în județ atâți Români calificați, Gojdu încredințase pe P. Cosma și Dr. Aurel Maniu să scrie tinerilor români din alte județe să reflecteze pentru posturile din județul Caraș.

Sub presiunea lui s'a decretat limba română de limba oficială a județului, atunci când încă nu exista legea naționalităților.

În ședința din August 1861 a Consiliului județean marele român a propus întemeierea unui liceu român contribuind însuș spre acest scop cu suma de 2000 florini, care sumă până a doua zi s'a completat la 18.000 florini.

Memorabilă va rămânea cuvântarea lui Gojdu ținută în casa magnaților din 1861, în care scuza absența transilvănenilor dela dieta din Pesta, cu greșala ce s'a comis în dieta transilvăneană din 1848, când s'a decretat Uniunea Transilvaniei cu Ungaria, fără concursul Românilor, cari erau deja popor liber. El susținea că deoarece s'a decretat desființarea iobagiei și egalitatea de drept a foștilor iobagi cu foștii privilegiați, numai avea drept dieta compusă numai din foștii privilegiați să decidă asupra sorții Transilvaniei, ci dieta aceea trebuia disolvată și convocată alta, la a cărei alegere să participe și poporul român și astfel compusă numai avea îndreptățirea să decidă asupra uniunii cu Ungaria.

La locuința și sub presiunea lui țineau deputații Români conferințele, în cari s'a discutat un proiect de lege pentru egala îndreptățire a naționalităților. Acest proiect, membrii Români ai comisiei

Canalul Begheului la Timișoara. (Comisiile sârbo-române nu s'au învoit încă în ceea ce privește deschiderea navigației.

dietale exmise anume pentru elaborarea unui proiect de lege în chestiunea naționalităților, l-au prezentat comisiei, care însă n'a ajuns să se pertracteze în plenul dietei înainte de disolvarea ei.

După disolvarea dietei din 1861, cancelarul aulic al Ungariei, contele Forgach, a provocat prin o circulară pe toți comiți supremi să se declare: dacă sunt dispuși să execute fără nici o observare dispozițiunile lui sau ba?

La această provocare Gojdu a dat demnul răspuns: „Excelența Voastră! Ca legislator născut veți fi scriind mai bine decât mine, că un comite suprem constituțional, atunci când execută dispozițiunile absolutistice ale unui guvern neconstituțional, nu se mai poate considera de comite suprem constituțional. Eu deci nu mă pot rezolvi să executez dispozițiunile unui guvern neconstituțional, cu atât mai vârtos nu, pentru că eu sunt unicul, pe care grația Maiestății Sale l-a ridicat din popor, și încă din poporul român, la demnitatea de comite suprem și nu voi să dau ansă istoriei a constata, ca un român din popor, ridicat la demnitatea de comite suprem, nu și-a priceput poziția și a compromis constituția ungară“.

Lucru natural, că în urma acestui răspuns Gojdu, „la cererea proprie“, a fost demis din post.

După încetarea absolutismului, în 1866 Gojdu a fost ales cu mare însuflețire deputat dietal în cercul Tinea, județul Bihor, ca contra candidat al nepotului episcopului romano-catolic de Oradea, pe a cărui domeniu era cercul electoral și care a cheltuit sute de mii ca să diminueze marea popularitate a lui Gojdu. La alegere Gojdu și-a încheiat discursul cu memorabilele cuvinte: „Voi strigați: Să trăiască Gojdu! Eu răspund: că Gojdu numai până atunci să trăiască, până când va trăi pentru voi, pentru poporul român“. Și Gojdu și-a ținut cuvântul, căci numai cât a fost în viață a dat dovadă de a fi un mare român, ci în deosebi după moartea sa, prin marea sa fundațiune a dat dovadă de simțemintele sale curat românești.

La 1867 a fost decorat cu ordul Leopoldin cl. III, iar în 1869 numit jude la Curtea supremă a Ungariei, în care funcțiune a stat până la moartea sa, urmată la 22 Ianuarie (3 Februarie) 1870.

Aceea ce va eternisa pentru veșnicie numele lui Gojdu, este fundațiunea sa. Prin testamentul său de la Pesta 4 Noembrie 1869, întreaga sa avere, care va rămânea după achitarea speselor de înmormântare, a datoriilor și a legatelor sale, o testează „acelei părți a națiunii române din Ungaria și Transilvania, care aparține la confesiunea orientală ortodoxă“ în scopul de a acorda burse tinerilor studenți sărmani și cu purtare bună, apoi infine a acorda ajutoare preoților și învățătorilor români ort.

Cu administrarea fundațiunii încredințează Gojdu o reprezentanță compusă: din mitropolitul și toți episcopii orient. ortodoksi români din Ungaria și Transilvania, ca membrii naturali ai aceleia, și din două ori atâția bărbați laici.

Fundațiunea s'a inactivat în Februarie 1870. Averele constă: din

Sărbătorirea bătrânului dascăl *Petru Stoica* din com. Topleț.

A slujit școala și biserica noastră timp de peste jumătate secol. De sub mâna lui de bun magistru au eșit mulți cărturari, cari l-au înconjurat cu recunoștință. Bătrânul *Stoica* a murit în vârstă de 86 ani.

o casă în strada Regală din Budapesta în valoare de 226.000 florini, o vilă în Rakoș în preț de 30.000 fl., cinci pământuri în jurul Budapestei în valoare de 25.000 fl., 54 acțiuni dela casa de păstrare din Pesta în valoare de 143.100 fl. și 40 acțiuni dela moara Concordia din Pesta în valoare de 15.600 fl. În total primul inventar era de 439.007 fl. 55 cr.; afară de pretențiunile cari le avea Gojdu la diferiți debitori în sumă de 100.000 fl.

La 1871 s'a început a se distribui burse la 4 elevi à 600 fl., în 1872 la 12 bursieri 1150 fl., în 1873 la 33 studenți 4347 fl., în 1874 la 28 bursieri 5530 fl., în 1875 la 33 bursieri 4590 fl., și astfel an de an s'au înmulțit bursierii și sumele primite.

Până la 1916 au beneficiat din această fundațiune 6000 studenți români dela toate școalele din țară și străinătate.

Dela 1916 nu s'a mai dat nici un ajutor. În 1880 s'a cumpărat și casa din strada Dob, în 1882 s'a vândut pământul și vila Rakos cu 125.000 fl. În 1884 s'a cumpărat casa din strada Hollo cari împreună cu cea din strada Regală făceau un complex unic cu trei fronturi înspre trei străzi.

Pe acest teren s'a edificat la 1898 cele 7 palate, cari împreună strada Dob cu strada Regală. În strada Hollo s'au instalat birourile și capela ortodoxă.

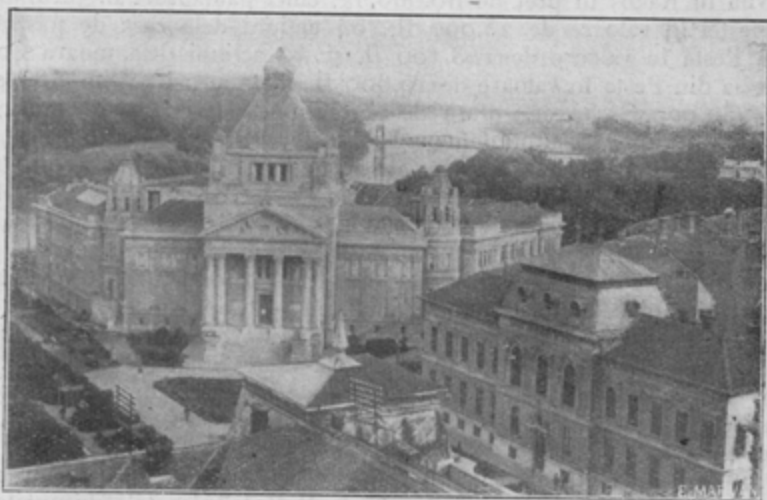
La 1914, când a izbucnit războiul, averea fundațiunii era de 7.338.598 cor. 40 fil. Cu intrarea României în războiu, întreaga avere a rămas izolată în Ungaria, și azi decurg tratative cu guvernul Unguresc pentru soluționarea acestei cauze.

Astăzi averea fundațiunii este prețuită la 400 milioane lei.

Trăind și acționând lungă vreme în mijlocul nostru, în Lugojul românesc, noi considerăm pe Emanoil Gojdu drept un mare bănățean.

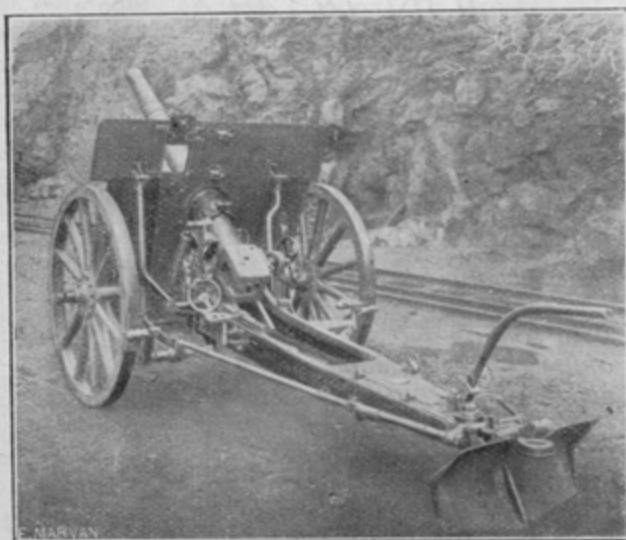
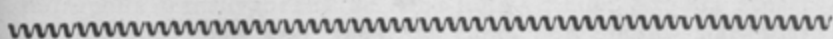
Spre a cunoaște sufletul mare românesc al mecenatului Emanuil Gojdu, reproducem mai jos căldurosul său apel adresat boierilor români din ambele principate, rugându-i să aboneze „*Biblioteca Românească*” a lui Karkaleki din Budapesta, care în primul an era redactată exclusiv de genialul bănățean *Damaschin Bojincă*. Această bibliotecă avea în Țara Românească — la 1829 — numai 126 abonenți. În Transilvania, Crișana și Banat avea 318 abonenți. *Banatul ducea recordul*. În Lugoj 72, în Caransebeș 40, Lipova 30, Mehadia 13, Făgetul 11, Orșova 5 și Vârșețul 5. Din Crișana, Aradul avea 45 abonenți. Orașele transilvănene erau foarte slab reprezentate, (Sibiul 4, Făgărașul 2, Hațeg 6).

„Numai aceasta e — scrie Gojdu în apelul său către boieri — cel mai de căpetenie al meu scop, iubită Nație! a atâta în voi vrednicilor strănepoți ai vestiților Romani, cari pe ținuturile în multe sute de ani ticăloase necazuri iroicește le-ai învins, a deștepta — zic — o îmboldire de bine aducătoare și un foc sfânt patrioticesc către limba noastră cea mumească! O! dulce nădejde! Acesta e numai unicul meu scop de căpetenie. Rabdă-mă dară a vieții cu mareața acea laudă și cu fericita acea mângăere, ca să pot ajunge cu drept doritorul scop

Mureșul și Palatul cultural din Arad.

național! — *În toate părțile geme sufletul neamului nostru într'un întunerec înfiorător; tristă dormitare sau somn au cutropit înaltele Românești talente... Ci numai acum, acum începe groaznică noapte a se despica, înfiorată a oarbeștiințe întunecime a se risipi, și cu sburătoare săgeți se arată printre raze lucitoare săpatul mormânt al Neamului. Acolo, acolo în acea groapă, pe care prin neglijirea cultivării de limbă sa și-au găsit-o, acolo dimpreună cu limba va putrezi sufletul și estimea (ființa) Neamului, dacă acum, când se poate, nu se va încunjura lenevirea... Voi dreptelor Stălpuri Românești, voi adevăraților strănepoți a mult vestiților Romani ați înfrânt pe vrăjmașii, cari vă amenințau deapururea stingere; ați învins pe popoarele cele mai barbare; ați surpat pe de multe veacuri apăsătoarele primejdii; ați păstrat averile voastre în proprietate nemărginită; totdeauna ați ținut în viroasă floare pe vrednica de dulce pizmuire libertate a persoanelor voastre; aveți țări, aveți două prințipaturi binecuvântate de Dumnezeu; aveți din însuși sinul Nației voastre două căpetenii stăpânitoare; aveți Patrii fericite, care cu însuș pământul Hanaan se pot bărăbări (asemăna); aveți o limbă națională dulce și prea plăcută, care e cea mai credincioasă și cea mai de aproape fiică a vechii limbi romane; deci cu innăscuta voastră generositate veți învinge și pe acele greutăți, care sunt inzelate, (împreunate) cu cultivarea limbei voastre, numai să o iubiți pe dânsa, că cu laptele de Amazon Roman ați supt-o și toată picătura de sânge, ce bate în vinele voastre, se trage din marele acel neam, a căruia și cel mai mic cetățean cu învăpăiată inimă și-au jertfit viața și toate averile pentru*

Tun fabricat de uzinele Reșița în războiul 1914—1918.

bine Patriei și pentru lauda neamului său... se cere, ca voi vrednicilor Patrioți Boieri! de după credincioasa cătră dânsa (limba națională) fiasca iubire, să faceți o micuță jertfă, care dulcei voastre mame, adevă Nației din marile (voastre) averi a da puteți; încă și aceea cu dreptul se poștește, ca arătându-vă fi mulțumitori Naționalei voastre limbi, cu care toată lumea vă laudă, să ajutați scrierea și tipărirea cărților în limba patrioticească, să le cetiți cu bucurie și să le faceți cunoscute dulcei voastre Nație; pre învățații Neamului să-i patroniți și favorisindu-i să-i scutiți, întinzându-le mână de ajutoriu și dându-le ocazie (prilej), ca plăcutele a sudorilor sale fructuri, să le dea spre folositoare gustare neamului său.

„Așa va înflori Nația noastră, așa își va câștiga loc între celelalte neamuri înfloritoare sau cultivate.

„... Aceasta e cea mai învăpăiată a mea națională dorire, aceasta cea mai înaltă și apăsătoare a vieții noastre simțire și-a tuturor cugetare, și de voi putea ajunge aceasta în cât de mică parte, sau încă în atâta, cât prin descoperirea cugetelor mele acestora să pot în unii Patrioți, mai vârtos în aceia, dela cari nu puțin atârnă viața și înflorirea limbii Naționale, cât de mică îmboldire și învăpăiere atâta, și a le deștepta inima spre pornirea cătră fericirea de obște, nărococ mă voiu ținea, iară mângăierea mea în lume păreche nu va avea. Pentru că nu este mai mare mângăiere, mai adevărată îndestulare, decât simțirea fericirii și a mării neamului“.

ION ROATĂ

Io,

Ion Roată,

Unul din pietroasa, aspra gloată
Trec pe-al premii cal fără de friu,
Fără cuțit și pistoale la briu...
Armă mi-e - spicul de griu...

Țirît din ziua de ieri
Fără=averi,
Fără somn,
Singer încă de palme,
De paturi de puști, de sudalme,
Fără ogor, fără pîine, -
dar, mîine,
ca niciodată
Fi=voiu mare Voenod și Domn
Peste țara românească toată...

A. COTRUȘ.

MITROPOLIE ROMÂNEASCĂ ÎN BANAT ÎN VEACURILE XVI—XVII

SFÂNTUL IOSIF CEL NOU, MITROPOLITUL TIMIȘORII

Banatul a format totdeauna un întreg, atât din punct de vedere istoric cât și din punct de vedere geografic. Mărginit de râurile Mureș, Tisa și Dunăre și de culmile Carpaților, — și stăpânit în veacul X de voevodul Glad, în veacul XI de Aitoni, iar în veacurile XIV și XV de Basarabii Țării-Românești, apoi de Corvinești și de Paul Chinezu, și având voievozii săi numiți „Bani”, — Banatul a fost totdeauna românesc. Astăzi acest pământ românesc este tăiat în două de 12 ani: o parte este în România, iar cealaltă în Iugoslavia.

Din punct de vedere bisericesc, Banatul se ține astăzi de mitropolia transilvăneană de Alba-Iulia—Sibiu. Situația aceasta o are Banatul dela anul 1864, de când, prin munca stăruitoare a marelui mitropolit Andreiu Șaguna, s'a reorganizat mitropolia transilvăneană cu reședința la Sibiu și cu două episcopii sufragane: a Aradului și a Caransebeșului. (După întregirea României s'au mai reînființat două episcopii: a Orădiei și a Clujului). Mitropolia transilvăneană, cu reședința la Alba-Iulia, ale cărei începuturi se urcă până în veacul XV, încetase prin unirea, cu catolicii, a mitropolitului Atanasie Anghel, la sfârșitul veacului XVII. Tot pela sfârșitul veacului XVII se organizează biserica sârbească din Austria prin patriarhul Arsenie Cernoevici, care vine dela Ipec cu vreo 35.000 de familii de sârbi, cari se așează în Sirmiu, Slavonia și pe malul drept al Tisei. Împăratul Leopold I (1657—1705) acordă sârbilor privilegii însemnate și supune toate bisericile ortodoxe din Austro-Ungaria patriarhului sârbesc. Astfel ajung Românii ortodocși sub ierarhia sârbească. În veacul XVIII și prima jumătate a veacului XIX, Românii din Banat se țineau de episcopia Caransebeșului—Vârșatului, a Timișorii și a Aradului. Înainte de unirea lui Atanasie, Ardealul a fost ocărmuț de mitropoliți cu reședința la Alba-Iulia. Acești mitropoliți aveau jurisdicțiune asupra Românilor din Ardeal, Crișana și Maramureș; asupra Banatului însă mitropoliti ardeleni nu aveau dreptul de ocărmuire oficială. Dupăcum geograficește și politicește, tot așa și bisericește, Banatul n'a format o parte inte-

Sfântul *Iosif cel nou*, Mitropolitul Timișoarei, care a păstorit biserica ortodoxă română din Banat, între anii 1529—1552 și s'a retras în mănăstirea dela Partoș (jud. Timiș) unde se află și astăzi mormântul său. Fotografia făcută la 26 August 1930, de pe icoana ce se află în Mănăstirea dela Partoș, pe mormântul Sfântului Iosif.

grantă a Ardealului, ci a fost totdeauna o regiune cu viața ei politică și bisericească deosebită. Singurul mitropolit al Ardealului, care a avut oficial jurisdicțiune și asupra bisericii românești din Banat, este Sava Brancovici (1656—80), bănățean de origină.

Pe timpul, când Banatul era sub stăpânirea voievozilor din Țara Românească (Vlaicu Vodă 1368—72, Mircea cel Bătrân 1389—1410), Banatul s'a ținut bisericește de mitropolia Severinului

Mănăstirea din com. Partoș, jud. Timiș-Torontal, ridicată în veacul XV și închisă în veacul XVIII.

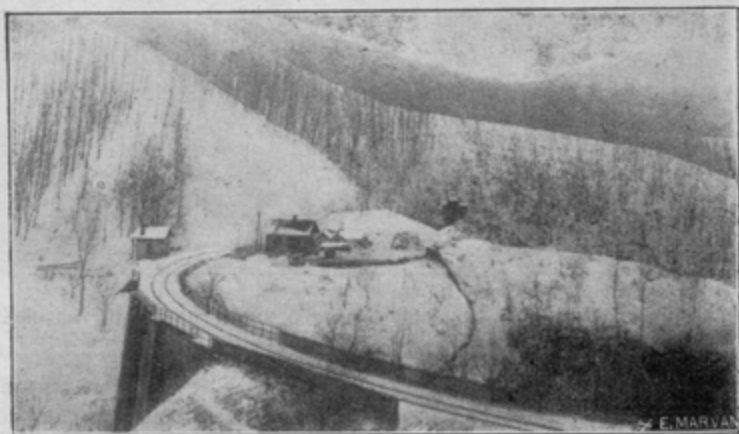
(1370—1480). După apunerea mitropoliei Severinului (a doua jumătate a veacului XV), Banatul și-a avut mitropolii săi proprii (sfârșitul veacului XV și începutul veacului XVI). Insemnăm aici, că tot după apunerea mitropoliei Severinului (în a doua jumătate a veac. XV) se face prima dată pomenire în documente de un mitropolit al Ardealului cu reședința la Alba-Iulia (Ioanichie, la

a. 1479). Deci mitropolia română din Banat apare în acelaș timp cu mitropolia ardeleană de Alba-Iulia.

În veacul XVI se pomeneste în documente (la a. 1578) *Danil* „mitropolit de Severin și de Ardeal“. Din faptul, că în veacul XVI nu mai există mitropolia Severinului, iar în titulatura lui Daniel se află întâiu Severinul și apoi Ardealul, se vede că nu este vorba de un mitropolit de Alba-Iulia, ci de un mitropolit al Banatului, care în acelaș timp eră și mitropolit al Ardealului. Iar în anul 1662 este pomenit „mitropolitul *Teodosie*“ din Vârșat, care face o călătorie prin Rusia, împreună cu arhimandritul Nicodim dela mănăstirea Vodița, ca să adune ajutoare. Deci este vorba tot de un mitropolit al Banatului.

Dar despre existența mitropoliei române a Banatului avem o dovadă și mai puternică. În vechea biserică, numită de popor „mănăstire“, din comuna *Partoș* (județul Timiș-Torontal), lângă frontiera ce desparte astăzi Banatul în două, se află mormântul sfântului *Iosif* cel nou mitropolitul *Timișorii*. Existența acestui mitropolit al Timișorii o recunosc și istoriografii sârbi și unguri (Ilarion Zeremski, Eugen Szentláláray), cari nu sunt prietini Românilor. După părerea acestor istoriografi, mitropolitul Iosif ar fi trăit pela mijlocul veacului XVII. După istoricul Nicolae Țincu-Velea, mitropolitul Iosif a trăit înainte de ocuparea Banatului de către turci (1552), ceea ce este mai aproape de adevăr. Dar fie că a trăit în veacul XVI, fie în al XVII, fapt este că mitropolia *Timișorii* a existat și că mitropolitul Iosif n'a aparținut ierarhiei sârbești, pentru că nu se află în catalogul ierarhilor sârbi, ci a fost mitropolit român al bănașenilor.

.....

Iarna la tunelul dela Lișava.

(Calea ferată Oravița-Anina, una din cele mai pitorești din țară, cu numeroase tuneluri, viaducte, etc., toate lucrări de artă).

Mitropolitul Iosif este socotit ca *sfânt* și mormântul lui din Partoș este cercetat adeseori de suferinzi, cari află aci alinare. Pe acest mormânt se află icoana sfântului Iosif cel nou, pictată la anul 1782 de către preotul Ștefan Bogoslovici și dăruită mănăstirii Partoșului de către protopopul Ioan Șuboniu din Jebel. Pe icoană este scrisă, în limba slavonă veche, o cântare bisericească în cinstea sfântului, un tropar, care în traducere românească sună astfel:

„Din pruncie cu totul te-ai supus Domnului, cu rugăciunile și cu ostenelele și cu postul, pildă făcându-te bunătății. Pentru aceasta, văzând Dumnezeu nevoințele tale, arhieru și păstor bisericii sale te-a pus Drepta aceea și după moarte cinstit trupul tău întreg și nestrîcat s'a păstrat. Sfinte Iosife, roagă-te lui Hristos Dumnezeu, să dăruiască iertare celor ce cu dragoste săvârșesc sfântă pomenirea ta“.

Mitropolia bănățeană cu reședința la Timișoara a recunoscut-o și patriarhul sârbesc al Carlovițului, Arsenie IV Ioanovici Șacabent (1741—48), care a reînviat-o, pe o scurtă durată, și sub ierarhia sârbească, numind pe episcopul Caransebeșului Nicolae Dimitrievici (1726—29) ca mitropolit al Timișorii, unde a păstorit în anii 1729—45. Titlul de mitropolit al Timișorii l-a purtat și Gheorghe Popovici în anii 1745—59.

După toate acestea, socotim că nu mai poate fi nici o îndoială asupra existenței unei mitropolii române în Banat.

P. Bizerea

LA 'NSCRIERE 'N CARANSEBEȘ.

Prunci îmbujorați la față
Și cu hainele curate,
La 'nscriere în Caransebeș
Năvălit-au de pe sate.

Au venit cu ei părinții
Printre cari și câte-o mamă,
Ce mai poartă jale încă
In cernita sa măramă...

Sus, la școala pentru dascăli
Lumea umple coridorul
Și așteaptă ca să vină
La 'nscriere directorul.

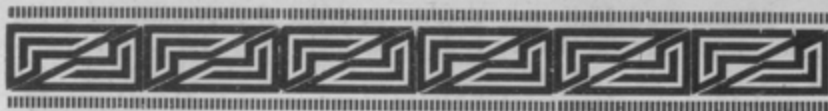
Celor de pe clasa 'ntâta
Grijă 'n suflet le coboară —
E dutoasă 'nstrăinarea
Dela casă 'ntâta oară...

Dragi copii, ființe blânde,
Ochișori cu stropi de rouă,
Dumnezeu să vă 'ntărească
Inima în calea nouă.

Iubiți profesorii voștri
Și vă păziți sănătatea
Și cu prietenii de școală
S'aveți toată bunătatea.

Rămâneți curați la suflet
Și cu dor la 'nvățătură,
Cum biserica și școala
Dela sate vă crescură.

Ca să aibe în urma voastră
Și părinții bucurie —
Iară dascăli cum se cade
Scumpa noastră Românie.

POPA GAȘPAR

De: EMANOIL BUCUȚA.

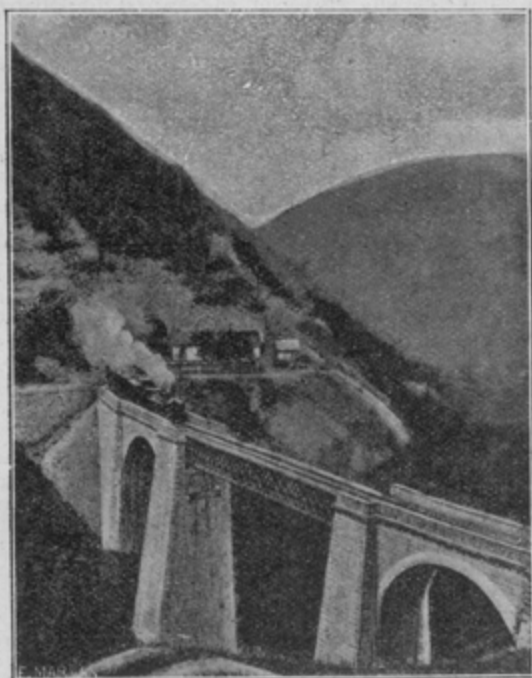
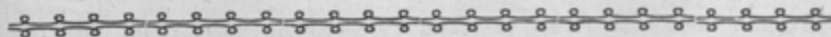
Au trecut cincisprezece ani de când întâiul Bănățean pe care l-am cunoscut între studenții de peste munți, veniți atunci la cursurile de vară ale Universității populare dela Văleni, a intrat în pământ. Ieri mi-a venit veste despre cel din urmă. „Popa Gașpar“ s'a dus și el. Banatul își pierde copiii înainte de vreme.

Nu mă simt dator cu o schiță literară, în care chipul să apară ca într'o ramă de pietre scumpe, între caracterizări și calitative. Povestirile și romanele lui, mai ales eroice sau în legătură cu ceea ce are să se păstreze sub numele global de produse ale sămănătorismului literar, le-am citit și m'au înduioșat totdeauna ca niște amintiri de băeție. Ele cântau din niște fluere, pe care știam că le îngropasem cu grijă sub un măr, firește, înflorit, din livadă. Pentru portretul literar, fără rădăcini în vreme, ci numai în operă, se mai găsește răgazul. Aici timpul e de ajutor. El curăță, ca de pe o piatră crescută cu mușchiu și cu flori până când linia nemintită de dedesupt iese albă la iveală. Omul însă pălește. În faptele lui de-o zi suflă vântul uitării și le duce. Iată de ce mă întorc spre Vălenii de Munte de odinioară, ca să întâlnesc în străzile lui cu bolovani de râu; în sala de școală primară unde marele învățător rostea tot în alte forme, strălucite sau zguduitoare, singura poruncă; în grădina cu felinare slabe, când nu se aprindea peste noi rotundul lampion al lunii; sau în rătăcirile pe la Suzana și Cheia, cu vijelia Teleajenului dedesupt, adânc în vale; pe la Zamfira, mănăstirea cu amintiri grigoresciene și pe la Slănicul cuibărit între măguri de sare, pe acelaș prelat tânăr, cu poalele redingotei luate de vânt, iscoditor și vesel, frumos cu înălțimea de brad, cu fața albă, cu ochii focosi și cu bărbuța puțină de ostaș al lui Cristos. Mai târziu a căzut între noi războiul, ca niște pânze de fier. Nădejdea „popei Gașpar“ mă urmărea. Credeam în el. Mai târziu încă, ne-a venit indureratul dar al Unirii, pentru care ne adunam și fremătam în orașelul prahovean universitar. Printre cei dintâi de-a căror urmă mi-era dor să dau se inchea înainte mea „popa Gașpar“, așa cum îl cunoscusem, avântat și vioiu. Era acolo. Nu se pierduse ca alții. Ducea condeiul, gazetărindu-se câteodată prea mult, și se lăsa furat, cu o nepăsare, cu o lipsă de „bai“ curat bănățeană, de valurile politicii tulburi, care-l scufunda și îl ridica. Acelaș prisos de viață, care mă uimise și era mai mult de cât al omului, al pământului, se descărca și acum. Fulgere din senin și fo-

curi pe bălți luminau orizontul, a spaimă sau a tragere pe sfoară. Descopeream pe „popa Gașpar” cel de demult, vâlenarul, pe care vremea nu-l schimbaseră, ci numai îl adânciseră, în cele bune, cât și în celelalte. Il vedeam și nu-i vorbeam. Vream să-l atrag odată tot în străzile cu bolovani de râu și cu amintiri ale tinereții și să las atunci să curgă din ceasornicul trecutului mărturisirile cele cu răs și cu lacrimi. Viața să ni se fi arătat deodată oprită în loc, de puterea de trăire a omului din țara dintre râuri. Vream să mă mai văd cu acel trecut și cu aceea viață. Știam la cine e cuvântul de vrajă care să le recheme. Treceam pe lângă el și amânam mereu, ca să-mi cresc așteptarea și bucuriile.

Eri mi-a venit vesteă că „popa Gașpar” s'a dus. Cu tot ce fără să știe, îi incredințasem spre păstrare. Umblu și nu-mi găsesc rostul. Din Vălenii de-atunci, ca într-un cutremur depărtat, al cărui zgomot și fior nu le auzi și nu le simți, s'a scufundat o parte, cu clopotnițe în soare. Orizontul s'a împușinat deodată.

Era locul unde își avea o firidă de aducere aminte „popa Gașpar”. Nici o mână n'are să mai poată s'o zidească așa cum a fost.

Viaducte între Oravița și Anina.

TREI SCRITORII BĂNĂȚENI

De: G. BAICULESCU.

Viața culturală și literară a Banatului s'a desfășurat, în liniile ei generale, odată cu acea a Ardealului întreg, de care n'o putem despărți. Găsim totuși particularități locale care determină un anumit caracter sufleteș al provinciei, oglindit mai ales în producția ei artistică. Deaceia nu vom vorbi aici despre o cultură a Banatului, ci numai despre cei trei mari scriitori ai Banatului: Ioan Budai-Deleanu, Victor Vlad-Delamarina și Ion Popovici-Bănățeanul.

Ioan Budai-Deleanu este cunoscut ca autor al acelei minunate poeme eroicomiche „Tiganiada” și al celui alt poem neterminat „Cei trei viteji”, în care întâlnim verva satirică a lui Ariosto și compoziția strânsă a lui Tasso. Subiectul acestei poeme, care are douăsprezece mari cânturi, este expediția unei armate de Tigani în contra Turcilor, după porunca lui Vlad-Tepeș domnul Munteniei. Dintru început poetul se adresează muzei lui Omer, care-l inspirase să cânte lupta broaștelor cu școarécii (în „Batrachomiomachia”) și-i cere ajutor să cânte luptele Tiganilor:

Zi cum vrură Tiganii să așeze
Craiu și țară de moșie,
Cum încinseră armele viteze;
Dar apoi printr'o gâlceavă amară
Toți cari încotro se 'mprăștiară.

Autorul împletește apoi mai multe acțiuni secundare, admirabil reprezentate în desfășurarea lor, pe care le leagă neîncetat cu acțiunea principală, isbutind să scoată cele mai neașteptate efecte comice. Trebuie să amintim că, în vreme ce învățații ardeleni de pe la 1800 erau ocupați numai de problemele grave ale originilor poporului român, I. Budai-Deleanu pune bazele unui adevărat gen poetic în întreaga noastră literatură. Scrisă pe la 1795-1812, poema lui Budai-Deleanu a văzut lumina tiparului tocmai la 1877 în revista „Buciumul Român” și numai la 1900 a apărut în volum aparte. Desigur ar fi fost mare influența ei asupra literaturii noastre în formație, dacă manuscrisul n'ar fi rămas necunoscut aproape optzeci de ani.

Victor Vlad-Delamarina, născut la 1870 și mort la 1895, a dat într-o viață numai de 25 ani, o broșură de versuri în dialect bănățean și altele în limbă românească oficială (n'am zis: literară, întrucât literară e și limba lui Delamarina din bucățile în dialect). Victor Vlad-Delamarina trăiește în literatura noastră printr'o singură poezie, și aceasta în dialect, intitulată „Al mai tare om din lume”. Este vorba în poezia lui Vlad de un flăcău bănățean care povestește altuia isprava lui Sandu Blegia Tăbăcarul la bălcu. Ideea acestei bucăți stă în contrastul între forța naivă, care se afirmă, și între cea lăudăroasă, care e doborâtă de dânsa. Efectul umoristic, care pune în relief ideea, stă în imaginația turbure dar înflăcărată a celui ce povestește.

În poeziile dialectate ale lui Victor Vlad-Delamarina, forma dialectată e cerută de ideea generatoare ce implică hazul și bonomia naivă a bucăților, care dau iluzia unității.

Ion Popovici-Bănăţeanul (1869—1893), a murit tânăr ca şi Victor Vlad-Delamarina. Colaborează între anii 1892—1893 la „Convorbiri literare“, iar bucăţile lui de proză sunt culese în volum în 1909, în Biblioteca Socec, sub titlul „Din viaţa meseriaşilor“. Scurta lui activitate literară a fost relevantă pentru prima oară de Titu Maiorescu. Singură bucată prin care Popovici-Bănăţeanul îşi câştigă un loc de cinste în proza românească este nuela „In lume“ (1892), în care sentimentul idilic e întrupat în caracterul eroului, Sandu, care are înrudit cu eroii d-lui Brătescu-Voineşti lipsa de voinţă în faţa luptei pentru viaţă. Scrisul lui Popovici Bănăţeanul închiagă o atmosferă plină de un realism psihologic, în mijlocul căreia activează şi se desfăşoară caracterul eroului. Popovici-Bănăţeanul a scris şi poezii, în care reaminteşte pe Eminescu prin duioşie şi tristeţă („Sară de toamnă“, etc.), dar originalitatea lui rămâne în proză, în care a evocat viaţa meseriaşilor bănăţeni.

Cum se poartă în jud. Caraş (plasa Răcăşdiei).

TEZAURUL BĂNĂȚEAN

De : BARBU I. MIHAI, inv. Șipet-Timiș.

La munte ca și la câmpie în mândru Banat, pretutindeni țăranul reprezintă un adevărat tezaur; nu numai pentru el însuși —, dar mai mult pentru „Statul Român“, căci țăranimea nu este de cât niște rădăcini sănătoase în abundență, pentru arborele omenirii sau a statului.

Acest tezaur se găsește în munca rațională și 'n economie desăvârșită, demnă de imitat a țăranului bănățean față de ceilalți țărani din provinciile țării.

Deși nu cunosc toate provinciile scumpei noastre țări, totuși din cele cinci, pe care bine le cunosc, fără exagerare și nici chiar cu idei preconcepute, deși sunt Oltean, totuși trebuie să stau drept în fața acestor aptitudini „Bănățene“ și cu drept cuvânt afirm plin de subiectivitate că: „dacă toți locuitorii României ar avea însușiri și calități economice ca acești „Bănățeni“, țara noastră pe lângă aceea, că nu ar mai fi datoare; dar s'ar număra printre primele din Europa în branșa economică. Atât în satul de câmp, cât și cel de munte, deși în unele părți pământul e ne productiv încă cu mult față de pământul din câmpia Olteniei, totuși munca bănățeanului, plină de sudoare, de dimineața până seara atât toamna cu căratul gunoierului pe ogorul ce urmăază a-l semăna cât și în timpul verii, cu secerișul și treeratul, munca lui este binecuvântată de Dumnezeu cu rodul necesar existenței familiare încât țăranului bănățean i se poate aplica proverbul: „Scoate apă din piatră“.

Privindu-l la câmp îl vedem odată cu revărsatul zorilor, începându-și cu însuflețire munca titanică urmată de câte o doină păstrată prin tradiție, cē'i face fală fiind toți peste desăvârșire ahtiați pentru perfectă artă a cântării pe care încă o posed.

La casă îl găsești cu drag hrănindu-și animalele în grajdurile de model, care sunt îngrijite cu o scrupulozitate rațională iremarcabilă. Pretutindeni munca lui este însoțită de o dragoste și vioiciune ireproșabilă, care din ce în ce implică noi încercări raționale, pentru ca uzufructul să fie mai în abundență. Nu-l desgustă nici când timpul nefavorabil, nu se retrage dela muncă; fiind chiar copleșit de boală și 'n continuu e dornic de muncă în mijlocul naturii, pe care o iubește din inimă—fiindu-i tovarășă nedespărțită a vieții. Natura în mijlocul căreia își deschide ochii

vioi, ce inclină blândete și bunătate, natura care'l crește în deplină certitudine economică, chiar și când a fost pregătit pentru o muncă intelectuală, nu se dă nici când înapoi de această natură în mijlocul căreia, chiar în funcție înaltă—profesor—judecător—advocat, îl vezi cu dragă inimă, descărcându-și surplusul de energie mușchiulară, la coarnele unui plug sau ajutând pe bătrânii părinți cărora le datorează deplin respect și recunoștință.

Nu se ferește de praful mașinelor la treierat și cu deosebită plăcere aruncă snopii încărcăți, ale căror boabe aurii formează „Tezaurul Bănățean” hrana de toate zilele a plugarului și a orașanului.

Cinstite bănățean, lucrează încă cu dragă inimă, fii tovarăș nedespărțit al naturii, ce înviează inimile — nu-ți pierde neprețuitele doine, căci ele au păstrat intactă „Limba Românească” în timpurile de grea subjugare.

.....

Costum de pe valea Almăjului.

PENTRU FRAȚII DE DINCOLO

BAREMI DIN CÂND ÎN CÂND...

De: ALEXANDRU MIHAI, inv. Gherman

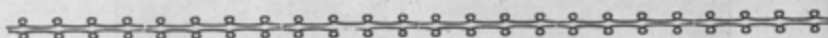
M'am hotărît să scriu în fiecare an, sub titlul de sus câteva rânduri în acest Almanah, pentru frații de dincolo.

Fac aceasta, nu ca să atrag urgia stăpânirii sârbești asupra sufletelor încâtușate în robia blestemată, nici pentru ca *Almanahul* nostru să fie iarăși confiscat, ci fiindcă am fost solicitat de unii intelectuali și țărani rămași de dincolo, să-mi aduc aminte și de ei nenorociții, barem din când în când, aici în țară liberă în România.

Apoi mai scriu să mă achit și față de conștiința neîmpăcată cu împrejurările vitrege create de politicieni nevrednici.

Aștern deci pe hârtie câteva idei de o puternică necesitate națională, pentru fortificarea sufletelor zdrobite în lupta de rezistență, contra valului slav ce amenință frații cu desnaționalizarea.

Cumplitul măcel mondial la care am luat parte și noi ro-

Două fete din satul românesc Straja din apropierea Vârșetului (Jugoslavia).

mâinii, dând 800.000 de vieți tinere tribut morții, pentru a răscumpăra suferințele de veacuri și a repara o nedreptate aproape milenară, eliberând Ardealul și Bănatul din jugul ce ne-a ținut apăsati, s'a sfârșit acum 12 ani.

Dar el n'a adus desrobirea integrală și pacea mult dorită, în sufletele tuturor românilor.

Politiciani mizerabili însărcinați cu împlinirea istoricului eveniment, asupra integrității Bănatului, s'au prezentat la conf. din Paris, fără pricepere, fără tact, ignorând faptele istorice de drept, cele mai elementare asupra Bănatului, din care cauză am pierdut o parte din el și încă cea mai bogată.

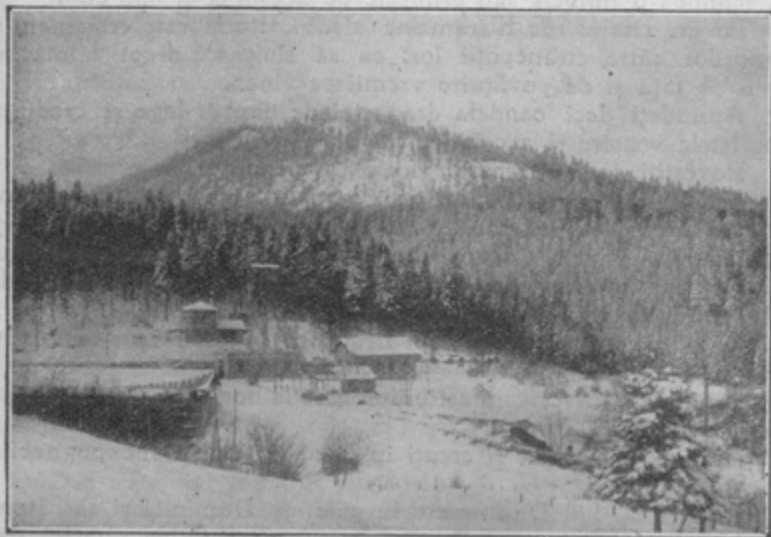
Poporul la auzul urgisitei sentințe de condamnare a acoperit sufletele vinovaților cu blăstăme și le va blăstăma toate generațiile cari ne succed și dincolo de mormânt.

Istoricul obiectiv va trebui să arate amănunțit, toate fazele prin care au trecut diferite hotărâri, ale conf. de pace, până când s'a ajuns la ciuntirea Bănatului despărțind frate de frate și mamă de copil.

Am reinprospătat în memorie aceste amănunte după 12 ani de pierdere, fiindcă acuma simțim și mai puternic această trădare cu durerea nemărginită în suflet.

De veacuri am dorit unirea tuturor fraților de același sânge și aceeași limbă într'o Românie mare.

N'am avut însă fericirea să trăim aceste zile de unire și de bucurie.

Mina de cărbuni Ponor la Anina.

Imprejurările vitrege create în urma desbinării acestei provincii și tratamentul vitreg aplicat românilor de dincolo ne dictează imperios să luptăm fără odihnă pentru îmbunătățirea situației din toate punctele de vedere.

Și o vom îmbunătăți. Căile diplomatice ne sunt deschise.

Apoi, coloanele ziarelor le vom folosi și nu vom obosi până când nu vom vedea răsărind și pe acele meleaguri bogate, soarele dreptății.

Pretindem respectul dreptului de instrucție în limba maternă înființându-se în centrele românești, școli secundare cu limba de predare română.

Să i-a aminte sârbii că avem și noi în Stat minoritari de origină etnică sârbă.

Intrucât ei nu vor respecta, drepturile românilor tratându-i în mod civilizat și drept, nu le vom respecta nici noi sârbilor de aici.

Până la creerea situației demne și civilizate adresez următoarea rugămintă:

Loiali Statului în care viețuiți, creșteți-vă băeții în familie în spirit românesc.

Răsfoiți istoria neamului vostru.

Pentru-că zice Mihail Cogălniceanu: „După priveliștea lumii, după minunile naturii, nimica mai interesant, mai mareț, mai vrednic de luarea noastră aminte, decât istoria. Ea este rezultatul vârstei și a experienței“.

„Neavând istorie fiecă popor dușman ne-ar putea zice:

„Inceputul ce ai este necunoscut, numele cel porți nu este al tău, nici pământul pe care-l locuiești.... Lapădă-te de neamul tău, schimbă-ți numele sau primește pe acesta ce-ți dau eu“.

Iar un istoric rus Karamzine zice: „Istoria este testamentul strămoșilor către strănepoții lor, ca să slujească drept tălmăcire vremii de față și de povățuire vremii ce vine“.

Aprindeți deci candela dragostei de limbă, lege și credință în sufletele voastre și a copiilor voștri.

Povestiți despre trecutul glorios al neamului.

Spuneți-le că nu departe înspre Soare răsare este Țara Românească, care veghează la patul suferințelor voastre. În ea își dorm somnul marii Voevozi eroi, Mihai, Ștefan, Horia, Iancu.

Cetiți-le în seri lungi de iarnă mohorită, despre faptele de vitejie săvârșite de acești luceferi, naționali ai neamului.

Dăpănați încetul cu încetul firul de aur al trecutului nostru glorios.

Țineți la cântecele noastre duioase, la hora noastră străbună și la portul nostru frumos.

Mergeți la biserică și creați în jurul ei cetatea inexpugnabilă a românismului.

Rugați-vă lui Dumnezeu în zile de Duminică și sărbători.

Nu disperați de ordinile cari jignesc demnitatea noastră națională. Știrile date prin satele românești cu limba sârbă prin ba-

Inaugurarea „Lupoaicei” la Timișoara.

tere de tobă este o sfidare a limbei noastre, jignire a sentimentului nostru național și o procedare șovină, barbară.

Este o hotărâre absurdă deci trecătoare.

Iubiți-vă puținii conducători rămași acolo.

Ascultați de sfaturile lor.

Uniți-vă! Solidari, apoi să luptați pentru binele vostru și al copiilor voștri.

Fortificați-vă sufletul cu cultura națională, pentru a rezista prin deceniile de suferință în robie.

Nu pot insista în deajuns asupra puterii de rezistență a sufletelor călite cu sentiment național.

Istoria ne dă strălucite exemple în acest sens.

Bunăoară Irlandezii n'au putut fi stinși ca națiune de opresiunile britanice sute de ani, mulțumită conducătorilor cari au susținut naționalismul în sufetele lor.

Cehii înconjurați de oceanul de germani, mândri de origina lor s'au luptat secolii de-a rândul, și au sperat în soarele libertății, care a răsărit cam târziu, dar falnic.

Apoi Finlanda cui poate să-i mulțumească, că este astăzi țară liberă? Incontestabil conștiinței naționale desvoltată și susținută de învățați.

Dar oare noi românii din Ardeal și Bănat cum am fi putut suporta torturile, închizițiile și roata, fără a ne intimidă, dacă n'ar fi existat cultură națională în inimile noastre, mândri că suntem

români, ce nea făcut tari, cu speranța în desrobire, încurajându-ne în lupta contra maghiarizării.

Nu șovinismul sau ura față de foștii aliați m'au îndemnat să scriu aceste rânduri, poate în termeni prea tari, ci starea intolerabilă și insuportabilă de dincolo fiind chiar rugat de românii de dincolo după cum am amintit la începutul acestui articol să nu uităm de ei.

Am scris după cum am crezut în comparație cu starea faptică pentru sufletele fraților și părinților uitați în mijlocul altei rase mai șovine.

Port din jud. Severin.

Catedrala gr.ort.-română din Caransebeș.

CATEDRALA DIN CARANSEBEȘ

De: Profesorul IULIU VUIA.

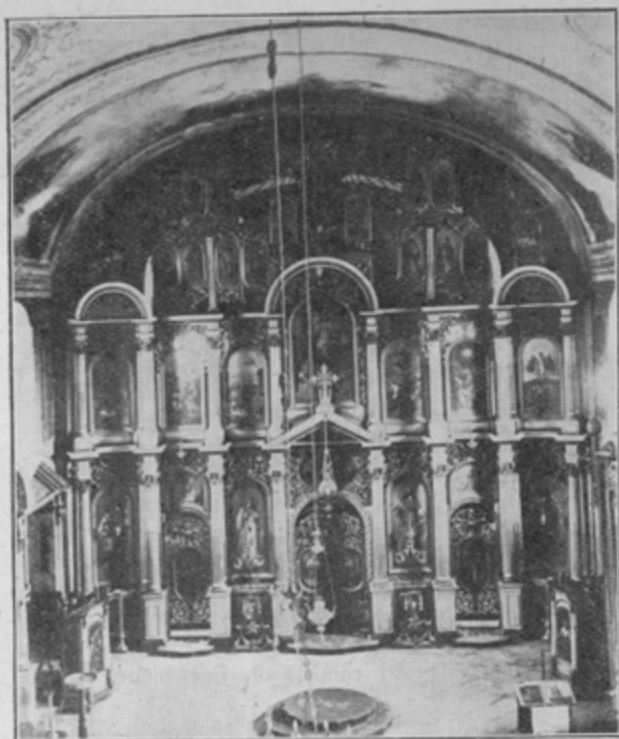
Istoriograful Eusebiu Popovici ¹⁾ susține, că Românii din partea sudică a Ungariei erau supuși jurisdicțiunii metropoliei din Severin, întemeiată la 1370, numindu-se metropolit un oarecare Antimie.

Când în Oltenia a încetat influința maghiară, sediul episcopiei dela Severin s'a mutat la Caransebeș, care pe atunci fiind sediul celor 8 districte românești, avea un rol foarte important.

Că această eparchie a existat și înainte de venirea Sărbilor dovedește faptul, că primul episcop numit de Cernovici, adecă Spiridon Stibița, după cum afirmă și istoricul Pesty Frigyes ²⁾, s'a așezat în Caransebeș.

¹⁾ Vezi Istoria bisericească de Eusebiu Popovici tradusă de episcopii Atanasie al Noului Severin și de Gherasim episcopul Argeșului Vol. II p. 43. și 463.

²⁾ Pesty Frigyes A szőreny bántág es Szőrenyi varmegye története Vol. I p. 356.

Altarul Bisericii Catedrale gr. ort. română din Caransebeș.

Tot Pesty Frigyes ne spune că pela mijlocul secolului al 18 una din bisericile din Caransebeș s'a numit biserica *catedrală* ¹⁾.

Cu siguranță că acea biserică catedrală a fost biserica cu hramul Sf. Gheorghe; situată în Oraș. Această biserică este foarte veche. Istoricul maghiar Pesty Frigyes amintește biserica gr. or. din Caransebeș încă în 1579 ²⁾.

Preotul Daia Miscovici scrie pe Minciul slovean de pe luna Maiu, tipărit în Moscova la 1724 următoarea notiță „să se scrie, că acest Minciu, de care slujește luna Mai este a *sânței mânăstiri* cei de piatră din Caransebeș“.

În Minciul slovean de pe luna Iunie, tipărit la Moscova în anul 1724 preotul Daia Mișcovici scrie în românește următoarele: „Să se scrie, că acest sânt și dumnezeesc Minciu să se scrie că este al sfintei *mânăstiri* cei de jos din Caransebeș“.

Petriodul slovean Daia Miscovici scrie: „acest sfânt și dumnezeesc sobornic este a *sfintei mânăstiri* cei de piatră din Caransebeș“.

¹⁾ Pesty Frigyes A Szörényi bándág története Tom. II p. 211.

²⁾ Pesty Frigyes A Szörényi bándág története Tom. I. p. 367.

Acestea dovedesc că în Caransebeș a existat mănăstire. La 1581 se amintește „*Apa Monachilor*“ (Aqua Monachorum), care nu este alta decât ieruga de azi a orașului Caransebeș.

Că în cazul de față nu poate fi vorba decât de monachi orientali ne dovedește faptul că biserica Sf. Gheorghe numită „*Mănăstire de Piatră*“ este situată lângă Ierugă, se numia Apa monachilor, cari aveau locuință pe țărmul stâng al Ierugei.

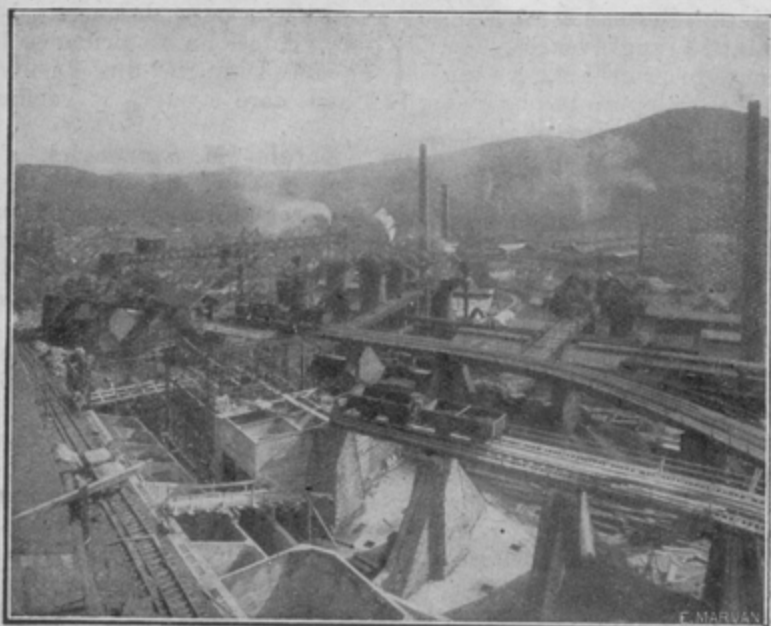
Că aceasta apă nu s'a numit după numele călugărilor catolici dovedește împrejurarea, că atunci claustrul catolic nu era unde e actualmente biserica catolică ci în cetate. Urmele acestei mănăstiri se văd azi pe strada numită „Calea Romanilor“.

Acest claustru a fost în strada despre care se face amintire în mai multe rânduri. Ea e numită „strada monachilor“ („Platea Monachorum“).

De sine înțeles, că capii acestei mănăstiri au avut și diecesă cu hotare bine fixate, după cum au existat astfel de diecese și în alte părți ¹⁾.

Biserica catedrală din Caransebeș s'a sfințit la 1796 prin episcopul Iosif Ioanovici de Șacabent.

¹⁾ Vezi Nicolae Popeia Vechia Mitropolie ort. rom. a Transilvaniei pag. 5. și 6.

O vedere parțială asupra Reșiței.

Sub distinsul protopop Ioan Tomici s'a lungit biserica așa, că stâlpii turnului au ajuns înlăuntrul bisericii.

Biserica avea mai înainte ușă și spre miază-zi prin care intrau monachii cari locuiau peste ierugă, unde a locuit mai târziu și protopresbiterul Tomici și unde azi e casa D-lui avocat Nicolae Ionescu.

Tot pe timpul și la stăruințele vrednicului protopop Tomici sau așezat stranele cântăreților și s'a pardosit biserica cu lespezi de Kehlheim, cum e și până azi pardosită.

Tot pe timpul protopopului Tomici s'a zugrăvit biserica cu cheltuiala lui Manoilă Stancovici, după cum scrie însuși protopopul Tomici.

„După ce am văzut aceste gata cu ajutorul lui Dumnezeu și a onoratei Comunități, grija cea mai mare am purtat, cum s'ar putea și zogrăvi casa lui Dumnezeu aceasta și cu alt tron episcopesc să se înfrumusețeze, despre care lipse făcând mai adeseori vorba cu neguțătorii J. (adecă Jupânul) *Manoilă Stancovici* carele adeseori călătoria cu marfa la Pesta și mă asculta cu cumpărarea și aducerea vreunor trăbuințe a mele dintracel loc, carele fiind norocos în târguiala sa cu marfa au socotit să jertfească din câștigul său pentru zugrăvirea tâmplei bisericești *o mie de florinți* bani de cei atuncea umblători, adecă bancoțedule și mă rugă, că daoă aș putea căpăta pre un maler bun“.

Fericitul Tomici ne spune că venind atunci un pictor de chilii din Germania să zugrăvească „nește case domnești“ l-a angajat să zugrăvească biserica, dar fiindcă nu se pricepea la pictura bisericească, a angajat pe un Dimitrie din Vasiova probabil fiul pictorului Gheorghe Loga, care a zugrăvit vechiul prapor din biserica Sf. Ion.

Mai târziu, tot pe spesele ctitorului M. Stancovici, s'a aurit biserica, dăruind spre acest scop mai 800 fl.

Noua biserică s'a zugrăvit prin renumitul pictor Turcu. Templu, adecă iconostasul, așa cum e și până în ziua de azi, s'a făcut după planul lui Hess prin sculptorul Eisterlehner la 1862 și s'a zugrăvit prin pictorul academic Gutsch din Viena. Lucrarea s'a început la 1862 și s'a terminat la 1863.

La 1832 turnul, care era coperit cu șindrilă, s'a coperit cu aramă. Biserica, care mai înainte era coperită cu șindrilă, la 1857 s'a acoperit cu tinichea de zinc.

Primul clopot s'a făcut la 1817 cu cheltuiala lui Pav. Dimitrievici după cum spune inscripția de pe el. La 1843 s'a preturnat pe spesele lui Mihail Milovschi, după cum ne spune inscripția; Caransebeș 5 August 1843 sau turnat prin Ștefan de Batta. Însă cu cheltuiala dumniilor sau turnat I. Mihail Milovski soția sa Sofia și pruncul dumnealor George 1843. Olopotul s'a turnat în curtea bisericii și ca să sune mai melodios cetățenii, cu ocazia turnatului, au aruncat monete de argint.

Și în adevăr atât de frumos și jalnic sună acest clopot,

cum puține alte clopote. Când îl auzi în serbători sună solemn când îl auzi la morți sună jalnic, spune protoiereul A. Ghidiu în monografia Caransebeșului, din care am luat mare parte a acestor date.

Îți reamintește de motto la Schillers Glocke: „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango“, adică „pe cei vii îi chem, pe cei morți îi plâng și fulgurele 'nfrâng“.

Călușeri din comuna Vasiova.

INVĂȚĂMINTE DELA VECINII NOȘTRI

De: ALEX. DRĂGHICI, Banloc (Timiș).

Banatul situat la extremitatea țării, și vecin cu sârbii și ungurii, două popoare deopotrivă de simpatice nouă, trebuie să urmărească cu toată atențiunea, tot ceea ce se petrece dincolo de granițe. Acum mai recent se vestise, că în Ungaria a luat ființă o societate numită „Liga” pentru maghiarizarea numelor.

Misiunea acestei ligi este de a năzui într'acolo ca toți cetățenii Ungariei, a căror nume nu sună în limba lui Árpád, să-și maghiarizeze numele în timpul cel mai scurt, ca să dovedească astfel că sunt iubitori ai patriei lor.

În primul rând cetățenii cu nume nemaghiare, vor fi invitați să-și maghiarizeze numele; iar în caz că prin această invitație nu se va putea obține un rezultat favorabil, se zice că vor aplica forța.

După cum vedem Ungaria urmărește scopul ca, prin operația aceasta să desnaționalizeze populația aparținătoare altor națiuni, cari trăesc pe teritoriul ei, contopindu-i într'o singură națiune maghiară, ca mai târziu să poată demonstra lumii că Ungaria este un stat unitar național, compus numai dintr'o singură națiune, care e maghiară.

Tot un asemenea sistem de desnaționalizare a minorităților —după cum se știe—se practică și în Jugoslavia, fiind călăuzită și aceasta tot de același scop ca și Ungaria. Câmpul de operație pentru desnaționalizarea populației neslave, Jugoslavia l-a deschis mai întâi printre frații noștri români, pe cari soarta vitregă i-a lăsat sub dominațiunea ei. Acest sistem de desnaționalizare fiind cunoscut deja de toată românimea, aflăm că e de prisos să-l mai amintim; voim însă ca în urma celor arătate aici să subliniem următorul fapt:

După cum amintim, Ungaria și Jugoslavia operează la desnaționalizarea minorităților existente pe teritoarele lor, cu scopul de a-i contopi cu timpul în națiunea suverană a statului, dând prin aceasta formația unui stat unitar național (deși din acest punct de vedere nu pot avea nici un drept asupra acestor naționalități fiind acest fapt contrar legilor de protecție a naționalităților) până când noi românii nu ne interesăm să naționalizăm, mai bine zis să reromanizăm nici pe acei cetățeni români pe

care îi ştim că au fost odată români şi asupra cărora am avea drepturi incontestabile şi tot odată şi o datorie din punct de vedere naţional şi patriotic, de a-i trezi la conştiinţa originii lor etnice, dându-le înapoi aceia ce li s'a răpit de odinioară de către cutropitoarii neamului nostru românesc. Dar se ştie că avem un număr considerabil de cetăţeni români, a căror origine etnică deşi se ştie că este română şi pe lângă toate că trăesc azi în patria mamă, totuşi sunt trecuţi ca streini de naţionalitate în diferite registre oficiale ale statului român.

Am avut ocazia să constatăm faptul, când cetăţeni ai statului român de origine română şi cu nume neaoşe româneşti, ca de ex. un Albu, Dumitrescu, Niculescu, Căruntu, Negru etc. sunt înscrşi şi azi ca cetăţeni de naţionalitate străină şi nu română, în registrele oficiale, fapt ce nu poate fi admis azi în România.

Un caz de asemenea natură în Ungaria sau în Jugoslavia ar fi considerat drept un act antipatriotic şi o adevărată crimă din punct de vedere naţional; în urma cărui fapt funcţionarul respectiv imediat ar infunda puşcăria, de vreme ce la noi asemenea fapte de o importanţă din punct de vedere naţional, trec neobservate.

Ţinem să adăugăm, că nu întotdeauna
nenorocit al statului
Furnalele înalte la Reşiţa, mândria industriei româneşti.

— Sunt o bandă de ţărani şi ţărance, dintre care unul cu un purcel în braţe, vre-o doi trei cu câte o pereche de găini, iar ceilalţi cu trăişti mari la spinare, intră cu paşi şovăitori pe poarta mare ce dă la noi în curte.

— Zăău!... La noi? întreabă el mirat:

— Da! Chiar acum intră şi cel mai de pe urmă cu o traistă mare pe umăr.

— Hm! Bine, bine! Lasă-i în pace şi vezi-ţi de treabă — îi zice cu un şiret suris pe buze. Aceştia cred că sunt cei din Körtés cu plângerea contra notarului Délyán Vázul.

În uşă se aud câteva ciocănituri se deschide şi intră un domn de o statură potrivită, gros ca un butoi, făcând o închinăciune sfioasă şi mormăind pe ungureşte cu un glas răguşit un devotat: „Am onoare — Alazátos szolgáláya Főbiró úr!“ Făbirău îi întinde respectuos mâna răspunzându-i:

— Ionápot Délyán úr. Ce nevoi te mai aduce azi pela noi?

— Oare nu ştiţi? Se vede că aţi uitat. Am primit poruncă dela D-voastră ca pe azi să viu aici.

— Da! da! Uitasem! Eşti acuzat de ţărani din Körtés pentru mai multe pungăşii ce zic că ai săvârşit la încasarea dărilor pe anul de faţă, pentru aceea team chemat aici. Până atunci mai stai puţin pe un scaun şi te mai odihneşte.

— Se poate?... exclamă notarul mirat. Eu carele întotdeauna,

cu toate că's român, am fost la înălțimea chemărei mele de slujbaş credincios statului și supus mai marilor mei, să fiu îndeplinit astfel de fapte după cum mă acuză mojiții aceia. Astea nu-s adevărate!

— Nu-i nimic, vom limpezi noi situația. Cei cu banii pentru taxa magazinul nutrețului și a diferitelor amenzi cu negăsirea în regulă, pentru care ți-am dat poruncă să-i încasezi. I-ai adunat?

— Da? Aproape pe toți — se grăbi ai răspunde notariul. Mai am dela vre-o câțiva încapăținați, dar îi voi face eu și pe aceia să plătească îndată ce oi ajunge acas. Cei încasați îi am la mine și pot chiar acum să vii predau.

— Și câți ai? îl întrebă curios Fibirău.

— Vre-o 3000 coroane și mai sunt de încasat încă vre-o 3 mii.

— Ei bine! Adu-i încoa căci veniși cu ei tocmai la timp când am foarte mare nevoie de bani. Restul ce mai ai de adunat îi vei reține la d-ta pentru osteneala ce ai avut-o cu încasarea.

În pragul ușei apare haiducul meltuind ceremonios că afară pe coridor se află o delegație de țărani din comuna Körtés.

— Să între! poruncește Fibirău scurt.

Pe ușă să strecoară sfioși unul câte unul țărani și țărance române galbeni la chip și supți la față, ținând bărbații pălăriile motololite în mâna dreaptă, iar femeile trăiștile pe umăr. Îngână un „bună ziua“, apoi se înșiruesc unul lângă altul cu privirile

Bănățence în horă la „Maial“. (Serbarea Primăverii).

aținute spre Fibirău carele stă îngâmfat la masă. După ce au intrat toți Fibirău îi întreabă cu o voce scurtă și aspră:

— Vis toți din Körtés?

— Da! răspund ei aproape într'un glas.

— M'ați trimis un lacrimația pentru minie prin carie spuneți că d-l notăraș Délyán a muncat bani din lada comunii, pentru care v'am chemat aici toți ai iscăliți și pră domnul notăraș cu voi dă față ca să fac infiziție contra lui. Numa io spun la voi oamenii buni, să nu pringie că unu dila voi mincie, altfiial pră toț vâ bag la varmegia.

— Istănă tot ce spunem noi d-le Fibirău, și pântru tot ce am iscălit puciăm să jurăm cu crucea în mână chiar aici în fața Măriei Voastre.

— No binie!... Toț spunieț una sau totnatu scie altceva?

— Fiecare avem câte altceva de spus, se grăbi ai răspunde un unchiăș.

— Ce ști tu? întreabă pe cel din aripa dreaptă, un bătrîn uscățiv.

— Mă rog frumos Măria Voastră, cu minie arie cie arie ncă d'naincie dă bătae, dă pră când or fost aliegerile dă abligaț, ungie nu am tinut cu Tisza ci am votat cu Bridician. D'aia dă

Mănăstirea catolică la Ciclova-montană.

lăsat acasă. După cie am vînit acasă mîi în toată ziua are cie are cu mine. Acum nu dă mult o pliecat prin sat după porție ș'o aflat cănele dăselegat din lanț și că n'am dus budiucul, m'o globit cu 100 dă coroane.

Al doilea:

— A adunat cu sîla bani dăla noi pântru că am grămăgit iernacicul în plațuri și spunie că nu-i slobod să-l aduciem în sat fără să mie lasă iăl, dar și atunci numai după cie plăcim bani. Apui ungie să-l puniem? N'o să nie mutăm la câmp și să il lăsăm pră domnul notarăș singur în sat.

Al treileai îi răspunde o femeie îmbrăcată în doliu cu ochii scâlțați în lacrimi.

— Io mis văduvoanie dă război, bărbatul m'o murit pră front în Galiția și am rămas pră urma lui cu trei copii mici. Până acum am căpătat dila stat milă, iar acum m'o traso și nu vrea să m'o mîi giă.

— Tu ala dă colo șie și?

— Io mis casirul comunal. Dila minie a luat bani din lada comunii ș'o spus că așa-i porinca, iar fitanță mîi târziu și nici o altă vorbă. Până acum fitanță nu m'o dat, ba mă mai facie și mîncinos spunând că iăl n'ar fi luat și că io-s un mîncinos și cînie se lăsează a plăcească.
române galbeni la chip și supți la șa, ținând bărbații pălăriile mototolite în mîna dreaptă, iar femeile trăiștile pe umăr. Ingănă un „bună ziua“, apoi se înșiruesc unul lîngă altul cu privirile

Bănățence în horă la „Maial“. (Serbarea Primăverii).

crezi de le dădeam lor dreptul azi ca mâne vor veni iar cu altele, încât ar trebui să mă țin numai de astea.

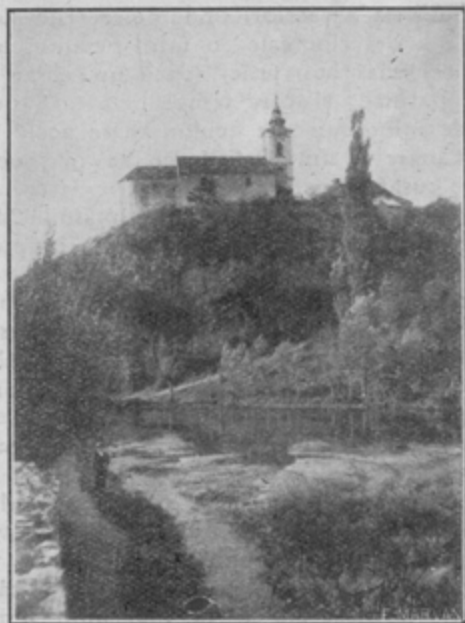
— Fie și așa, dar cu purcelul și cu toate celelalte cum rămâne?

— Hm! Hm! Se vede că ești un tânăr de cei cu gârgăuni noi în cap. Păi nu ști? Acea e „cînste“ și astăzi așa-i moda dacă nu i-ai nu poți trăi!

*

Astăzi când nu ne mai găsim sub aceea vitregă stăpânire de tristă aducere aminte ne întrebăm: Sub ai noștri e mai bine? Oare Fibirăul de atunci preschimbât în Pretorul de astăzi, acum nu mai e pentru cei de jos trompetăr și varmegia parchet?!...

Câți streini de felul Fibirăului sau „rumunizat“, câți Simioni Chirineu care au purtat pe umerii lor crucea neamului românesc spre Golgota, până ce a sosit marea zi a învierii, sunt puși după ușă și desconsiderați, iar renegații de seama lui Délyán ur au devenit mari „patrioți“ schimbându-și părul dar năravul ba!

Mănăstirea catolică la Ciclova-montană.

INDUSTRIA CASNICĂ BĂNĂȚEANĂ IN SERI DE IARNĂ

De: P. ZESTREAN, Agricultor

Frumoasele zile de toamnă sunt pe sfârșite. Nopti lungi, nopți reci și întunecoase de iarnă se pregătesc să vină strângând în jurul focului din sobă pe toți ai casei.

În viața liniștită a satelor, unde petrecerile sunt rare și unde viața de noapte a orașelor este cu totul necunoscută, seriile lungi de iarnă sunt cel mai bun prilej (dacă nu chiar singurul prilej) pentru femeile harnice; și care femei dela țară nu e harnică?—de a lucra acele minunății ale acului, toate acele comori de răbdare, de îndemănare și simț artistic ce se obișnuiește a se numi în întregul lor: cusături naționale.

În aceste seri de iarnă isvorăsc din mâinile femeilor, ca din mâini de zâne fermecate, felurite frumuseți în puncte și sabace pe pânzeturile străvezii, țesături măestre, scoarțe și chilimuri în toate fețele alcătuite cu gust și cu minunată pricepere.

În lungile nopți de iarnă se toarce firul, se țese pânza, înfloresc ciupanguri, câtrințe, brânele, ștergarele și măsurările și toată munca aceasta de albine neobosite, săvârșite în ceasurile destinate odihnei, este, poate cea mai puternică dovadă a tăriei ce zace ascunsă și neluată în seamă în sufletul femeilor noastre dela țară.

În sufletul lor dornic de mai bine, de mai frumos, găsesc ele toată puterea, toată răbdarea și tot meșteșugul de a fi în același timp și femei și bărbați. De cum se desprimăvărează și până toamna târziu, munca lor, la câmp, în livezi, în vii, în grădini, este aproape toată bărbătească și numai iarna, când bărbații se mai pot odihni—isbutesc ele să fie mai mult femei, cu munca aceea frumoasă de zâne fermecate, cari au uimit lumea întreagă cu frumusețea cusăturilor lor.

Modelele născocite de mintea femeii române, modul cum a combinat culorile, ca să atragă și să placă ochiului, arată gustul deosebit și inteligența cu care este înzestrată femeia română.

Înainte vreme când mătășurile, țesăturile, covoarele și alte

produse ale fabricilor din străinătate nu veniseră încă la noi, femeea română și le făcea toate în casă.

Și costau mult mai puțin, erau mult mai trainice și nespuse de frumoase. Străinătatea le prețuește foarte mult și mulți străini își împodobesc casele lor cu covoare românești.

Și totuși sunt regiuni întregi în țara noastră, unde frumosul nostru port strămoșesc a fost părăsit, înlocuindu-se cu oribile rochii de târg iar altele, unde chiar dacă n'a fost părăsit cu totul, a fost împeștriat într'o îmbinare de port țărănesc și orășănesc, de cel mai prost gust cu puțință.

Torc femeile în capul scării.

TABLA NEAGRĂ

a suferințelor îndurate de Românii din Banatul sârbesc

La 17 Noembrie 1918, când au intrat trupele sârbești în Vârșeț, au găsit un consiliu municipal în care figurau 25 membrii români, iar președintele era protopopul român Traian Oprea. Iar în comunele învecinate peste 50 gărzii naționale române. Toate au fost desființate în scurt timp.

La Adunarea Națională dela Alba-Iulia (2 Dec. 1918) au fost opriți delegații români să participe din aceste ținuturi. Totuși s'au strecurat câți-va, dar despre dorința populației române din această regiune Conferința Păcii n'a ținut seamă.

Ziarul „Opinca” primul ziar românesc apărut în Vârșeț în 1918, este sugrumat de cenzură. Redactorii acestui ziar d-nii R. S. și Virgil Molin, P. Bizerea și P. Rămneașu se refugiază clandestin în timp de nopțe din Vârșeț, cetatea suferințelor românești.

În cursul lunii Decembrie 1918 și începutul anului 1919 au fost arestați și deportați la Belgrad, 59 preoți, dascăli și alți intelectuali români, iar cei rămași acasă erau ținuți sub pază și opriți să părăsească domiciliul.

Reuniunile de cântări, fanfarele, comitetele școlare și bisericesti au fost disolvate.

Toate școlile românești confesionale ale diecesei de Caransebeș sau aparținând Comunității de Avere au fost etalizate, cu limba de predare exclusiv sârbească, 72 de învățători confesionali au rămas astfel fără catedră și s'au refugiat în România.

7 notari comunali români și 11 titrați români din Vârșeț (avocați, medici, etc.) s'au refugiat în România, neputând suporta regimul polițienesc sârbesc.

Casele și căminurile celor refugiați au fost devastate. Se cunoaște cazul unui intelectual, a cărui casă bine mobilată a fost în întregime transportată de generalul comandant al orașului Vârșeț.

În 1919 guvernul jugoslav, vroia să declare preotul ca funcționar de stat, luându-i sesiunea (pământul bisericii) și supunându-l regimului respectiv. Numai cu multe intervențiuni s'a putut evita acest act de banditism oficial.

Domeniul bisericesc dela Marghita-Mare (816 pogoane) aparținând Eparhiei Caransebeșului a fost sequestrat ca o avere inamică.

Sub Unguri, de exemplu erau în comunele Săn Mihai 8 învățători români, în Straja 3; în Grebenaș 2; în Mărcovăți 2, în Coștei 2, în Voivodinți 2, în Satu-nou 11 (unsprezece), etc. etc. Astăzi nu

mai sunt în total decât 5 (cinci) în comunele amintite mai sus. Iar după moartea acestora nu vor mai veni alții, legea sârbilor necunoscând școala românească.

*

În Mai 1920 a fost sequestrată banca românească „Luceafărul” din Vârșeț, ca și averea unui inamic, la doi ani după terminarea războiului.

*

În 1920 s'a dat ordin preoților români să facă agenda lor în limba sârbească, iar cartea matricolă deasemenea în limba sârbească să fie scrisă.

*

Tot în 1920 se sequestrează pământurile comunității bisericești din comunele Nicolinți, Seleuși, Deliblata, Uzdin și Satu-nou.

*

Prin ordinul Min. Instrucțiunii din Belgrad (No. 41140—1921) se decretă limba de predare cea sârbă în toate școlile, ba cei mai mult chiar catehizarea (predarea religiei) tot în limba sârbească să se facă.

*

În anul 1921, un prim-pretor dă ordin circular în plasa Bisericeii-Albe, prin care interzice citirea în biserici în limba română a pastorelei, de Crăciun, Paști, etc.

*

În 1922, fu arestat și maltratat preotul Gheorghe Băiaș, pentru că n'ar fi pomenit pe regele Petar în biserică (Vârșeț).

*

Clădirile școalelor confesionale (prop. diecesei de Caransebeș), au fost rechiziționate. În anul 1923 nu mai aveau curajul să le sequestreze cu forme legale și se recurgea la abuzul rechizițiilor.

*

În comunele Coștei, Srediștea-mică și Voivodinți, au fost improvizați învățători soldați ruși din tabăra generalului Wrangel, învățători, ei însuși pe jumătate analfabeți.

*

Preoților li se ia dreptul de a preda catehizarea (Religia) în școli.

*

Comitetele parohiale se desființează.

*

Potrivit legilor minorităților se ceru înființarea unei școli românești la Vârșeț, având 58 elevi înscriși. Cererea n'a fost aprobată.

*

Preotul sârb și o parte din locuitorii sârbi din comuna mixtă Jabuca, au pornit în procesiune cu chipul regelui Petar, au forțat ușa școalei și au pus acolo portretul regelui.

*

Un comisar regal, dă ordinul No. 872 în anul 1921 prin care ordonă băncilor românești să facă contabilitate în limba sârbă (cai verzi, etc...)

și fiindcă banca „Luceafărul” nu s’a conformat, a fost amendată cu 108.000 dinari (Capitalul băncii era 150.000 dinari).

*

Românii disperați de persecuțiile sârbești s’au dus în delegație la Belgrad, unde bazați pe dispoziția circulară a Min. de Interne român (No. 11-IV/921 Uni), care dispunea să se respecte cu totul autonomia școlară și bisericească a școlilor din România, au cerut reciprocitate. Intervenția a rămas fără efect.

*

În cimitirul româno-sârb (ortodox) din Vârșet, locaș al odihnei și iertăciunii, preotul român n’are voie să-și însoțească mortul decât până la intrare. În acest cimitir, sub Unguri, era liniște desăvârșită, cele două națiuni se înțelegeau.

*

Persecuțiile împotriva preoților, bravii preoți români dintotdeauna, continuă. Astfel au fost expulzați preoții St. Perian, C. Andin, C. Cure, C. Ștefan și alții. Expulzările au fost consecința unor discursuri pașnice la adunări populare.

*

În 1923, poporul român din Jugoslavia alege primul deputat român pe d-l Dr. I. Jianu, care s’a dovedit însă a avea interesele lui personale, diferite de ale Partidului Român.

*

În alegerile din 1927, Românii, parte divizați, parte terorizați, parte ademeniți nu reușesc să asigure un mandat în Skupșină.

*

Din cercurile legației României la Belgrad, însuși d-l Emandi, ministrul României, propune Românilor să abandoneze rezistența și vine cu formula sinistrală: „intrați cu toții în partidul radikal a lui Nikola, Pașici, și contopiți-vă cu națiunea dominantă...” Trist dar adevărat!

*

La Vârșet apare ziarul „Nădejdea” întâi organ al Partidului Român, apoi, după instituirea dictaturei și desființarea partidelor, organ independent. Fondator și redactor Nicolae Roman, un gingaș poet, care se pomenește cu 14 procese de presă, intentate în bună parte de procurorii sârbi.

*

„Almanahul Banatului” găsit la câțiva țărani în Nordul Torontalului, e confiscat, iar nenorociții de Români, duși în beciurile Belgradului. Despre aceasta au vorbit și ziarele dela noi.

*

Aceasta e numai un fragment foarte parțial din tabla neagră a suferințelor preoților noștri din Banatul rămas la Sârbi. Informațiile noastre vor fi completate în Almanahul viitor. Românii rămași sub jug strein, mai barbar decât cel unguresc, suspectați, terorizați, trădați, mințiți, exploatați și batjocoriți topesc în suflul lor conștiința de român și se vor pierde în marea masă jugoslavă.

Dar noi de ce îi lăsăm pieririi?!

Sate bănăţene

DETA

De: I. SIMIONESCU, profesor universitar.

Întâlnindu-mă cu un prieten bănăţean, la Timişoara şi spunându-i, că vreau să merg la Deta, se miră. „Ce ai să vezi, în acest oraşel de şes? N'are nimic interesant în el”.

Noroc, că „interesantul” este relativ.

Cel obişnuit cu un loc, găseşte în el prea puţin interesant. Pentru unul străin, interesantă e însăşi particularitatea manifestăţiunii colective, diferită în fie care centru, cât de mic.

Şi măcar, că am stat o zi întreagă în Deta, mi s'a părut, că n'am stat indeajuns.

În adevăr este un oraş de şes. Turnul înalt al frumoasei biserici catolice, cu înfăţişare impozantă pentru oraşelul, cu 4000 de locuitori, nici cât în Hârlău, se vede, ca un far dela zeci de kilometri depărtare. Aceasta e o caracteristică de altfel şi a satelor din Torontalul întreg.

Este însă un oraş bine îngrijit, cu mult mai bine îngrijit de cât bunăoară Vasluiul, capitală de judeţ.

Casele sunt la linie, iar străzile trase regulat, au asfalturi în lungul lor, şi şiruri de arbori rămuroşi.

Numai pe strada principală sunt case cu două rânduri. Încolo tipul caselor săseşti predomină, formând zid de o parte şi alta a străzilor, cu intrarea în curte închisă de poarta înaltă, mereu ferecată. Câte odată rămâi uimit de nebănuita gospodărie aflată îndărătul acestor ziduri, ce dau străzilor o monotonie obsedantă. În curtea bunăoară a prim-pretorului Boleanţu, te afli într'un colţ de parc bine îngrijit. Salviile roşii aruncă pete de flacără pe pajiştea de parc englezesc, stropit cu brazi arginţi, împodobit cu bogate plante agăţătoare pre ziduri şi frumoşi tran-

dafiri în colțuri. Îndărățul florilor, tot ascunsă privirii din afară, este grădina cu pomi roditori, cu zarzavaturile trebuitoare gospodăriei. Utilul este imbinat cu frumosul, într'un tot plăcut, o adevărată bijuterie pusă într'o cutie cu aparență modestă. Și așa sunt mai toate gospodăriile, în variate proporții.

De departe e o grădină de pomi și arbori feluriți, în care sunt înecate căsuțele curate, chiar când sunt modeste, și la periferie.

Poartă pecetia neamului ordonat și gospodăros, care îi formează populațiunea. Aceasta e formată în majoritate de Șvabi, căci Deta este un oraș de colonizare. În veacul al 18-lea s'au adus aici până și familii milaneze, pentru încercările de cultură a orezului, din apropiere.

Românii, în totalitate aproape ortodoxi, sunt puțini, abea câteva sute. De curând au transformat o casă particulară în capelă, punând un altar într'o odaie mai mare și o cruce la acoperiș. Credincioșii vin la biserică când aud clopotele de la cea catolică. Cu atât mai impresionantă e slujba, cu însuflețire săvârșită de inimosul preot Bizerea.

Din acel orașel, cu viață intensă mai ales de când trece pe lângă el linia ferată Timișoara—Baziaș, se pot învăța multe, în ce privește economia și gospodăria obștească.

La întrebarea ce e de văzut?, primul răspuns a fost: Fabrica de „furnire“.

E o adaptare grabnică la noile condițiuni economice. Lângă gară se ridică o monumentală clădire, ce întrece aproape biserica. Până la 1918 eră, una din cele mai sistematice mori din Banat

Cu oile la poalele Semenicului...

servind pentru export, căci Torontalul e un grănar. Granița s'a tras între Deta și apus. Moara de export nu-și mai avea locul. Nu mai eră rentabilă. Aiurea ar fi fost lăsată în ruină sau lăncezeală. Așa s'a întâmplat și cu vestitele mori din Botoșani, când minunata făină, renumită și în străinătate, menită pentru export, u scumpită prin taxele de transport până la Galați ori Brăila. Morile din porturi au ucis morile din ținutul cu grâul cel mai bogat în gluten.

La Deta însă spiritul inventiv a invins. Moara a fost adaptată la fabricarea de „furnire“, îmbrăcămintea subțire, scumpă, cu cătare, a mobilelor din lemn local. Clădirea nu a căzut în ruină, ci e activitate rentabilă în ea.

Alt exemplu de spirit practic: fabrica de porțelan. E un nume pompos, dar o adaptare demnă de imitat. Într'o clădire obișnuită, s'a înjghebat un cuptor încălzit cu cioturi de lemn. S'a adus în 1921 un specialist, care pictează porțelanurile brute venite din Cehoslovacia, cu taxe vamale reduse. Din cuptorașul restrâns, se dau pe piață, cu rentabilitate indeajunsă, porțelanuri de Carlsbad, frumos ornamentate. Cât de rentabilă e aplicarea acestui simplu procedeu, arată creșterea fabricii (?!). În 1922 lucrează 2 specialiști și 14 ucenici, la 2 cuptoare; în 1925 sunt 5 specialiști, 32 de ucenici și 3 cuptoare, pe lângă un cuptor înel pentru anual 6 vagoane porțelanuri și 2 de sticlă. Mâne-poimâne, mica fabrică se va transforma într'o societate pe acțiuni, iar orașul Deta, din centru agricol, va deveni și industrial.

Dar tot din Deta poți învăța și ce înseamnă spiritul practic în creșterea vitelor. În partea locului sunt însemnate cârduri de vite.

Unde în România nu sunt vite multe și alese? Laptele e

Podgoriile Reșiței (UDR) la Moldova nouă.

din belșug pretutindeni. În Munții Apuseni se hrănește cu el până și porcii, ca și în unele sate din nordul Moldovei.

În Deta minunea se vede în această direcție. În 1898 se înființează o cooperativă de lapte. Ea dăinuiește și azi. Am vizitat-o. E într-o casă particulară, nu mai mare decât celelalte. Într-o odaie sunt mașinile de separat smântâna și untul, acționate de un slab dinam. Alături e un mic birou. La orele 9 din fiecare zi, ucenicul varsă apă din belșug pe podeaua de ciment, spre a o ținea curată, iar mașinile se odihnesc, strălucitoare, de scurta lor trudă. Operația a durat câteva ore, laptele fiind adus disdedi-mineată. Rezultatul?

În 1926 s'a adunat 380.801 litri de lapte, transformat în 168.608 lapte plină, (cum stă scris în bilanțul tipărit), pe lângă „lapte slabă” 1959 litri smântână, 7709 kgr. unt, totul în valoare de 2 milioane 228.458 lei. Ce ușor să poate valorifica un produs din belșug existent în țara noastră, dar mai mult de jumătate irosit fără nici un rost. Și apoi ne minunăm, că Danemarca exportă unt de milioane și milioane în Anglia, ori că Olanda este furnizoarea lumii cu brânzeturi alese.

Minunea e în cooperative, de care ne e frică nouă, ca dracului de tămâie. Minunile azi nu sunt nefirești; sunt în legătură cu chibzuiala, știința și mai ales voința omenească.

În sfârșit o altă particularitate a acestui orașel așezat la câți-va kilometri de granița jugoslavă, este un parc frumos, o adevărată pădure de stejari rămuroși.

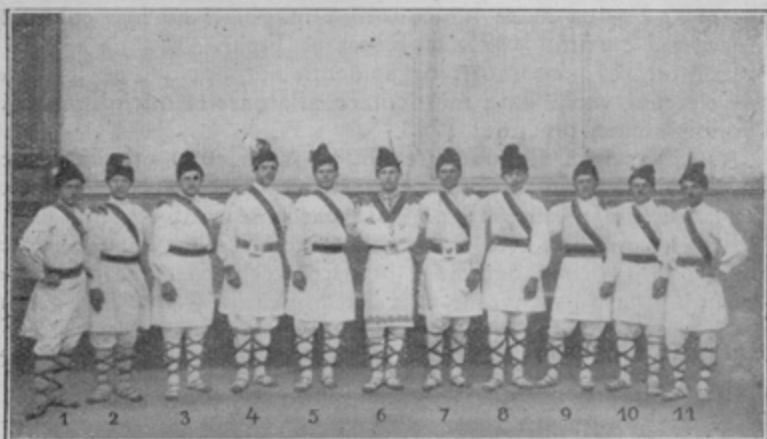
Povestea parcului ar merita ea singură un articol, spre a se vedea și pe aiurea cât poate săvârși dragostea de interes obștesc a locuitorilor unui oraș. Parcul e darul făcut de un „detan”, înfrumusețat de „Societatea parcului”, alcătuită din alți cetățeni.

Pe lângă asemenea minuni constructive, nu putea lipsi și tabloul ce se vede în multe orașe din țară: Ruina nouă a unei clădiri de liceu, ridicat anul trecut până la jumătate și lăsată în părăsire. Materialul adunat, cărămidă prost arsă e deteriorat de vreme, reprezentând icoană concretă a bunului public irosit din lipsă de chibzuială. Se proiectase un liceu de 60 milioane, măcar că peste clădirea actualului liceu, împrejmuită cu o imensă grădină și așezată în centrul orașului, se putea înălța alte rânduri, suficiente pentru funcționarea școlii.

Se va întreba cetitorul: Liceu la Deta? E dreptul că e prea mult, mai ales, că lipsesc profesorii, ca mai pretutindeni în asemenea orașele. Totuși liceul, după mine ar ajunge un gimnaziu, aice își are rostul lui național. Populațiunea e formată în mare parte din copii românilor din Banatul jugoslav, unde, să știe, nu există acelaș regim favorabil pentru dezvoltarea culturală a minoritarilor, ca la noi.

Și astfel, stimate prieten, și într'un orașel ca Deta, poți afla multe fapte folositoare; merită osteneală de a fi cercetate.

În multe poate servi de model altor orașe mai mari.

Călușerii din comuna Silagiu jud. Timiș

- 1) Gh. Bratu, 2) I. Drăgănescu, 3) Tr. Bratu, 4) N. Moise, 5) N. Bratu,
6) Gh. Buru, inv. vătaf, 7. Tr. Moise, 8. N. Stepan, 9) Ion
Borca, 10) Gh. Novac, 11) Șt. Cotoe.

COMUNA SILAGIU

De: GHEORGHE BURU, Invățător.

Fruntașa comună Silagiu din județul Timiș se întinde spre sud de Buziaș, pe două coline despărțite printr'un râuleț, ale cărui valuri vijelioase în timpul ploilor îți fac impresiile unei forțe elementare deslănțuite. Deasupra comunei spre sud-est se află bătrânul și mărețul deal al viilor în extensiune de circa 1250 jug. cad. dominând tot ținutul spre Timișoara și Lugoj. Vara Silagiul e loc de excursiune pentru veligiaturiștii băilor Buziaș.

Comuna e vecină cu comunele: Buziaș, Siniersig, Sacoșul-Unguresc, Izgar, Dubos, Nitidor, Vucova și Bacova.

Din istoricul nebulos al așezării com. Silagiu, remarc data de 1462 când apare sub numele *Zylas*, iar locuitorii ar fi fost unguri și că pe timpul ocupațiunei turcești, ungurii s'ar fi risipit și în locul lor venind Românii. Firește acestea indicate de istoricii unguri, cari au văzut totul prin prisma lor șovină.

Când s'a făcut recensământul din 1717 *Sillage* căci așa se numea atunci avea 69 case locuite de Români și aparținea plasei Ciacova. În harta contelui Mercy din 1723 e inserată sub numele de *Syllascha*.

După înfrângerea turcilor până la 1807 s'a ținut de moșia statului din Chevereșul mare, când a trecut în posesiunea fondului religionar. Locuitorii maghiari și șvabi s'au colonizat aici între anii

1840—1850. Partea mare a locuitorilor maghiari au fost colonizați aici începând cu anul 1894, la Recaş și Țipar.

În anul 1873 au murit de epidemie aproape 300 de locuitori.

Cele mai vechi date matriculare aflătoare la oficiul parohial ort. rom. datează din anul 1783.

Astăzi această comună are 450 numere cu o populație crescândă. Gara cea mai apropiată e la Buziaș în depărtare de 7 km. iar de la reședința județului până la parohie sunt 39 km.

Biserica gr. ort. este zidită din materie solidă în stil bizantin, în anul 1846, în urma demolării bisericei vechi care era din lemn.

Mulțumită d-lui inv. dir. Pavel Rămneanțu și preotului gr. ort. Aron Moise, cari printr'o muncă asiduă și armonioasă, în tot timpul apostolatului lor în această comună, au căutat a infiltra în sufletele locuitorilor dragostea de Dumnezeu, de religie și dragostea de carte și cultură; azi această comună se bucură de oameni credincioși, luminați și educați.

Oamenii se ocupă cu agricultura, creșterea vitelor și 'n deosebi cu viticultura.

Industria casnică cuprinde cusături naționale, țesături de pânză, de cânepă și de lână din care se îmbracă membrii familiei. Industria casnică este în mare dezvoltare.

Comuna posedă 3 școli, unde copiii satului sunt luminați cu lumina cărții, iar locuitorii în Dumineci și sărbători participă la șezătorile culturale, cari și 'n acest an ca și în trecut s'au ținut într'un număr însemnat.

Dorul de cultură îl indică în deajuns faptul că în comuna Silagiu se găsesc 3 biblioteci: una școlară, una parohială și una a Casei Naționale. Cărțile bibliotecilor precum și foile: „Lumina satelor“, „Oastea Domnului“, „Libertatea“, „Foaia Interesantă“, „Cuvântul Satelor“, „Svastica Banatului“, „Dumineca Poporului“, și „Lumea și Țara“, etc. sunt citite cu multă dragoste, de către locuitorii acestei fruntașă comuni. O deosebită popularitate are „Almanahul Banatului“, cartea de toate zilele a fiecărui satean dela noi. În general vorbind comuna noastră e pe calea dezvoltării și a prosperării culturale.

STATISTICE DIN BANAT.

SITUAȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR ÎN JUD. CARAȘ

În cursul anului școlar 1929/30, au funcționat:

1. Școli mixte, cu limbă de predare română: 126, cu 177 învățători și 100 învățătoare. Elevi obligați: 9877 băieți și 9892, fete. La olaltă: 19.769. Au cercetat școala: 9127 băieți și 8552 fete. La olaltă 17.679 elevi. Elevi promovați: 12.234, repetenți: 3870.
2. Școli particulare, confesionale mixte, germane și crașovenesti*) sunt 9 cu 11 învățători. Elevi obligați: 864, dintre cari au cercetat școala: 758. Starea învățămîntului e satisfăcătoare.

*) Crașovenii sunt Bulgari de religie româno-catolică.

Plutonul de exerciții din comuna Zăbalți și Ohaba românească în „poziția trăgătorului”, (jud. Severin).

COMUNA ZĂBALȚI

Comuna Zăbalți este situată la Nordul jud. Severin, pe șoseaua Făget-Birchiș-Lipova, având reședința notariatului cercual Zăbalți, la care aparțin și com. Brăznic și Ohaba-română cu o populație românească de o hărnicie neîntrecută.

Încă de mult am reflectat la înființarea unei societăți sportive; nu am încercat, deoarece mi-se părea că în comune așa de mici este imposibil pentru simplul motiv, că țăranul nostru începând de primăvara până toamna e foarte ocupat, lucrând ziua și noaptea mai ales în timpul verei.

În anul 1929 însă, intervine Prefectura cu ord. privitor la înființarea sub comitet de Educație Națională, care de fapt se și înființează în majoritatea comunelor pe hârtie, cu președ., membrii etc. apoi este așezat la dosar, ca multe alte acte.

Dar acum având o bază îmi era ușor să procedez mai departe, știind drept protector pe însuși șeful județului pe Domnul Prefect I. Mocsony și Cercul de Recutare Lugoj.

Deci la muncă.

O circulară către comunele Zăbalți, Brăznic și Ohaba-română, a avut drept rezultat, că tinerimea din aceste comune în etate de 18, 19, 20 ani ba chiar și mai tineri, s'au prezentat la notariatul cerc. Zăbalți.

După explicarea rostului, arătând ce lucră în statele din apus și terminând, cu „Dacă vrei pace, te pregătește de război“ s'au format trei plutoane, numind câte unu până la trei instructori în fruntea fiecărui pluton; iar tinerimea a declarat că vor executa, respectiv vor da ascultarea cuvenită, nu din ordin ci de bună voie.

Așa plutonul com. Zăbalți a avut ca instructor pe agricult. D-l Aurel Martin Serg. i. r. cu ajutorii D-l Gligor Bătan Serg. i. r. și D-l Simion Bătan Cap. i. r.

Plutonul comunei Ohaba-română a avut ca instructor pe D-l Ioan Călușeriu. Ardelean Ion, Petru Valeriu.

Plutonul com. Bruznic pe D-l Gruian Vasilie agricultor și au stat la ord. subsemnatului.

S'au făcut apoi marșuri la câmp, pentru a executa primele exerciții: educație fizică, jocuri, etc., ca mai târziu să se treacă la instrucția individuală a soldatului. În lipsa de arme fie care și-a cioplit armă din lemn după model, trecând astfel la mînui de armă.

Programul îl primea fie-care instructor și pentru ca pregătirea să meargă uniform, tot la două săptămâni, tinerii din toate trei comunele se întâlneau în comuna Zăbalți, pentru a executa împreună mișcările. În timpul iernei toate au mers ușor; dar primăvara cere multe brațe și muncă lungă; țaranul nostru odihnindu-se numai câte 4-5 ore, s'a întrerupt cu educația fizică pentru a continua Toamna.

În tot decursul timpului cât făceam educație fizică, dar mai ales la marșuri, ne lipsea cântarea, care la noi nu e prea

.....

Palatul cultural pe malul Mureșului la Arad.

obișnuită. În două săptămâni două cântări. Dar acum ardea dorința în toți, pentru înființarea unui cor. Și, ca să fie înfăptuit și acesta, în primul rând mulțumim publicației din Almanahul Banatului care ne-a venit în ajutor.

În această lucrare de valoare aflăm și corul din comuna Armeniș, iar pe D-l Toma Lințu-Andrei, ca membru activ al corului. D-l Toma Lințu-Andrei fiind numit ca învățător în comuna Zăbalți, comunicându-i cele aflate în „Almanahul Banatului” și exprimând dorința tuturor, în ziua de 13 Ianuarie 1930, s'a organizat corul din Zăbalți cu următorii membrii: Popoviciu Coriolan subnotar, Toma Lințu învățător, Aurel Martin, Vasile Jucu, Iosif Lazăr, Ioan Martin, Peri Partene, Vasilie Lazăr, Livius Mihai, Ioan Jichița, Petru Martin, Ion Iorga, Ioan Popescu, Vasile Lazăr, Gligor Bătan, Ion Iorga, No. 35, Ion Jucu, Iustin Vocarescu, Petru Mihailovici, Gligor Rămăneștean, Aurel Giurchi, Simion Bătan, Mițulescu Vasilie, Simion Dragoi, Traian Toager, Partenie Martin, Livius Lazar, Ant. Martin, Simion Miloș, Simion Toager, Vasilie Rista, Simion Ion, Vasilie Martin, Vasile Toager, Vasile Miloș, Vasile Ciulca, Avram Mihai, Simion Mihuți, Livius Toager, Todor, Miloș, Ion Iorga agricultori. Tot în aceeași seară se fac primele încercări pentru stabilirea vocilor.

Datorită sârguinței D-lui Toma Lințu-Andrei inv. și dirig. corului cât și membrilor, corul a progresat. De remarcat e fap-

Popor din Topleț în zi de sărbătoare.

tul că până la venirea D-lui Toma Lițu-Andrei nu s'a făcut mult în această direcție. Prima încercare e făcută de D-l Ignatie Dihor fost președ. art. rom. în com. Zăbalți, care încă a organizat un cor pur bisericesc însă de scurtă durată.

D-l Toma Lițu-Andrei, pleacă dintre noi pentru a-și face datoria de ostaș. Iar dorința întregii comuni este de al vedea din nou în mijlocul lor pentru a-și continua opera începută.

Rugăm și pe această cale forurile superioare ale D-lui învățător, ca să ni-l redea iarăși nouă.

Azi corul din Zăbalți dispune de următorul repertoriu muzical și teatral: I. Vidu, Gh. Dima, Benea, Drăgoi, Stefu, Tințariu, Baci, etc.

Activitatea corului pentru propaganda culturii naționale, nu s'a redus numai la activitatea locală, ci și-a întins activitatea și în comunele vecine aranjând șezători culturale, îndemnând pe toți cei de un sânge și de o lege să facă la fel, pentru ca poporul nostru Românesc să fie la locul de frunte, hărăzit lui de Dumnezeu cum cântă bardul dela Mircești.

„Latina gintă e regină, întrale lumii ginte mari, Ea poartă în frunte o stea divină, Lucind prin timpii seculari, Menirea ei tot înainte. Măreț îndreaptă pașii ei. Mergând în fruntea altor ginte, vărsând lumină în urma ei.

Zăbalți, la 17 August 1930.

Popoviciu Coriolan
subnotar.

Înapoere dela lucru.

liturghia și câteva cântări lumești, lăsând în urma sa ca conducător pe Iancu Molin, un țaran deștept, statornic și diligent. Acesta conduce corul până la război la care ia parte împreună cu ceilalți membri, de unde nu se mai rentoarce.

Steagul reuniunii în preț de 360 coroane a fost făcut și sfârșit la 15 August 1906.

Dela război încoaci cu toate că numărul membrilor reuniunii fiind foarte redus, au ridicat cu sprijinul publicului un frumos monument în mijlocul Cârnecei în amintirea eroilor din comună, morți în războiul anilor 1914—18. Azi însă din lipsa de conducător destoinic, corul vocal lăncezește, mărginindu-și activitatea la cântarea liturghiei în sf. biserică și a ceremoniilor funebre la înmormântări unde-i poftit.

În anul 1910 la stăruința și sprijinul material al d-lor; R. S. Molin, T. Simu preot, A. Crețu învățător, s-a înființează și o fanfară cu 22 membri, instrumentele muzicale fiind procurate din Grosslitz—Boemia, cu prețul de 1200 coroane. La început această fanfară a fost instruată de Pau Farca din Vărădie, dar neajungându-se la rezultatul dorit a fost adus ca instructor un Kapelmaistru pensionar A. Oberweger din Anina, care instruează temeinic și disciplinat, lăsând în urma s'a de conducător pe țaranul Pavel Petrica care conduce fanfara până la război. După război, ca și la corul vocal, fiind numărul membrilor redus la jumătate — o parte repotați alți obziși, apoi și din lipsa de conducător vrednic, azi falnica fanfară de odinioară abia licărește.

PETRU PETRICA

Plugar

.....

DESPRE CORUL ȘI ORCHESTRA DIN FOROTIC JUD. CARAȘ

Corul din Forotic sârbează la Sft. Nicolae 1930 jubileul de 50 de ani de existență. A fost format și instruat de preotul Ioachim Dabici la 1880, apoi condus de învățătorul Lazăr Dabici până la 1897. În acest an, absolutul de teologie, azi preot în Cacova. Valeriu Dabici, a reorganizat și instruat din nou corul, care a fost condus de Ion Dabici învățător, până la 1905. În acest an venind la Forotic, Pavel Frenți ca al II-lea învățător, a luat dânsul instruirea și conducerea corului. Până la Pavel Frenți, corul a fost numai „cor bisăricesc”. Pavel Frenți sprijinit de colegul său Ion Dabici, a instruat corul și în cântări lumești și teatre, dând foarte reușite concerte. La 1914 venind la Forotic ca, capelan Mitrofan Ciorei, soția lui Maria Ciorei, a grupat în jurul ei fete mari și neveste tinăre și ca pianistă și cântăreață bună, le-a instruat sopran și alt și combinându-să cu corul bărbătesc, s'a format un puternic cor mixt, spre bucuria și fala Foroticului. Corul sprijinit de toți intelectualii comunei, progresează frumos.

Orchestra. La inițiativa tuturor intelectualilor s'a adus din Maidan la 1908 un brav și talentat tânăr agronom: Octavian Itu, care azi e șeful muzicii Reg. 31 de infanterie din Calafat, acesta a instruat orchestra, care să țină bine și până azi sub conducerea învățătorilor Ion Dabici și Pavel Frenți.

Ioachim Dabici

paroh ort. rom.

REUNIUNEA DE CÂNTĂRI „DOINA” DIN LIPOVA

Datorit scopului de organizare, Reuniunea de cântări „Doina” din an în an își estinde activitatea sa de muncă pe terenul cultural muzical. Această împrejurare se datorează faptului, că membrii acestei reuniuni poartă la suflet interesele, sprijinesc cu drag orice acțiune ce întreprinde reuniunea pentru prosperarea și dezvoltarea ei. După o muncă cât se poate de obositoare și după o instrucție precisă, prin mari jertfe morale și materiale ne-am apucat de opereta românească „Hartă Răzeșul” a lui V. Alecsandri a cărei executare a avut succesul dorit.

Această piesă am predat-o în două rânduri în orașul Lipova și în turneu. Partea muzicală și aranjarea de scenă se datorează D-ului Președinte al Reuniunii Alexandru Tamșa și a D-ului Prof. Emil Revai. Prelucrarea pentru orchestră de pe muzica de pian a efectuat-o D-l Mazilu, compozitor și comandantul Muzicei Rgt. 4 Grăniceri Deva cu a cărei acompaniament s'a executat această operetă a treia oară.

Interpreții rolurilor Domnii : Octavian Ișfan în rolul lui Bur-suflescu și D-l Ștefan Imbroane a lui Hartă Răzeșul, apoi D-șoara Livia Munteanu în rolul Măriuca și D-șoara Paulina Crăznic a Tarsiței au fost bine executate. Acompaniamentul de pian l'a executat D-șoara Rozalia Tomin și O. Tamșa.

Mai avem în lucrare opereta „Scara Măței” a lui V. Alecsandri și sperăm că în cursul acestui an să o terminăm.

Activitatea corului s'a estins mai mult la instruirea cântărilor pentru corul mixt.

Apreciind activitatea noastră D-l Vasile Ghilescu, bun român și membru fondator, a lăsat pe seama reuniunii o fundațiune de Lei 10.000 — având frumosul scop de a ajuta fiii membrilor cântăreți ai reuniunii, dându-le o parte din această sumă, pentru a-i incuraja la îmbrățișarea carierei muzicale.

Trecând la partea materială a reuniunii putem afirma cu satisfacție, că în cursul anului am aranjat o serie de reprezentații cu beneficii frumoase, activând mai mulți membrii fondatori. Reuniunea dispune de o scenă confortabilă, de fonduri și o bibliotecă bogată.

Comitetul Reuniunii se compune din membrii : Președinte : Alexandru Tamșa, Vice-președinte : George Putici, Secretar :

Reuniunea de cântări „Doina” din Lipova.

M. Neamtu, G. Brâncu, Gh. Tocaciu, Gh. Buşa, Gh. Micu, V. Pocrşer, O. Işfan, conduc. corului, I. Bichician, O. Tamşa, A. Tamşa, preşedinte, M. Tamşa, A. Conopan, Gh. Putici, v.-preşedinte, V. Nini, St. Imbroane, P. Crăznic, M. Rosu, S. Lepădatu, V. Putici, A. Ban, E. Popovici, S. Andraş, A. Drăgoiu, M. Putici, G. Jurchela, P. Ban, L. Bumbac, V. Rusu, C. Stamarian, I. Savi, secretar, G. Ponta, N. Turcoane, I. Dabu, I. Covaci, Tr. Simon.

Teodor Savii, Casier : Corneliu Hodăgiu și Bibliotecar : Alexandru Ianovschi și Vasile Nini, Dimitrie Tiru, Teodor Dămăcus, Octavian șfan, Gheorghe Mitru și Liviu Lucaciu membrii în comitet.

• • •

La darea de seamă de mai sus, un raport curat scris în termeni lipsiți de orice laudă, „*Almanahul Banatului*”, simte datoria de a sublinia o laudabilă renaștere a vechiului spirit în teatru bănățean : *reprezentarea operetelor românești*. Reuniunea „Doina”, dela Lipova a atacat cu succes acest gen de teatru ușor în aparență, dar complicat în fond, fiindcă reclamă disciplină artistică, talent scenic și talent vocal, ce trebuie să ese din comun, însușiri ce nu se găsesc ori unde.

Se vede că Reuniunea lipoveană „Doina”, le are și e bine că le utilizează. Am dori ca „Doina”, să aibe și curajul cu operele lor de a veni în alte orașe bănățene, animând pretutindeni ambiția noastră înăscută, de a imita, ba chiar de a întrec pe alții, atunci când e vorba de muzică și „teatru”. A. B

Corul „Doina” din Vasiova (jud. Caraș)
În fața Mormântului Eroului Necunoscut, 10 Mai 1926.

Petru E. Oance, Vasiova jud. Caraș.

CORUL DIN VASIOVA

CELUI-CE LA DUS L'A GLORIE: PĂRINTELUI ZUIAC.

*Precum este de admirat
De cînstit și onorat
Ștefan Domn din Moldova
În felul ăsta e prea mărît
Și lăudat și prea slăvit
Corul din Vășiova.*

*De toți acei ce au avut
Acum curînd sau în trecut
Prea fericite oare
Ca să-l audă la cântat
Să-l vadă mîndru îmbrăcat
Neîntrecut sub soare.*

*Că n-ai putea ca să găcești
Costumelor Romănesci
Ca să le dai breun nume
Te farmecă vederea lor
Operă a coristelor
Sunt fără seamă 'n lume.*

*Iar despre cântul ăstui cor
Nu să găsește muritor
Ca să-i descrie firea
Dar pot să spun că glasul lui
Trimis p'aripa vîntului
Mișcă Dumnezeu-ia.*

Și nu-i mirare că mai an
A fost poftit de 'nalt Divan
— Că doar scie tot natul —
Să meargă la București
Cu hainele lui Românești
Să cânte lu împăratul.

Că par'—că certiuri se desfac
Atunci când Aurel Novac
Și Măriușa Aroneasă,
El falnic mândru ca Orfeu
Ea florilor după păreu
Regină și crăiasă,

Cântă soliști la sărbători
Că-ți vine ști să plângi să mori
La glasul acestei fete.
Iar Aurel când ț-o cânta
Încep atunci a lăcrima
Și sfinții din părete.

Și nu mai știu cum să încep
Că vezi aici nu mă pricep
Să spun așa cum este
Când seara pe la sărbători
Fetițe ca niște flori
Răpitoare neveste!

Și juni, feciori, falnici bărbați
Pe bină sus, stau toți grupați
Și cu Zuiac în frunte
Îți cântă de te înfiori:
— Că te rădică 'n slăvi și nor
Fetișo dela munte!...

Iar după aceia 'ncep un joc
Și-l mână hop! colea cu foc
Și strigă toți anume:
— Acei vezi care-l privesc
Că corul Văsiovenesc
N'are păreche 'n lume.

Petru E. Oance

Corul din comuna Zăbălți, jud. Severin.

BANATULUI

*Frunză verde ruptă'n patru
Mândru ținut îi Banatul
Cu lunci verzi și cu câmpii
Cu frumoase podgorii
Isvoarele îi șerpuesc
Pe câmpie și pe șes
Iar portul Banatului
Mândria regatului
Cu feciori zdraveni la plug
Cu boi mândrii prinși în jug
Fete mândre sprintenele
Parcă's frumusele=i stele
Și apoi ce=i mândria lui*

*E mândria cântului
În Banat în ori ce sat
Câte un cor e ființat
Fac petreceri emulări
Parcă e un colț de ceri
Ah... Banatule iubit
Tare mult ai suferit
Pân'te-ai văzut desrobît
Și liber ne asuprit
Și mult, mult tu ai oftat
Până ce ți-ai căpătat
Mândrul nume floricea
Că tot „Banatu'i fruncea”*

Hitiăș Iunie 1930.

Simion Pisat
plugar

ANECDOTE BĂNĂȚENE

ȚIGANUL LA NAȘ

Un țigan vroi și el să ducă colacii la nașu-său, că vezi așa este obiceiul la Români. Și era tocmai pe vremea prânzului. Nașu-său se bucură foarte de colaci, dar se gândi să-l păcălească bine pe țigan, fiindcă era cam prost. Cum aduse prânzul îi dete țiganului toate mâncările întors.

Mai întâi îi dete varză acră, apoi zară, apoi prune și în sfârșit purcelul fript. Țiganul lacom la mâncare, se sătură înainte de a mânca friptura și când văzu purcelul zise:

„Nașule, nașule
Hinzădar ai bucate bune
Că nu le știi pune,
Hintii mă vărzuși
Hapoi mă zăruiși
Și mă prunăși
Si la urmă fiind sătul
Mă și purceluși!”

Auzită dela: M. Vlaicu-Plugova.

EFTIMIE MURGU

Figuri bănăţene

TALENTE CE TREC NECUNOSCUTE

Petru E. Oance este fiu de țăran, născut în comuna Vasiova, județul Căraș. Cunosce omul acesta până în cele mai adânci pături ale zbuciumatei lui vieți. Voi cerca cu slabele'mi puteri a spune cine este, așa după cum îl cunosc și înțeleg eu.

Petru E. Oance este un om trecut de patruzeci ani și are dela D-zeu o nevastă și cinci copilași, toți băieți cu talent, frumoși și cuminți.

Omul acesta știe lucra sculptura în lemn, pictura, desenul, măsuritul, lemnăritul și plugăritul. Mai știe să facă șanțuri pe marginea drumurilor numai să poată câștiga sfânta mămăligă băieților, pe care îi adoarme seara, de multe ori cu povești — neavând o bucătică de pâne. Războiul cu urgiile lui i-a distrus tot viitorul. Venind la casa părintească a aflat numai ruină... Ambii părinți morți, după care a rămas o mulțime de datorii. N'a descurajat ci a început se lupte cu vitregia sorții sfidându-o. Se scula la orele 2 noaptea, lucra toată ziua, toată noaptea 20-30 ore încontinuu să poată câștiga pâne familiei lui numeroasă, să plătească datoriile la bancă și lucra îndoit, muncă de titan, chinuit de ideea ne bună de a face o expoziție de sculptură în lemn.

Dar bătut de D-zeu și gonit de o soartă nemiloasă n'a putut face nici un spor, fiind prea slab să lupte cu atâtea nevoi.

A îndrăznit apoi să se roage de puternicii zilelor de ieri și de azi să-l ajute, a fost de mulți luat peste picior, refuzat, respins, huiduit și batjocorit... a început a plânge cu lacrimi ferbinți viața lui zbuciumată și fără de noroc...

„Dar poezii așa cum sunt, au decât noi un dar mai mare, noi perdem lacrimile în vânt ei scot din lacrimi o cântare“... Astfel și Petru E. Oance a început să scrie, nuvele, schițe, poezii, în lipsă de hârtie scrie pe pereții casei, pe scânduri, pe lemne, numai să nu scape ideea ce trece prin încălciții lui creieri zguduți de atâtea suferință... Astfel a scris până acum c. 2.000 de poezii și peste 100 de nuvele și schițe, trăind în speranță că odată și odată tot va veni cineva să-l ajute a le tipări.

Merită să fie cunoscute aceste poezii, căci în simplitatea și modestia lor se oglindește inima autorului.

Iată ce spune Oance în poezia „Pegasul meu“ care este prefața volumului de poezii „Primăvara“:

Pegasul meu nu-i roib arab
Ca se mă ducă în zbor
Ci-i slab și când mă pui pe el
Mă tem să nu-l omor.

Și sparta-mi liră n'are corzi
Din fină mălasă
Și nici nu poate încânta
Lumea mare-aleasă.

Și muza de care mă inspir
Nu-i vre-o mândră fată

*Ci-i crunta sărăcie
Neagră 'nfricoșată.*

Dar nici n'aștept pe fruntea mea
Cununi de mare preț
Ci-s mulțumit de voi primi
Vreuna de scâieți.

Omagi de la vreun cetitor
Modestelor scrieri
Ce le-am făcut în suferinți
Și crâncene dureri.

Pe țăranul român îl cântă în următoarele versuri:

Țăran român! Țăran plugar
Țăran ostaș viteaz
Totdeauna tu ne mântui
Țeara de năcaz

Tu cu brațul tău puternic
Umerii tăi lați
Totdeauna ai fost și fi-vei
Sprijin la 'mpărați

Tu ce nu te dai degrabă
Să fi rob durerii

Totdeauna ai fost și fi-vei
Baza talpa țării.

Ți-ai păcii folosindu-l
S'aduni țării pâine
Totdeauna tu 'n războaie
Bați hoarde păgâne.

Cruce, țară, muncă slăntă
Tron și dinastie
Totdeauna când te cheamă
Ești la datorie.

Nu merită să fie cunoscut sufletul frumos al acestui fiu de țăran care-și duce viața în cea mai neagră mizerie și necunoscut de nimeni?

În toamna anului 1928, neavând de lucru în satul lui natal și drag Vasiova s'a mutat cu familia în Oravița, ca se dele copiilor puțină carte și lumină, la liceul de acolo. Dar pentru aceasta e și mai aspru ocărat și criticat din partea multora, că de ce adevărată el Petru Oance carele nu are ce mânca, să fină copil la școală...

Indemnă de mai mulți s'a apucat de un lucru greu pentru sărăcia lui, a început să scoată o foiță literară, căreia i-a dat numele satului său drag „Vasiova”.

Cu foița asta și cu munca brațelor duce greul vieții de pe o zi pe alta. Azi are ce mânca, mâine și încă trei zile nu, colindă și pribegeste spre a-și susține copilații la școală, cu gândul să nu mai sufere și ei ce a suferit el.

Am scris aceste știri neîndemnat absolut de nimeni, în speranță că vor afla un răsărit în inima breunilor fiu al acestei țări, ori la conducătorii instituțiilor noastre culturale „Asociația culturală Bănățeană” „Cultura Poporului” „Fundatia Carol” ect. ect. care ar avea menirea să ajute pe acest om cu talent și cu familie numeroasă... dar cât mai grabnic până e încă în viață.

Vasiova la 25 Septemvrie

Aureliu Novac
țăran plugar.

ION CUCU

Compozitor bănăţean.

Născut din părinţi bănăţeni, la 1894, face studii la Bucureşti, şi mai în urmă şcoala superioară de Arte şi Meserii.

După absolvire, pleacă în Germania (1913) şi revine în ţară la începutul războiului mondial.

Se ocupă — în particular — de muzică şi ia lecţii serioase cu mult regretatul maestru Kinac, iar după război, înfiinţează şi conduce Orchestra şi Fanfara Liceului din Turnu Măgurele — unde câpătă bine meritare mulţumirii. (Vezi Anuarul Liceului din Turnu Măgurele anii 1922—1923, pag. 4, 67, 88).

Tot acolo, întâlneşte pe N. Niculescu, muzicant ales, fire bună şi nobilă, care-l îndreaptă şi-l îndrumază paşii spre compoziţie şi mai ales spre armonie.

La Turnu Măgurele compune „Marşul Liceului” pentru orchestră şi aranjează toate corurile spre a fi cântate cu acompaniamentul fie al fanfarei, fie al orchestrei.

Sub auspiciile Cercului „Muzical, Teatral, Sportiv” dă numeroase festivaluri şi dirijează orchestra Societăţii, compusă din diletanţi şi intelectuali locali.

La 1924, vine în Banat, în Valea Almăjului — leagănul familiei şi al Doinelor bătrâneşti — unde la Bozovici,

pune temelia Şcoalei de Arte şi Meserii „Eftimie Murgu” pe care o conduce şi azi şi îi face un cor pentru propaganda culturală şi mai ales pentru combaterea adventismului — şi a sectelor religioase.

Ajutat mult de intelectuali şi mai ales de învăţătorii comunei, cutreeră regulat satele văii Almăjului, dă răspunsuri la Sft. Liturghie, iar după amiază, ţine şezători pentru popor.

De când se găseşte la Bozovici, a dat două festivaluri la Oraviţa şi Anina, de unde a cules unanime laude.

A compus: laice şi bisericteşti, colinde, serenade, bucăţi pentru orchestră şi fanfară, iar în ultimul timp, pe libretul unui profesor de la Gimnaziul local, o piesă musicală în două tablouri.

Fanfara locală: „Doina Almăjului” pe care o conduce de la Ianuarie 1928, a ajuns a fi una din cele mai bune fanfare bănăţene.

De şi profesor şi director de şcoală, timpul liber şi-l petrece numai în mijlocul corului şi al fanfarei, unde ori cât ar fi de obosit, simte o deosebită mulţumire sufletească — mai ales, după cum îmi spuneau coriştili şi chiar membrii fanfarei — râde pe sub mustăţi atunci când ese bine, fie corul fie fanfara.

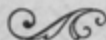
Şi câţi din aceştia nu are Banatul?

ANECDOTE DIN BANAT

Danciul

Înainte de Crăciun îl trimise o ţigancă pe danciul ei la naş să-i ceară ceva lapte acru, ca să mănânce în ziua de Crăciun cu mălaiu cald. Abea ajunse danciu la naşu-său şi puse ochiul pe o raţă friptă. Şi ar fi avut şi el poftă pentru carne de raţă. Cum se uita el aşa, zise către naşu-său: „Raţă bună dimineata naşule m'a trimes hastă oală cu hastă mamă ca să ni dai căta lapte acru să mâncăm în ziua de mălaiu cu Crăciun cald”.

(E. Scandera — Bala Nouă).

LOCOT. OCTAVIAN ITU

Şeful muzicii Reg. 31 Inf. născut în comuna
Maldan, judeţul Caraş.

Am promis în Almanahul pe 1930
că vom reveni asupra compozitorului
bănăţean Octavian Itu. Acum, când
publicăm în suplimentul nostru muzi-
cal valoroasa compoziţie „Puntea” da-
torită d-lui Itu, credem că e prilejul
nimerit.

Născut în anul 1888 în comuna
Maldan (jud. Caraş), din părinţi ţăra-
ni, are de mic inclinaţiuni vădite în
spre muzică, inclinaţiuni ce se înas-
că bănăţeanului, dar trebuie cultivate.
Învăţătorul comunei, regretatul Sofro-
nie Liuba, vestitul folclorist bănă-
ţean, n'a lăsat să se piardă în ano-
minat talentul tânărului Octavian Itu.
A făcut în așa fel, ca să fie angajat la
muzica Regimentului 34 Inf. din Ca-
şovia, unde deasemenea recunoscân-
dă-se talentul, fu înscris în Conser-
vatorul de muzică, unde avu norocul
să aibe instructor de armonie, contra-
punct şi instrumentaţie pe virtuosul,
profesor Hemerka Ulrik.

Eşit din conservator, avansează
repede la sub-şef de muzică. În anul
1919 se prezintă printr-o primii în arma-
ta română şi fu repartizat — după un
concurs — ca şef al muzicii Regimentu-
lui 86 din Oradea-Mare, iar de acolo
trece la Reg. 31 în Calafat.

În toată activitatea de militar s'a
bucurat de repetate elogii, la inspec-

tiile şi concursurile la cari a participat.
Amintim din lucrările muzicale: *Flori
de pe Caraş*, un potpuriu, prin care
evocă atât de viu amintirile duioase
din copilăria petrecută pe vestita
noastră vale a Caraşului, bogată în
cântece. Apoi *Fantezie* o reverie în
stil popular bănăţean, în care moti-
vele folclorului nostru muzical sunt
puse în impresionantă evidenţă. Mai
compune la indemnul scriitorului ace-
stor rânduri, pentru „Almanahul Ba-
natului” minunata bucată corală „*Pun-
tea*”, text de G. Bălţeanu, ce o
publicăm anexat Almanahului, o com-
poziţie cu accente profund originale,
prin cari compozitorul ştie atât de fe-
ricit să exprime, pasiune, dragoste şi
rugăciune, cu un cuvânt o lucrare a
cărei compunere muzicală reclamă o
cultură muzicală bine încheată şi
cunoaştere perfectă a tehnicii de
armonizare.

O altă compoziţie nu mai pe jos
e „*Torontalul*” pentru cor mixt, com-
pusă tot pentru Almanahul Banatului,
pe textul poeziei domnişoarei Doina
Peteanu din Lugoj.

D-l Itu mai are diferite dansuri
bănăţeneşti, toate instrumentate cu
partitură de pian, pentru muzică şi
orchestră militară, sau fanfare săteşti.
Uitat şi îndepărtat de Banatul nostru
nevoiaşi de oameni cu rutină şi
cultură muzicală mai superioară, d-l
Itu, munceşte sârguincios şi men-
ţine un viu contact cu pământul care
ni-l'a dat.

Instrumentează la cererea multora;
tot felul de bucăţi muzicale, cântece,
doine, coruri, jocuri naţionale, colinde,
etc, creaţiuni ale sufletului bănăţean
ce se cer a fi cântate pe mai multe
voci sau prin unisonul unor fanfare.
D-l Itu înlesneşte acestea şi cu ajuto-
rul lui, multe doine şi jocuri bănăţene
fac ocolul României Mari. V. M.

ANECDOTE DIN BANAT

Tiganul în grădina cu mere

Odată se băgă un tigan într-o gră-
dină cu mere şi stăpânul, care-l
prinse, îl întrebă:

„Măi țigane de ce te-ai apucat să
furi mere?”

— „Hapoi să fiu al dracului, dacă
m'am suit eu, s'au suit picioarele
mele!”

CUPRINSUL:

	Pagina :
Partea calendaristică	2
Partea literară	35
GENERALITĂȚI DESPRE BANAT	
V. GOLDIȘ: Motto	36
V. MOLIN: Despre al III-lea Almanah	37
Dr. N. BRÎNZEU: Amintiri din 1918-19 asupra „desrobirei” Torontalului	41
OCT. MARGA: O voce din Torontal	46
P. NEMOIANU: Sărbii și Banatul	47
G. BĂLTEANU: Ascultând Cerna (vers)	60
V. M.: Sărbii contra noastră	61
G. MIHAIUȚIU: Visul Banatului înstrăinat (vers)	64
V. M.: O scrisoare a lui Vichentie Babeș	65
Prof. IULIU VUIA: Emanuil Gojdu	76
A. COTRUȘ: Ion Roată (vers)	84
P. BIZEREA: Mitropolie românească în Banat în veacurile XVI-XVII	85
EMANOIL BUCUȚA: Popa Gașpar	85
G. BAICULESCU: Trei scriitori bănățeni	85
BARBU I. MIHAI: Tezaurul bănățean	96
ALEXANDRU MIHAI: Pentru frații de dincolo	101
Prof. IULIU VUIA: Catedrala din Caransebeș	106
ALEX. DRĂGHICI: Învățăminte dela vecinii noștri	107
G. BĂLTEANU: S'a dus o lume veche (vers)	108
PETRU PETRICA: În slujba dreptății (nuvelă)	114
P. ZESTREAN: Industria casnică bănățeană în seri de iarnă	116
A. B.: Tabla neagră	116

SATE BĂNĂTENE

I. SIMIONESCU, Deta	119
GHEORGHE BURU, Comuna Silagiu	123
POPOVICIU CORIOLAN, Comuna Zăbălți	125
GEORGE CĂTANĂ, Poezii populare bănățene	129

BANATUL ARTISTIC

Reuniunea de cântare și muzică „Doina” din Cârnecea (Caraș)	130
Despre corul și orchestra din Forotic jud. Caraș	131
Reuniunea de cântări „Doina” din Lipova	132
Corul „Doina” din Vasiova (jud. Caraș)	134
PETRU E. OANCE, Corul din Vasiova	135
SIMION PISAT, Banatului (vers)	137

FIGURI BĂNĂTENE

AURELIU NOVAC, Talente ce trec necunoscute	138
Triferte portrete	140
Reclame	146

Clădirea impozantă și atelierele Institutului de editură și arte grafice „SCRISUL ROMÂNESC” Soc. Anon. din Craiova, unde se imprimă Almanahul nostru, care are aci în Capitala fraților olteni tot concursul.

STRAREA

Ofiica)

Fiți atenți, îngrijiți-va mai cu seamă copiii și vizuri urâte, dureri de cap, etc.

Căci slabi, anemici, săraci de sânge, în creștere, toți cari au ameteți, mers nesigur, ochi încercuți, sau se răcesc și capătă guturai, junghiuri, tuse, noaptea asudă, răsuflă greu, dimineața și seara capătă ferbințeli, sunt expuși, dacă nu se îngriesc la timp, la boala cea mai necruțătoare la Tuberculoză, (Ofiica).

Ca să vindecați sus amintitele boli și să vă apărați de Tuberculoză, vi se recomandă preparatul cel mai nou, medicament sigur al prof. „ȘCABEL” specialist de plămâni, cunoscut în toată lumea. Acest medicament poartă numele de „Cachet de Calciu” No. I și No. II. Prețul unei cutii 275 Lei. Cura durează 10 săptămâni, 4 săptămâni cu No. I și 6 săptămâni cu No. II.

Epilepsia

Nu lăsați oamenii nevindecați, tineri, bătrâni, cari suferă de Epilepsie, Palpitații, Histerie, (înțeleg pe aceia cari ameteșc și cad în nesimțire, căzând în nesimțire, bat din picioare și mâini, fac spumă la gură).

Vindecați-ți căci aveți cu ce, aveți la îndemână medicamentul sigur și acela este „Pastile Dr. Mittel”. Costul unei doze este 350 Lei; cura durează dela 3-6 luni.

Arterio - Sclerosa

Omul nu moare, o nul se omoară el însuși. Această sinucidere se datorește numai nepăsării omenești, nu se interesează de sănătate la timp, căci numai atunci aleargă la medic și farmacie, când a ajuns la neputință. Una din boalele cari distrug încet organismul este și Arterio-Sclerosa, care se observă la început prin oboseală fizică și intelectuală, ameteți, amorțelă degetelor, dureri la mână și umărul stâng, insomnie, dureri de cap, turburări de stomac, etc. Toate aceste simptome și morburii dispar și se vindecă chiar și Astma, Bătăia de inimă, Boli de ficat și rinichi, dacă ne îngrijim la timp întrebuințând medicamentul vestit „Tabletele Dr. Hechel” A și B. Una cutie costă 225 Lei, efect sigur în câteva săptămâni după întrebuințare. Totuși cura trebuie repetată 4-6 săptămâni la an.

Boalele de stomac

În cazurile când după mâncare simțiți apăsătură sau umflătură, arsuri în gât, iig, crampe, răgăidți acre la stomac și nu aveți scaun regulat, nu aveți apetit, simțiți arsături și vă vine să vomăți sau aveți gura tot acră și amară, vă ajută pentru a vă însănătoși Perislatinul în praf și picături. Laboratorul Hielligen, No. I și No. II, 1 cutie praf și picături costă 380 Lei. No. II costă 420 Lei. La sgârcluri și dureri mari este necesar No. II.

Rheuma și Isias

La Rheuma și Isias junghiuri de spate, spinare, înțepeneli de musculatură aduce vindecarea sigură Baile „Tanate”, Fluidul „Tanate” și Tabletele „Tanate” 12 băi, una sticlă fluid și 1 cutie tablete costă 580 Lei. Laborator Hielligen.

Bolile de ficat, pietrele de fier și rinichi

Cereți Cartea sanitară referitor la aceste morburii, unde găsiți îndrumările necesare pentru cura acestor boli. Medicamentul acestor morburii este „Salovirul” în pilule și lichid. Laborator Hielligen. Costul acestora este 390 Lei.

Pentru copilul

care este debil, slab, care are pe cap, obraz sau trup eczeme, bube și cari dacă se rup curge sânge la care copil dacă pipăi grumazul, are noduri, acela care are din când în când ochii roșii și se umflă la grumaz. Cereți broșura sanitară referitor la aceste boli. Medicamentul necesar este Syropul „Caljosan” și Alfia „Caljosan” în 2 țărmi, costul 480 Lei.

Procurarea acestor medicamente se poate face numai prin „Farmacia Sfânta Ana” Deta 55, reprezentant pentru România. - Prefurile în România în Lei. Ambalage gratis. Spesele postale în costul propriu. Farmacia bătrână cea mare Deta 55.